

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Lenka LOJKÁSKOVÁ

**Geografie Evropské unie:
návrh souboru výukových materiálů**

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Martin JUREK, Ph.D.

Olomouc 2023

Bibliografický záznam

- Autor (osobní číslo):** Bc. Lenka Lojkásková (R210613)
- Studijní obor:** Učitelství geografie pro SŠ (kombinace Z-BI)
- Název práce:** Geografie Evropské unie: návrh souboru výukových materiálů
- Title of thesis:** Geography of the European Union: a design of a set of materials for teaching
- Vedoucí práce:** RNDr. Martin Jurek, Ph.D.
- Rozsah práce:** 164 stran
- Abstrakt:** Diplomová práce je zaměřena na zobrazení Evropské unie jakožto územního celku, jenž je ekonomicky i statisticky srovnatelný s jinými podobně velkými a významnými územními celky či světovými mocnostmi jako např. USA, Čína, Indie apod. Cílem diplomové práce bylo vytvoření souboru výukových materiálů, které budou moci být uplatněny ve výuce zeměpisu na středních školách, konkrétně při výuce regionální geografie Evropy.
- Klíčová slova:** Evropská unie, evropská integrace, geopolitika, mezinárodní vztahy
- Abstract:** The diploma thesis is focused on the depiction of the European Union as a territorial unit, which is economically and statistically comparable to other similarly large and important territorial units or world powers, such as the USA, China, India, etc. The aim of the diploma thesis was to create a set of teaching materials able to be applied in the teaching of geography in secondary schools, specifically in the teaching of the regional geography of Europe.
- Keywords:** European Union, European integration, geopolitics, international relationships

Prohlašuji, že zadanou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pod odborným vedením RNDr. Martina Jurka, Ph.D., a veškerá literatura a internetové zdroje, jež byly využity při tvorbě této práce, jsou řádně uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 18. dubna 2023

.....

Bc. Lenka Lojkásková

Děkuji vedoucímu práce, panu RNDr. Martinu Jurkovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, podnětné rady, věcné připomínky a také za čas, který věnoval průběžným konzultacím při tvorbě této diplomové práce.

Mé poděkování patří také vyučujícím zeměpisu a žákům Gymnázia Cihelní ve Frýdku-Místku a Gymnázia ve Frýdlantu nad Ostravicí za umožnění praktického ověření vytvořeného souboru výukových materiálů a aktivit ve výuce a za poskytnutí zpětné vazby k této práci.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lenka LOJKÁSKOVÁ**
Osobní číslo: **R210613**
Studijní program: **N0114A330001 Učitelství geografie pro střední školy**
Téma práce: **Geografie Evropské unie: návrh souboru výukových materiálů**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se zaměří na vytvoření sady výukových materiálů, které bude možné uplatnit při výuce tématu regionální geografie Evropy v zeměpisu na středních školách. Zatímco v dosavadní školní praxi převládá přístup k výuce o Evropské unii jako o mezinárodní organizaci, kdy jsou zdůrazňovány instituce EU a její přínos pro ekonomickou a bezpečnostní spolupráci členských států, navržená sada výukových materiálů bude pojata z pohledu výuky o územním celku, tedy možná lehce provokativně jako „evropský superstát“. Bude přitom diskutováno srovnání EU s podobně velkými a významnými územními celky, jako je USA, Čína, Indie apod. Výukový materiál přitom nebude míněn jako propagace evropského superstátu, ale jako čistě akademické porovnání EU s geopoliticky a ekonomicky srovnatelnými makroregiony.

Rozsah pracovní zprávy: **20 000 – 24 000 slov**
Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Blouet, B. W. (2012): *The EU & Neighbors : A Geography of Europe in the Modern World*. 2nd Ed. Wiley.
Eichengreen, B. (2007): *The European Economy since 1945 : Coordinated Capitalism and Beyond*. Princeton University Press.
EUROSTAT (2021): *Visualisation Tools*. On-line, dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/visualisation-tools>
Neal, L. (2007): *The Economics of Europe and the European Union*. Cambridge University Press.
Ostergren, R. C., Le Bossé, M. (2011): *The Europeans : A Geography of People, Culture, and Environment (Texts in Regional Geography)*. Second Edition. The Guilford Press.
Tiersky, R., Jones, E. eds. (2014): *Europe Today : A Twenty-first Century Introduction*. Fifth Edition. Rowman & Littlefield Publishers.

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Martin Jurek, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 13. prosince 2021
Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2023

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 26. listopadu 2021

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Cíle práce	11
3	Metodika práce.....	12
3.1	Začlenění tématu v RVP G.....	12
3.2	Porovnání středoškolských učebnic zeměpisu.....	14
3.3	Tvorba výukových materiálů.....	16
4	Rešerše literatury	18
5	Návrh souboru výukových materiálů.....	21
5.1	Učební text.....	23
5.2	Prezentace	74
5.3	Aktivity pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce.....	75
5.4	Pracovní listy	76
5.5	Metodické listy	106
6	Ověření vytvořených materiálů ve výuce.....	149
7	Diskuze	152
8	Závěr.....	154
9	Summary	155
	Seznam použité literatury a zdrojů	156

Seznam použitých zkratek

ECB	Evropská centrální banka
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
ESCB	Evropský systém centrálních bank
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU ETS	EU Emissions Trading System (Systém pro obchodování s emisními povolenkami v EU)
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
HDP	Hrubý domácí produkt
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change (Mezivládní panel pro změnu klimatu)
OSN	Organizace spojených národů
OZE	Obnovitelné zdroje energie
PPP	Purchasing power parity (parita kupní síly)
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
SZP	Společná zemědělská politika
ŠVP	Školní vzdělávací program
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (Rámcová úmluva OSN o změně klimatu)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky)
USA	United States of America (Spojené státy americké)
WTO	World Trade Organization (Světová obchodní organizace)

1 Úvod

„Projekt EU žije velkou měrou z patosu padajících hranic, zároveň se však postupně ozřejmuje, že tento projekt má politickou budoucnost jen tehdy, když se hranice vytyčí. [...] Jelikož neexistují žádné geografické, kulturní či etnické hranice Evropy, jež by šlo předem pevně stanovit [...], otázka hranic a tím identity Evropy se řeší jen politickou vůlí.“

Konrad Paul Liessmann,

Evropa jako potenciální společenství, 2009

Na počátku dvacátého století bylo za hlavní zdroj pro vedení války i pro následnou poválečnou rekonstrukci považováno uhlí a ocel. Francouzský ministr zahraničí Robert Schuman navrhl 9. května 1950, aby došlo k nadnárodnímu uspořádání evropských zemí při produkci těchto dvou komodit, díky čemuž by byl zajištěn mír mezi Francií a Německem. Šest zemí (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a Západní Německo) souhlasilo a v roce 1951 bylo založeno Evropské společenství uhlí a oceli. Tyto země podpisem Římských smluv v roce 1957 vytvořily Evropské hospodářské společenství a dohodly se na vybudování „ještě těsnější unie“. Vytvořily společný trh založený na čtyřech svobodách, a to volném pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Římskými smlouvami bylo založeno Evropské společenství pro atomovou energii, jehož cílem byl rozvoj jaderné energetiky pro mírové účely. Smlouvy rovněž vytvořily nový evropský právní systém, jenž měl přednost před vnitrostátními právními předpisy členských států.

Pojem integrace znamená sjednocení, tedy proces slučování částí ve vyšší celek. Evropská unie je dnes díky svým strukturám, aktivitám či mezinárodním dohodám mimořádným úkazem integrace, je chápána jako světový fenomén, který nemá zatím kdekoli na světě obdoby.

Geopolitický a ekonomický význam Evropské unie jakožto politicko-hospodářské organizace spočívá především ve snaze o snižování ekonomických a sociálních rozdílů mezi jednotlivými regiony, usilování o dlouhodobou vysokou životní úroveň, zaměstnanost, orientaci na rozvoj infrastruktury, ochranu životního prostředí, jednotný trh a obchod mezi členskými zeměmi navzájem. Evropská unie je významný aktér mezinárodního obchodu, svým vlivem přesahuje prostorové hranice jednotlivých členských států.

Termín supervelmoc je běžně používán k popisu státu, jenž má globální zájem, politickou moc, je ekonomickým či vojenským gigantem, má vliv na světové dění prostřednictvím prosazování svých vlastních zájmů a hodnot. Tento výraz začal být znám i mezi

laiky během prvních let studené války, kdy došlo k nárůstu rivality a eskalaci konfliktu mezi Spojenými státy americkými a Sovětským svazem. Od té doby je pojem supervelmoc používán k vyjádření vzestupu a pádu hegemonických států a geopolitické konfigurace měnícího se světového řádu (O'Loughlin et Yamazaki, 2020).

Po úpadku Spojeného království na počátku dvacátého století a neúspěšných pokusech Japonska a Německa dosáhnout statusu supervelmoci, se bipolární svět americko-sovětské konkurence vyznačoval stereotypní konfrontací supervelmocí. Po sovětské implozi dosáhly USA náskoku před ostatními velmocemi, avšak po 15 letech této hegemonie je nyní vedení USA zpochybněno a konkurence velmocí je opět reálnou možností (O'Loughlin, 2009). Po rozpadu Sovětského svazu tedy nastala na mapě světa změna geopolitických hráčů, kdy Spojené království bylo nahrazeno Spojenými státy americkými a novou mocností se postupně stala též Čína.

Spolupracovník Světového ekonomického fóra (World Economic Forum, WEF) a ředitel brazilského bezpečnostního institutu Igarapé, Robert Muggah, předpokládá, že nás čeká přerod ze systému jedné americké supervelmoci v multipolární hegemonii, přičemž podle něj bude mít svět za 15 let šest velmocí – USA, Čínu, Indii, Rusko, Německo a Japonsko (Novotný, 2017).

V posledních pěti letech dostal svět v podstatě tři velké rány – kolem roku 2018 cla mezi Evropou, USA a Čínou, dva roky poté pandemie covid-19 a lockdowny, kdy byl kromě omezení volného pohybu osob poznamenán také volný pohyb zboží, nyní ekonomické sankce kvůli válce na Ukrajině, zvyšování cen a inflace. Aktuální válka na Ukrajině je v politice sankcí pojátkem Evropské unie a celého Západu proti Ruské federaci. Již od nepaměti zažívaly různé kultury prudké či pozvolné vzestupy a pády, jedná se o přirozený proces vývoje. Vyvstává otázka, zda se nyní Evropa a Evropská unie nachází v bodu zlomu? Jak bude Evropa vypadat za několik desetiletí? A jak bude v budoucnu fungovat Evropská unie?

Pomoc s rozšířením znalostí žáků středních škol ohledně geografie Evropské unie nejen v souvislosti s jejím chápáním coby mezinárodní organizace a jejího přínosu pro ekonomickou a bezpečnostní spolupráci členských států, nýbrž také v kontextu územního celku, tedy jakéhosi „evropského superstátu“, který lze statisticky a ekonomicky srovnávat s jinými podobně velkými a významnými územními celky, byla jedním z důvodů a motivací výběru tohoto tématu diplomové práce.

2 Cíle práce

Jelikož mnoho kvalifikačních prací zabývajících se tématem Evropské unie nebo také středoškolské učebnice zeměpisu a následně i výuka o evropské integraci bývá svým zaměřením orientována především na historii vzniku samotné EU, její instituce, legislativu či proces evropské integrace, tato diplomová práce se svým obsahem pokusí nabídnout pohled na Unii jako na geografický celek.

Hlavním cílem této práce bylo stanovení vytvoření sady výukových materiálů, které by bylo možné využít při výuce tématu regionální geografie Evropy na vyšším sekundárním vzdělávání, tedy na středních školách. V této práci bude pozornost věnována porovnání Evropské unie, jakožto geografického a statistického celku, s jinými světovými velmocemi či podobně velkými a významnými územními celky. Bude umožněno nahlédnout na seskupení zemí EU jako na tzv. „evropský superstát“ a nikoliv pouze jako na mezinárodní organizaci.

Navržené výukové materiály budou sestávat z powerpointových prezentací (obsahujících aktivity pro rozvoj klíčových kompetencí žáků ve výuce a zahrnujících také práci žáků s relevantními zdroji informací a databázemi geografických dat), učebního textu, pracovních listů, jejich řešení a metodických listů pro učitele. Prezentace budou obsahovat aktivizační úlohy, pomocí nichž budou rozvíjeny (nejen) komunikační schopnosti žáků. Při vytváření výukových materiálů bude důraz kladen především na spolupráci žáků při práci ve skupinách a na využívání digitálních technologií ve výuce.

Vytvořený návrh výukových materiálů bude ověřen ve středoškolské výuce zeměpisu.

3 Metodika práce

Vzhledem k charakteru práce patří k jejím metodám především studium odborné literatury a analýza datových podkladů, přičemž samotný výběr literárních zdrojů a následná rešeršní činnost byla podstatně podmíněna tematickým zaměřením této diplomové práce.

V úvodních částech diplomové práce, jež mají teoretický charakter, bylo primárním cílem na základě zahraniční i tuzemské literatury zhodnotit poznatky týkající se geografie Evropské unie, a to jak její fyzickogeografické, tak i socioekonomické poměry. Dále byla pozornost věnována vnějším vztahům Evropské unie s dalšími světovými velmocemi, se kterými je možno ji statisticky srovnávat. Jsou stručně popsány vztahy EU se Spojenými státy americkými, Čínou a Ruskou federací.

V souvislosti se specifickým tématem práce, kdy je jejím hlavním cílem stanoven vytvoření návrhu souboru výukových materiálů pro výuku regionální geografie Evropy na středních školách, bylo rovněž nezbytné studium Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia (dále již jen RVP G).

3.1 Začlenění tématu v RVP G

Problematika EU bývá v geografii na gymnáziích probírána v rámci regionální geografie Evropy, tedy nejčastěji ve druhém ročníku čtyřletého gymnázia (a jemu odpovídajícímu ročníku víceletých gymnázií), avšak záleží na struktuře Školního vzdělávacího programu (ŠVP) dané střední školy. Téma EU je podle RVP G (MŠMT, 2021) na středních školách vyučováno ve vzdělávacím oboru Geografie (součást vzdělávací oblasti „Člověk a příroda“) především v rámci vzdělávacího obsahu „Regiony“, kdy je při naplňování očekávaného výstupu *„žák rozlišuje na konkrétních územních příkladech mikroregionální, regionální, státní, makroregionální a globální geografickou dimenzi“* nebo *„lokalizuje na mapách makroregiony světa, vymezí jejich hranice, zhodnotí jejich přírodní, kulturní, politické a hospodářské vlastnosti a jednotlivé makroregiony vzájemně porovná“* probíráno učivo *„makroregiony světa – jádra, periferie, modelový region – modelové problémy s důrazem na Evropu a Evropskou unii“*. V rámci vzdělávacího obsahu „Sociální prostředí“ se tématu evropské integrace lze věnovat při naplňování očekávaného výstupu, kdy *„žák rozliší a porovnává státy světa a jejich mezinárodní integrační uskupení a organizace podle kritérií vzájemné podobnosti a odlišnosti“* během probírání učiva *„obyvatelstvo – základní geografické, demografické, etnické a hospodářské charakteristiky“*; *„kulturní a politické prostředí – struktura obyvatelstva, státní zřízení, geopolitické procesy, hlavní světová ohniska*

napětí“; „světové hospodářství – lokalizační faktory, sektorová a odvětvová struktura a její důsledky“; „socioekonomická sféra – sociálněgeografické systémy, geografické aspekty bohatství a chudoby, globalizace“.

Při výuce věnované tématu EU dochází k prolnutí mezipředmětového vztahu se vzdělávacím oborem Občanský a společenskovědní základ a Dějepis, které jsou součástí vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“.

V Občanském a společenskovědním základu jsou v rámci vzdělávacího obsahu „Mezinárodní vztahy, globální svět“ naplňovány očekávané výstupy „žák objasní důvody evropské integrace, posoudí její význam pro vývoj Evropy“, „žák rozlišuje funkce orgánů EU a uvede příklady jejich činnosti“, „žák posoudí vliv začlenění státu do Evropské unie na každodenní život občanů, uvede příklady, jak mohou fyzické a právnické osoby v rámci EU uplatňovat svá práva“ nebo „žák uvede příklady činnosti některých významných mezinárodních organizací a vysvětlí, jaký vliv má jejich činnost na chod světového společenství, zhodnotí význam zapojení ČR“ při probírání učiva „evropská integrace – podstata a význam; Evropská unie – význam; proces integrace; orgány EU; jednotná evropská měna“ nebo také učivo „mezinárodní spolupráce – důvody, význam a výhody; významné mezinárodní organizace a společenství – RE, NATO, OSN, jejich účel a náplň činnosti“.

Ve vzdělávacím oboru Dějepis je vzhled do problematiky EU a mezinárodních vztahů částečně poskytnut v rámci vzdělávacího obsahu „Moderní doba I – situace v letech 1914–1945“ naplněním očekávaného výstupu „žák uvede příčiny a projevy politického a mocenského obrazu světa, který byl určen vyčerpáním tradičních evropských velmocí, vzestupem USA a nastolením bolševické moci v Rusku“ při probírání učiva „Evropa a svět ve 20. a 30. letech, světová hospodářská krize ve světě i v ČSR, růst mezinárodního napětí a vznik válečných ohnisek“, dále také především v kontextu vzdělávacího obsahu „Moderní doba II – soudobé dějiny“, jejímž cílem je naplnění očekávaného výstupu „žák charakterizuje vznik, vývoj a rozpad bipolárního světa, jeho vojenská, politická a hospodářská seskupení, vzájemné vztahy a nejvýznamnější konflikty“, dále „žák vysvětlí základní problémy vnitřního vývoje zemí západního a východního bloku; zejména se zaměří na pochopení vnitřního vývoje a vzájemných vztahů supervelmocí USA, SSSR a na situaci ve střední Evropě a v naší zemi“ nebo „žák popíše mechanismy a prostředky postupného sjednocování Evropy na demokratických principech, vysvětlí lidská práva v souvislosti s evropskou kulturní tradicí; zná základní instituce sjednocující se Evropy, jejich úlohu a fungování“, což je obsahem učiva „Evropa a svět po válce (OSN, princip sociálního státu)“, „východní blok, jeho politický, hospodářský a sociální

vývoj; SSSR jako světová velmoc; RVHP, Varšavská smlouva“, „euroatlantická spolupráce a vývoj demokracie; USA jako světová velmoc“ a konečně také učivo „pád komunistických režimů a jeho důsledky; sjednocující se Evropa a její místo v globálním světě“.

3.2 Porovnání středoškolských učebnic zeměpisu

V počátcích tvorby této práce bylo nutné zhodnotit a porovnat téma EU ve středoškolských učebnicích zeměpisu (dle Průcha, 2009). Jejich srovnání je uvedeno v Tab. 1.

Tab. 1 Porovnání středoškolských učebnic zeměpisu k tématu EU (vlastní zpracování)


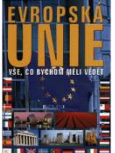


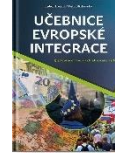

učebnice pro SŠ	ZCR	HZ	PLZ	RZS	ZK2	MS	PSM
autor	Holeček a kol.	Bičík a kol.	Bičík a kol.	Bičík a kol.	Kašparovský	Bičík a kol.	Karas a Hanák
nakladatelství	ČGS	ČGS	ČGS	ČGS	Fragment	ČGS	Fragment
rok vydání	1999	2003	2003	2003	2008	2019	2022
formát	A5	A5	A5	A5	A4	A4	A4
počet stran	99	96	135	137	184	168	215
samostatná kapitola věnující se EU	-	-	-	+	-	+	-
rozsah stran věnujících se EU	1	1	1	4	1	3	1
aparát prezentace učiva							
A. textová složka – verbální							
prostý výkladový text	+	+	+	+	+	+	+
zpřehledněný výkladový text	+	+	+	+	+	+	+
shrnutí učiva k tématům	-	-	-	+	-	-	-
otázky a úkoly	+	+	+	+	-	+	+
poznámky a vysvětlivky	+	+	+	+	+	-	+
podtexty k vyobrazením	+	+	+	+	+	+	+
slovník pojmů, zkratk	-	-	-	-	-	-	-
B. mimotextová složka – obrazová							
fotografie	-	-	+	+	-	+	-
mapy, grafy	+	+	+	+	+	+	+
tabulky	+	-	+	+	+	+	+
barevná obrazová prezentace	-	-	+	+	-	+	-

Pozn.: +/- – obsaženo/neobsaženo; **ZCR** – Zeměpis cestovního ruchu: učebnice pro hotelové a jiné střední školy: příručka pro průvodce cestovního ruchu; **HZ** – Hospodářský zeměpis: globální geografické aspekty světového hospodářství: učebnice pro obchodní akademie a jiné střední školy; **PLZ** – Příroda a lidé Země: učebnice zeměpisu pro střední školy; **RZS** – Regionální zeměpis světadílů: učebnice zeměpisu pro střední školy; **ZK2** – Zeměpis II. v kostce: pro střední školy; **MS** – Makroregiony světa – Regionální geografie pro gymnázia; **PSM** – Příprava na státní maturitu, Zeměpis

Dále bylo porovnáno následujících šest vybraných publikací či učebnic, které se již přímo zabývají tématem EU v celém svém rozsahu a mohly by být vhodným doplněním literatury pro žáky středních škol (viz Tab. 2).

Tab. 2 Porovnání dalších publikací či učebnic vhodných jako učební podklad k tématu EU na středních školách (vlastní zpracování)

publikace	PEU	EU	EU _{pSŠ}	EU _{kPZ}	UEI	ES
autor	Barták	Panfil	Dočkal a Kaniok	Petrželová	Lacina a Blížkovský	Strejček a kol.
nakladatelství	ÚMV EU	Fragment	MU	Computer Press	Barrister & Principal	UP
rok vydání	1999	2003	2006	2011	2022	2022
formát	A5	A4	A5	A5	A5	A5
počet stran	87	48	155	117	312	316
obsah tématu v publikaci						
samostatná kapitola věnující se procesu vzniku EU	+	+	+	+	+	+
významné osobnosti EU	-	+	+	+	+	+
symboly EU	-	+	+	-	-	+
instituce EU	+	+	+	+	+	+
politiky EU	+	-	+	+	+	+
popis vln rozšíření	+	-	+	+	+	+
členské země – charakteristika	-	+	+	+	-	-
brexit	-	-	-	-	+	+
členství ČR v EU	+	-	+	+	+	-
vývoj práva EU, smluvní vývoj	+	-	-	+	+	+
mezinárodní organizace	-	-	-	+	+	-
budoucnost EU	+	+	-	-	+	+
krize eurozóny	-	-	-	-	+	-

publikace	PEU 	EU 	EUpSŠ 	EUKPZ 	UEI 	ES 
migrační krize	-	-	-	-	+	-
role EU ve světě	-	-	-	-	+	-
aparát prezentace učiva						
A. textová složka – verbální						
prostý výkladový text	+	+	+	+	+	+
zpřehledněný výkladový text	-	-	+	+	-	+
shrnutí učiva k tématům	-	-	+	-	+	+
otázky a úkoly	-	-	+	+	+	+
poznámky a vysvětlivky	-	+	+	+	+	+
podtexty k vyobrazením	-	+	+	+	+	+
slovník pojmů, zkratek	-	-	-	+	-	+
B. mimotextová složka – obrazová						
fotografie	+	+	+	+	+	+
mapy, grafy	-	+	+	+	+	+
tabulky	+	-	+	+	+	+
barevná obrazová prezentace	+	+	+	+	-	+

Pozn.: +/- – obsaženo/neobsaženo; **PEU** – Průvodce Evropskou unií; **EU** – Evropská unie: vše, co bychom měli vědět; **EUpSŠ** – Evropská unie pro střední školy; **EUKPZ** – Evropská unie k maturitě a přijímacím zkouškám na VŠ; **UEI** – Učebnice evropské integrace; **ES** – Evropa spolu: průvodce po historii i současnosti Evropské unie

3.3 Tvorba výukových materiálů

Vzhledem k současným změnám ve vzdělávání, s nimiž souvisí vzrůstající potřeba inovace výuky, byly jednotlivé úlohy v pracovních listech pro žáky i samotné aktivity do vyučovacích hodin v prezentacích navrženy tak, aby byly v souladu s tímto aktuálním trendem. V navrženém souboru výukových materiálů se proto lze setkat s úlohami, které jsou zaměřeny jak na práci s atlasem, tak i na práci s obrazem a především práci s digitálními zdroji geografických dat, databázemi a on-line platformami. Žáci tvoří mapy v QGISu či pomocí open source platformy Datawrapper, aktivně pracují s aplikací Mentimeter, Kahoot, vizualizačními nástroji Eurostatu, Gapminder, The True Size Of..., s daty IEA, Beyond Fossil Fuels, Electricity Maps, Fakta o klimatu, The World Factbook, The Atlas of Economic Complexity, Resource Trade, Global Conflict Tracker, Migration Data Portal a UNHCR.

Z aktivizačních metod byly při návrhu souboru výukových materiálů pro žáky využity např. metody diskuzní, heuristické, metody řešení problémů či v neposlední řadě také didaktické hry. Co se týče didaktických her v jednotlivých tematických částech, v úvodu vytvořené sady výukových materiálů byly začleněny aktivity pro zjištění prekonceptů středoškoláků, k čemuž jsou určeny rozhodovací hry, kdy např. při tematické části „Geografické vymezení Evropské unie“ i „Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie“ každý žák v rámci aktivity „Pravda, nebo lež?“ obdrží karty „ANO“ a „NE“ a vyučujícím jsou promítány v prezentaci určité výroky. Každý žák pomocí zdvižení vždy jedné z těchto karet odpovídá, zda s těmito tvrzeními souhlasí či nikoliv, přičemž poté ihned dochází ke kontrole správných odpovědí. V rámci tematické části „Vnitřní politika Evropské unie“ bylo ke zjištění prekonceptů žáků ohledně EU využito kvízu, který byl realizován prostřednictvím volně přístupné aplikace Kahoot sloužící k fixaci učiva pomocí vědomostního kvízu, přičemž při této metodě často dochází k motivaci žáků a podpoře jejich vzájemné soutěživosti. V tematické části „Obyvatelstvo“ a „Hospodářství“ jsou prekoncepty žáků zjišťovány pomocí tvorby pojmové mapy s využitím aplikace Mentimeter. V tématu „Vnitřní politika Evropské unie“ byla použita aktivita Trimino. Z didaktických her bylo dále využito problémových úloh, her pro učení sociálních dovedností, her pro osvojování jazykových a komunikativních dovedností nebo také hraní rolí (např. při aktivitě „Vědecká konference“ v tématu „Vnitřní politika Evropské unie“). Při tvorbě jednotlivých aktivit v prezentacích pro žáky bylo čerpáno z publikace *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí* (Čechová a kol., 2006). Konkrétně byly při vytváření výukových materiálů z této publikace využity následující aktivity: Brainstorming; Diskuze; Myšlenková mapa; Pexeso; Pravda, nebo lež?; Putovní mikrofon; Sněhová koule; Spojování; Vědecká konference.

V kontextu komplexních výukových metod je v navrženém souboru výukových materiálů využívána částečně jak frontální, tak především skupinová výuka či práce žáků ve dvojicích. Úlohy a aktivity jsou navrženy tak, aby u žáků středních škol docházelo k rozvoji znalostí, ale také k rozvoji dovedností i postojů. Jednotlivé aktivity v prezentacích a úlohy v pracovních listech by u středoškoláků měly rozvíjet jejich kompetence k učení, k řešení problémů, k podnikavosti, kompetence sociální a personální, komunikativní a také občanské.

Jednotlivé grafy a tabulky prezentované v této diplomové práci byly zpracovány v programu Microsoft Excel, prezentace v Microsoft PowerPoint a mapy v programu QGIS. Pro tvorbu souboru výukových materiálů bylo využito také vizualizačních nástrojů na internetových stránkách statistického úřadu Evropské unie – Eurostatu.

4 Rešerše literatury

Zvolenému tématu diplomové práce *Geografie Evropské unie: návrh souboru výukových materiálů* je v České republice věnováno poměrně mnoho prostoru, lze dohledat nepřehledné množství publikací pojednávajících o Evropské unii jako o mezinárodní organizaci, legislativě EU atp. Avšak existuje již jen omezené množství aktuálních publikací, které by o Evropské unii hovořily v geopolitickém kontextu, umožňovaly by na EU nahlédnout jako na jednotný geografický celek či jako na „evropský superstát“, jenž by bylo možno statisticky srovnávat s jinými světovými velmocemi. Většina publikací ohledně Evropské unie je svým obsahem převážně orientována na historii vzniku EU, instituce a jejich význam či na legislativu Unie. Primární literární zdroje této diplomové práce proto představují také zahraniční odborné knižní publikace. Literární zdroje lze s ohledem na tematické zaměření této diplomové práce rozdělit do několika tematických oblastí.

Komplexní fyzickogeografickou i socioekonomickou charakteristiku Evropy a Evropské unie čtenáři poskytuje Ostergren et Le Bossé (2011). Autory je zde podotknuto např. to, že je důležité si uvědomit, že EU má daleko k tomu, aby se stala „superstátem“. Ačkoli regulačních pravomocí Evropské unie může být mnoho, v relativním vyjádření je rozpočet EU nepatrný a dosahuje pouze asi 1 % společného hrubého domácího produktu (dále již jen HDP) členských států. Naproti tomu federální rozpočet Spojených států amerických odpovídá téměř jedné čtvrtině HDP země. Autoři zde dále zmiňují, že je však jisté, že bez ohledu na budoucí přesnou podobu EU bude Unie třetím největším politickým subjektem na světě, po Číně a Indii, a zdaleka nejbohatší z těchto tří velmocí.

Blouet (2012) uvádí, že ekonomiky Francie, Německa a Itálie, tedy ekonomiky zemí, které jsou známy také pod pojmem stará Evropa, mají pomalý růst a vysokou nezaměstnanost. Naproti tomu země Beneluxu, tedy Belgie, Nizozemsko a Lucembursko, přijaly globalizaci, a navíc i jako relativně malé země jsou domovem mnoha nadnárodních korporací a mezinárodních organizací.

Podrobný popis vývoje ekonomické situace Evropy a Evropské unie podává Neal (2007). Průběh finanční krize z let 2007–2008 a poučení se z ní poskytuje Wolf (2016). Eichengreen (2007) líčí dynamický vývoj evropské ekonomiky od roku 1945. Uvádí, že v roce 2050 bude v Unii poměr populace starší 65 let ve srovnání s populací osob ve věku 15–64 let téměř o polovinu vyšší než v USA. Na podporu zdravotní péče a penzijního systému bude muset být vynaložena podstatně větší část evropských úspor, což bude znamenat vyšší daňové sazby.

Spojené státy se s tímto problémem vypořádávají částečně tím, že přijímají imigranty v produktivním věku. Avšak Evropa je vůči přistěhovaleckým kulturám méně tolerantní než USA. Není tedy jisté, zda Evropa projeví kulturní a ekonomickou flexibilitu potřebnou k tomu, aby se snadněji vyrovnala se svou demografickou budoucností.

He et Hertwich (2019) se zabývají intenzitou emisí oxidu uhličitého. Autoři potvrzují, že Čína v přímých i nepřímých emisích předstihla Spojené státy americké i Evropskou unii. Panagos et al. (2022) nabízí pojednání o ochraně půdy v EU.

V česky psané literatuře nabízí komplexní popis problematiky Evropské unie Fiala a kol. (2018) nebo též Strejček a kol. (2022). Vhled do jednotlivých témat EU a představení aktuálních problémů Unie poskytuje Lacina a Blížkovský (2022).

Tématem evropské integrace a jejími geokulturními, geopolitickými a geoekonomickými hledisky se na Katedře sociální geografie a regionální geografie Přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity v Ostravě zabývá Rumpel a kol. (2007), jenž nabízí ucelený pohled na EU, popisuje základní koncepty evropské integrace, její historii i instituce, evropské právo, základní socioekonomické charakteristiky Unie a její rozšiřování. Autoři se věnují také problematice přeshraniční spolupráce v rámci EU, politice ekonomické a sociální soudržnosti, společné zemědělské politice či vnějším vztahům této mezinárodní organizace s jinými světovými mocnostmi.

Fenoménu nastupujících mocností globálního Jihu od konce studené války se věnuje Piknerová a kol. (2014).

Komárek (2015) se zamýšlí nad různými hledisky vývoje Evropy a její společnosti, náboženskými proměnami evropského makroregionu, environmentalismem, globalizací či multikulturalismem. Řeší též otázky americké, islámské, čínské, indické či ruské výzvy a čtenářům nastiňuje svůj pohled na potenciální evropský vývoj v budoucnu. Autor mimo jiné uvažuje, zda Evropa bude postupně pod vlivem islámského světa, zda se dostane do vleku Asie, zvláště pak Číny.

Hlaváček a Romancov (2020) pojednávají o části evropského makroregionu, v němž po rozpadu sovětsko-ruského impéria některé postsovětské republiky a část bývalé Jugoslávie zůstala geopoliticky vězet mezi Západem a Východem a tvoří na tomto území jakousi „vytěsněnou Evropu“.

Nahlédnutí do geopolitiky a světových mocenských bojů nabízí velmi čtivým způsobem Kaplan (2013) a Marshall (2018). Mezinárodní vztahy Ruské federace, EU a USA nejen v rámci historického a politického kontextu popisuje Snyder (2019).

Český politolog a univerzitní profesor Oskar Krejčí (Krejčí, 2000) se věnuje geopolitickému kontextu evropské integrace a vnějším vztahům EU. Ve své další publikaci (Krejčí, 2017) se tento autor zabývá problematikou mocenského potenciálu Ruské federace, její demografií a ekonomikou, vojenskou silou a pojednává také o aspektech této země v prostoru, přičemž jsou řešeny zejména vztahy s blízkým zahraničím, ale také vztahy Ruské federace a Západu či Ruské federace a Východu. Krejčí hovoří například o tom, že tato země je nyní jadernou supervelmocí, jež je schopna i po neočekávaném napadení provést zničující odvetu. Rovnováha této země s USA v kontextu úrovně strategických zbraní byla obnovena v druhé polovině roku 2014. Avšak ruské konvenční ozbrojené síly jsou menší a celkové vojenské výdaje této země nedosahují takového měřítka jako výdaje USA, neboť výdaje Ruské federace jsou výrazně nižší v porovnání s výdaji USA a NATO. Krejčí (2021) řeší vývoj zahraniční politiky Číny, s důrazem na vztahy k SSSR/Ruské federaci či ke Spojeným státům. Hovoří o tom, že Čína představuje geopolitický zlom, pro nějž v historii neexistuje analogie, Čína je ztělesněním „revizionistického státu“, který přináší revizi struktury světového politického systému.

Nástup Číny coby světové velmoci líčí Fishman (2006). Vhled do problematiky dnešní Číny, jejího jedinečného vzestupu a nárůstu globálního vlivu poskytuje Kironská a Turcsányi (2021). V této publikaci je všestranným způsobem zobrazena ekonomická, politická, společenská, kulturní i náboženská situace Číny. Autoři zde podotýkají, že ačkoliv tato země vojensky sílí, mnohými Evropany je stále považována za neproniknutelnou komunistickou zemi. Tato mocnost byla orgány EU a jejími členskými státy dlouho chápána jako ekonomická příležitost a nebylo na ni nahlíženo jako na přímou hrozbu pro Evropu. Nicméně Čína se dnes stává důležitým hráčem také ve střední Evropě, je tedy nutné jí porozumět.

5 Návrh souboru výukových materiálů

Cílem této diplomové práce bylo stanovení navržené ucelené sady výukových materiálů pro žáky středních škol, která bude využitelná při výuce regionální geografie Evropy.

Vytvořený soubor výukových materiálů *Geografie Evropské unie* je tvořen celkem sedmi kapitolami (viz Tab. 3), jež na sebe vzájemně navazují. Každé ze sedmi probíraných tematických částí je vhodné věnovat zhruba jednu až tři vyučovací hodiny. Záleží však na výběru úloh a aktivit, které budou vyučujícím zařazeny do výuky, na hloubce obsahu učiva jednotlivých kapitol a především na míře prekonceptů žáků.

Tab. 3 Uspořádání jednotlivých tematických částí *Geografie Evropské unie*

kapitola	zaměření tematické části
1.	Geografické vymezení Evropské unie
2.	Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie
3.	Obyvatelstvo
4.	Hospodářství
5.	Vnitřní politika Evropské unie
6.	Vnější vztahy Evropské unie, EU ve světové politice
7.	Aktuální dění a problémy Evropské unie

Zdroj: vlastní zpracování

Pro využití materiálů ve výuce byl zpracován učební text pro žáky, sada pracovních listů ke každé tematické části, jejich autorské řešení pro vyučující (součástí metodických listů), metodické přípravy k jednotlivým tematickým částem určené vyučujícím a také sedm powerpointových prezentací obsahujících mimo jiné také různé aktivity k osvojování klíčových kompetencí žáků ve výuce, práci s obrazem, práci s relevantními zdroji informací a databázemi geografických dat.

Pro výuku žáků ve škole je stěžejní navržený soubor pracovních listů a především powerpointové prezentace, v nichž leží informační těžiště daných kapitol.

Učební text není vyčerpávajícím sumářem informací, které se mají žáci dozvědět, slouží pro ně pouze jako doplnění informací. Je vhodné, aby si jej žáci před danou vyučovací hodinou prostudovali, jelikož přímo ve vyučování s těmito texty nepracují a některé úlohy v pracovních listech vycházejí z informací obsažených v těchto učebních textech.

Před tvorbou učebního textu byly prostudovány ŠVP dvou gymnázií, na nichž bylo umožněno vytvořený soubor výukových materiálů posléze ověřit ve výuce. Bylo zjištěno, že na

obou gymnáziích tématu EU bezprostředně předchází tematický celek regionální geografie Evropy, během něhož jsou mimo jiné probrány klimatické a hydrologické poměry Evropy a také geomorfologický vývoj evropských pohoří. Z tohoto důvodu je druhá kapitola („Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie“) učebního textu pro žáky ve srovnání s ostatními kapitolami poněkud stručnější, neboť je předpokládáno, že žáci středních škol již mají o tématu přírodních poměrů evropského makroregionu vytvořeny prekoncepty vzhledem k návaznosti učiva regionální geografie Evropy a učiva Evropské unie. Nicméně v powerpointové prezentaci k této kapitole je v části geomorfologie zařazeno stručné shrnutí geomorfologického vývoje evropských pohoří pro připomenutí a zopakování již nabytých znalostí žáků. Ve druhé kapitole učebního textu je proto pozornost věnována především aktuálnímu tématu klimatické změny.

5.1 Učební text

První část navržené sady výukových materiálů představuje soubor učebních textů *Geografie Evropské unie: učební text*, jehož titulní strana je zobrazena na Obr. 1. Obsah učebního textu je doplněn obrázky, fotografiemi, tabulkami, grafy a mapami.



Obr. 1 Titulní strana učebního textu *Geografie Evropské unie* (vlastní zpracování)

1 Geografické vymezení Evropské unie

Evropa

Evropa leží společně s Asií na **Eurasijské litosférické desce**, avšak vzhledem k historickému vývoji a specifickým přírodním podmínkám je dnes samostatným světadílem. Evropa není od Asie fyzicky oddělena, fyzickogeografickou hranici mezi nimi tradičně představuje pohoří Ural. Hranice mezi těmito dvěma světadíly je stanovena konvenčně a probíhá od Bajdarackého zálivu Karského moře, přes východní úpatí Uralu, horní tok řeky Ural, řeku Emba, Kumo-manyčskou sníženinu, Kerčský průliv a průliv Bospor a Dardanely. Na severu je Evropa vymezena arktickými moři, na východě Uralem, na jihu Středozemním mořem a na západě je otevřena Atlantskému oceánu. Středozemní moře je spojeno s Atlantikem Gibraltarským průlivem.



Název Evropa pochází údajně z asyrského slova „erebu“, tedy „západ (slunce)“. Původ názvu Evropa je také již od starověku spjat s řeckou mytologií, konkrétně s bájnou postavou krásné princezny Európy z Fénicie, jež byla dcerou Agnora, krále Týru. Zamiloval se do ní Zeus, který ji v podobě bílého býka unesl na Krétu, kde se jí poté zjevil v celé své kráse.

Evropská unie

Geografická poloha Evropské unie je **poměrně výhodná**, neboť se rozléhá v sousedství nezamrzajících moří a její členité pobřeží je využitelné pro námořní dopravu. Na území EU se nacházejí významné poloostrovy a ostrovy. K území Unie náleží také



zámořská území, tzv. „nejvzdálenější regiony EU“ – např. Azory a Madeira (patřící Portugalsku), Kanárské ostrovy (náležící Španělsku), Grónsko (patřící Dánsku), Společenské ostrovy, Francouzská Polynésie, Saint Martin, Guadeloupe, Martinik, Francouzská Guyana, Mayotte, Réunion, Roztroušené ostrovy, Nová Kaledonie atd. (náležící Francii).

Evropská unie se rozkládá na ploše 4 236 351 km² (CIA, 2022). Členské země Unie sdílí pozemní hranici celkem s 21 dalšími zeměmi.

Nejsevernější zemí EU je **Finsko**, **nejjižnější** i **nejvýchodnější** zemí je **Kypr** a **nejzápadnější** členskou zemí Unie je **Irsko**.

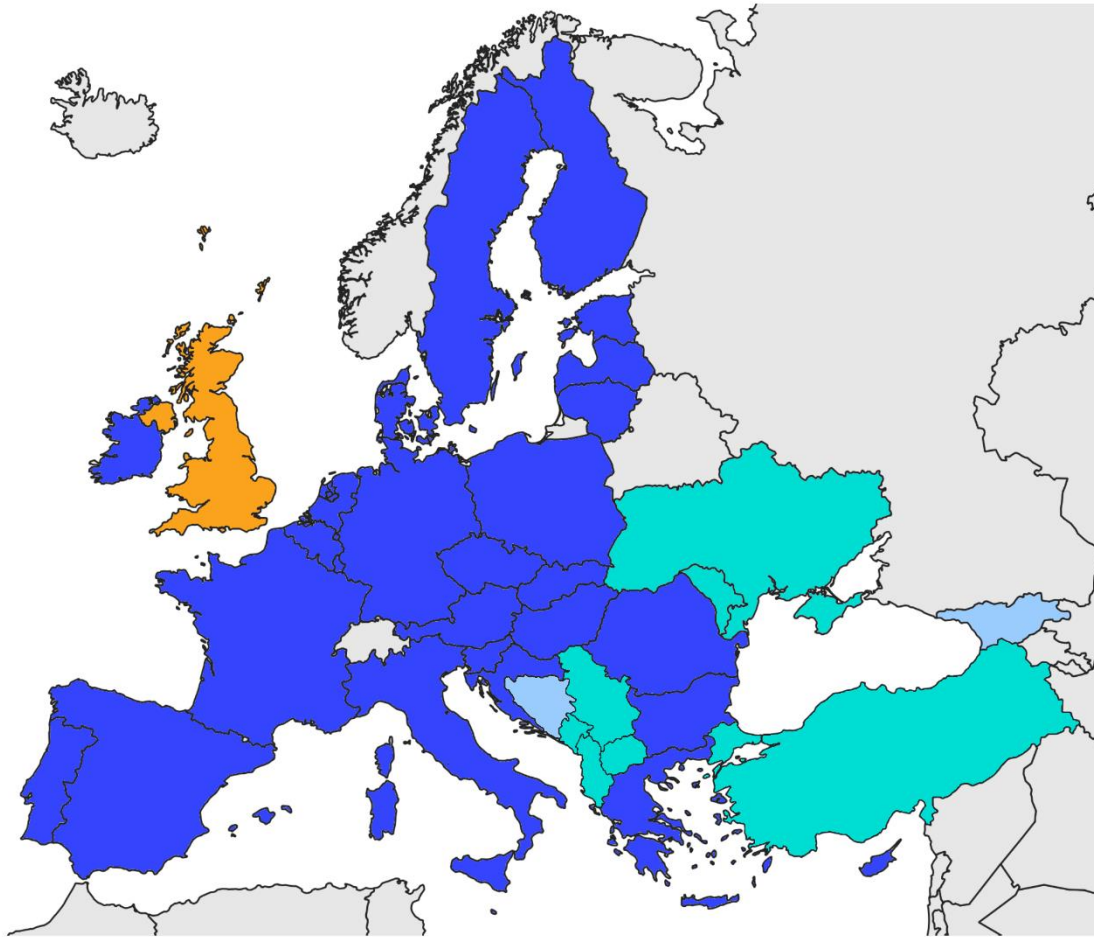
Členskou zemí EU se může stát kandidátská země po splnění určitých politických, ekonomických a právních kritérií, která se nazývají **Kodaňská kritéria**. Ta mimo jiné zahrnují podmínku existence fungující tržní ekonomiky, stabilních institucí garantujících demokracii, dodržování základních lidských práv a práv menšin, schopnost přijmout závazky členství a přijmout evropské *acquis communautaire* (tj. společné právo ve všech členských zemích EU, jedná se tedy o nezávislý právní systém, jenž je nadřazen právním systémům jednotlivých zemí). Daná země by měla přijmout členské závazky, včetně cílů hospodářské, politické a měnové unie (Dočkal a Kaniok, 2006).



K **31. lednu 2020** z Unie po 47 letech členství **vystoupilo Spojené království**. Tento proces je zkráceně označován jako „**brexit**“ a došlo k němu na základě tamního **referenda** konaného 23. června 2016, ve kterém se pro vystoupení z EU vyslovilo 51,9 % britských voličů (tj. 17,4 milionů hlasů) a stoupenci Unie tak se 48,1 % voličů (tj. 16,1 milionů hlasů) těsně prohráli (Lacina a Blížkovský, 2022).

V současnosti je Evropská unie tvořena **27 členskými zeměmi**, jež jsou graficky znázorněny na Obr. 2. Mezi kandidáty vstupu do EU patří k prosinci 2022 Albánie, Černá Hora, Moldavsko, Severní Makedonie, Srbsko, Turecko a Ukrajina. Zemí s asociační dohodou s EU je Bosna a Hercegovina, Gruzie a Kosovo. Asociační dohoda předchází budoucímu členství v EU. Oranžově je zbarven bývalý člen Unie, Spojené království.

Na této mapě si lze povšimnout, že jednotný celek členů EU (tmavě modré zbarvení zemí), je „přerušen“ šedým zbarvením území Švýcarska, které není členem Unie. **Neutrální status Švýcarska** uznaly evropské mocnosti na Vídeňském kongresu v roce 1815. Neutralita byla praktikována dlouho před koncem napoleonských válek, ve kterých bylo Švýcarsko napadeno, jelikož se země zdržela již ničivého období třicetileté války (1618–1648). Kantony Švýcarské federace mají mnoho pravomocí. Až v polovině 19. století mohla vláda v Bernu koordinovat zahraniční politiku, standardizovat váhy a míry a zavést národní poštovní systém. Švýcarsko má systém přímé demokracie, ve kterém jsou důležité otázky předávány voličům. Udržet Švýcarsko neutrální nebylo v historii snadné (Blouet, 2012).



Členové Evropské unie

- člen EU
- kandidát vstupu do EU
- stát s asociační dohodou s EU
- bývalý člen EU
- ostatní státy

0 500 1 000 km

Obr. 2 Členové Evropské unie (vlastní zpracování v QGIS) – stav k prosinci 2022

Eurozóna

Vzhledem k nejednotnosti geografického rozložení monetární unie a EU je zapotřebí rozlišovat následující tři termíny – Evropský systém centrálních bank (ESCB), Eurosystem a eurozóna. **Evropský systém centrálních bank** je složen z ECB a národních centrálních bank všech členů Unie bez ohledu na to, zda přijaly, nebo nepřijaly euro. **Eurosystem** je tvořen ECB a národními centrálními bankami zemí, v nichž bylo zavedeno euro. Eurosystem a ESCB budou souběžně fungovat, dokud nebude euro přijato všemi členskými zeměmi EU, a tudíž se nestanou členy eurozóny. Eurosystem byl založen 1. ledna 1999 a byla jím nahrazena činnost Evropského měnového institutu. **Eurozóna** sestává ze zemí EU, v nichž bylo přijato euro (Strejček a kol., 2022).

Společná měnová politika eurozóny je řízena **Evropskou centrální bankou (ECB)**, jež sídlí ve **Frankfurtu nad Mohanem** a byla založena v roce 1998. Odpovídá za stabilitu evropské měny euro a kontroluje její množství v oběhu. ECB společně s národními centrálními bankami členských zemí Unie tvoří Evropský systém centrálních bank – ESCB (Lacina a Blížkovský, 2022).

Dočkal a Kaniok (2006) připomínají, že pro **zapojení do eurozóny** je nutností **splnění povinných ekonomických kritérií** – např. kritérium cenové stability, dlouhodobých úrokových sazeb, hrubého veřejného dluhu, veřejného deficitu a kritérium stability kurzu měny a účasti v Evropském měnovém systému.

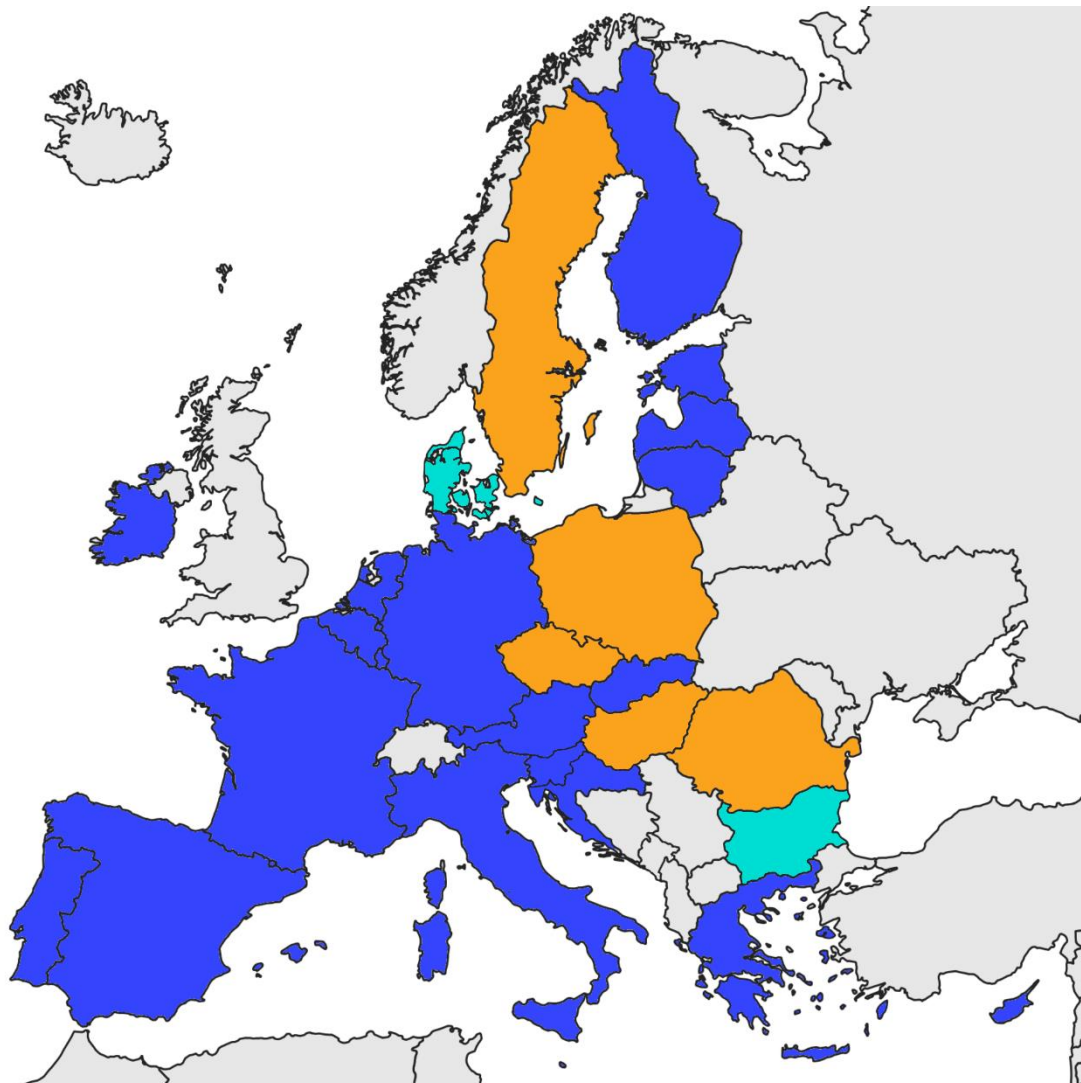
Panfil (2003) uvádí, že měna Evropské unie (euro) vstoupila do oběhu k **1. lednu 2002**, čímž zanikly tradiční národní měny, např. francouzský frank, německá marka, španělská peseta, ale také nejstarší měna světa, jež byla užívána více než 2 500 let, řecká drachma.

K lednu 2023 je eurozóna tvořena **20 členskými zeměmi EU**. Jak lze vyčíst z mapy na Obr. 3, členskými státy eurozóny, v níž se platí společnou měnou, tedy eurem, je konkrétně: Belgie, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko a Španělsko. Členským státem EU mimo eurozónu, ve kterém se platí vlastní měnou, je: Česko (česká koruna), Maďarsko (forint), Polsko (złoty), Rumunsko (rumunské leu) a Švédsko (švédská koruna). V **Dánsku** lidé taktéž platí vlastní měnou (dánskou korunou), avšak tento evropský stát je jedinou členskou zemí EU, která se rozhodla pro neúčast („**opt-out**“) v eurozóně, což znamená **trvalou výjimku** z práva Evropské unie, v tomto případě konkrétně **ze zavedení eura**. Bulharsko, jehož měnou je lev, je zemí EU, která je společně

s Dánskem v **ERM II** (tj. Evropský mechanismus směnných kurzů – Exchange Rate Mechanism II), což je předvstupní fáze procesu přijímání eura, tedy kontrola stability směnného kurzu při přípravě na možné zavedení eura.

V roce 2015 do eurozóny přistoupila Litva a **1. ledna 2023** se dosud posledním, již dvacátým členem eurozóny, stalo **Chorvatsko**.

Strejček a kol. (2022) zmiňuje, že euro bylo jednostranně bez dohody s EU zavedeno v Černé Hoře a Kosovu, nemají však právo razit vlastní euromince.



Eurozóna

- člen EU platící eurem
- člen EU, který je v ERM II
- člen EU platící vlastní měnou
- státy nepatřící do eurozóny

0 500 1 000 km

Obr. 3 Členové eurozóny (vlastní zpracování v QGIS) – stav k lednu 2023

Evropské sdružení volného obchodu (ESVO) a Evropský hospodářský prostor (EHP)

Evropské sdružení volného obchodu (ESVO) bylo založeno v roce 1960 některými evropskými zeměmi, které původně nechtěly vstoupit do Evropského hospodářského společenství (EHS), jednalo se tedy o jeho konkurenční uskupení. Některé státy ESVO postupně přestoupily do EHS a později do EU. Nyní je členem ESVO již pouze **Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko**. Tyto země (kromě Švýcarska) se s EU v roce 1994 dohodly na vytvoření **Evropského hospodářského prostoru (EHP)**. Státy ESVO s EU v EHP úzce spolupracují, avšak z důvodu toho, že nejsou členy EU, nemohou se podílet na jejím rozhodování.

V roce 1992 se Švýcaři těsnou většinou postavili proti formálnímu členství v EHP. S Bruselem si do roku 1999 vyjednali 120 bilaterálních smluv týkajících se volného pohybu osob, odbourání obchodních bariér, výzkumu, zemědělství a pozemní i letecké dopravy (Loužek, 2017).

Schengenský prostor

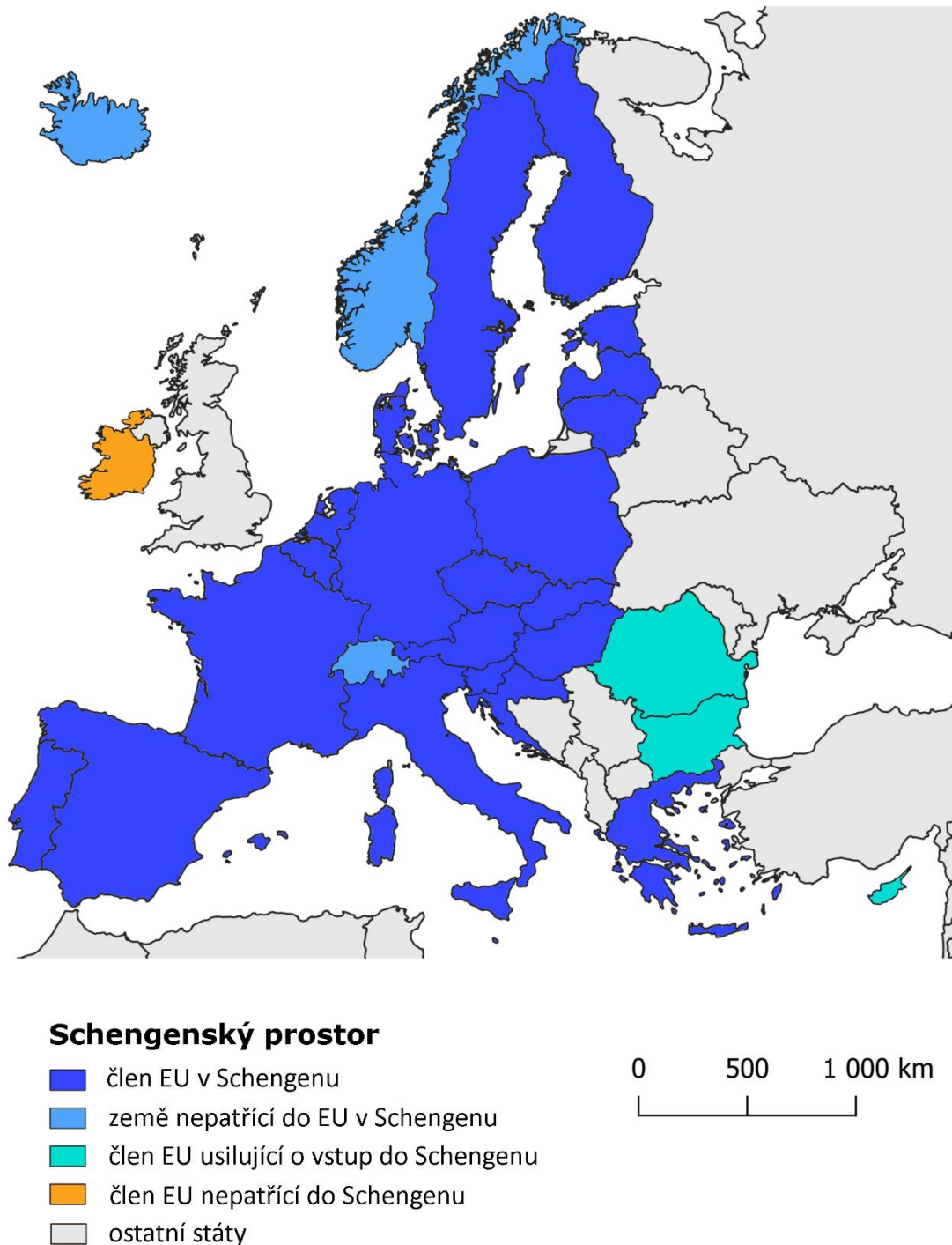
V roce **1985** se pět sousedních zemí (Belgie, Francie, Německo, Nizozemsko a Lucembursko) rozhodlo zrušit kontroly na jejich vnitřních hranicích a 14. června 1985 podepsalo **Schengenskou dohodu** o postupném zrušení kontrol na společných hranicích a uplatňování společné vízové politiky. Dohoda vzešla v platnost roku **1995** a pojmenování nese podle místa svého podpisu – malé obce Schengen nacházející se v Lucembursku a rozléhající se na pomezí lucemburských hranic s Francií a Německem.

Odstraněním hraničních kontrol mezi jednotlivými zeměmi Unie byl urychlen pohyb obyvatel. Při cestování do zahraničí lze schengenskou zónu pokládat za **jeden stát**, jelikož na vnitřních hranicích **neexistují hraniční kontroly** a využívají se **společná víza**, kdežto na vnějších hranicích jsou kontrolovány osoby vstupující do tohoto prostoru a též osoby, jež tuto zónu opouštějí.

Jak lze vyčíst z mapy na Obr. 4, k březnu 2023 je schengenský prostor tvořen **27 evropskými zeměmi** (z toho 23 států patří mezi členy EU) – Belgie, Česko, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Island, Itálie, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko a Švýcarsko. Schengenský

prostor je tedy tvořen také zeměmi, které však nepatří do EU, konkrétně se jedná o Island, Norsko a Švýcarsko. Jedinou členskou zemí Unie, která není členem schengenského prostoru, je Irsko. Mezi státy EU usilující o vstup do schengenské zóny patří Bulharsko, Kypr a Rumunsko. Těmito zeměmi však nejdříve musejí být splněny nutné bezpečnostní požadavky.

Dosud posledním členem schengenského prostoru se v březnu 2023 stalo Chorvatsko.



Obr. 4 Členové schengenského prostoru (vlastní zpracování v QGIS) – stav k březnu 2023

2 Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie

Geologie a povrch

Během období **prvohor** (konkrétně v siluru) došlo na severozápadním území Evropy ke **kaledonskému vrásnění**, při kterém byla spojena Baltica s Laurentií a vzniklo **Skandinávské pohoří**. V období **devonu** započalo **hercynské vrásnění**, které pokračovalo také v období **karbonu**, při kterém byly ukládány uhlonosné vrstvy (až do období permu). Během období **druhohor** (konkrétně v triasu) bylo území střední Evropy **zalito mořem** a během jury docházelo k ukládání vápencových vrstev. V období **křídý** započalo **alpínské vrásnění**, jež pokračovalo i v období **třetihor** (paleogénu) a trvá až do současnosti (Král, 1999).

Mezi nejvyšší horská pásma, která lze nalézt na území EU směrem od západu na východ, patří **Pyreneje, Jura, Alpy a Karpaty**. Tato pohoří představují geologicky nejmladší pohoří Evropy a tvoří tzv. alpský systém (Anděl a kol., 2019). Severně od těchto pohoří se rozkládá Velká evropská nížina, jež je přerušována staršími zbytky horských bloků – **Francouzským středohořím**, pohořím **Vogézy** a **Schwarzwald**. Velká evropská nížina se rozléhá od Atlantiku přes Německo, Polsko, Litvu až do Ruské federace.

Nejvyšším vrcholem EU je **Mont Blanc** (4 808 m n. m.), jenž se tyčí na francouzsko-italských hranicích.

Největším ostrovem Unie je **Irsko**, největším **poloostrovem** je **Skandinávský** a poté **Pyrenejský** (Iberský) poloostrov.



Skandinávský poloostrov představuje geologicky nejstarší část Evropy, jež je vyzdvihována směrem vzhůru. Čtvrtohorní pevninské zalednění způsobilo vznik glaciálních tvarů reliéfu (např. fjordy, kary, trogy). Většina území Pyrenejského (Iberského) poloostrova byla konsolidována hercynským vrásněním, avšak Pyreneje a Betická Kordillera alpínským vrásněním ve třetihorách. Centrální část poloostrova tvoří náhorní plošiny – Meseta (Král, 1999). Jižně od Pádské nížiny se rozprostírá **Apeninský** poloostrov, pro nějž jsou typická častá zemětřesení a vulkanická činnost, proto se zde nachází **nejvyšší činné sopky** na území EU – **Etna** a **Vesuv**. Král (1999) zmiňuje, že k nejmladším částem evropské pevniny patří **Balkánský**

poloostrov, který je součástí **třetihorní alpsko-himálajské vrásné zóny** a dochází zde ke styku jejich dvou **větví – dinársko-řecké a balkánské**. Jedná se o hornatý poloostrov, jelikož pouze asi 20 % z jeho celkové plochy připadá na nížiny a roviny.

Klima

Podnebí a počasí v Evropě je podmíněno těmito čtyřmi hlavními vlivy: **Severním ledovým mořem** na severu, **pevninou Eurasie** na východě, **pouští Sahara** a **Středozezemním mořem** na jihu a **Atlantikem** na západě (Blouet, 2012).

Vývoj počasí v severním Atlantiku a v Evropě podstatně ovlivňuje výrazná **Islandská tlaková níže**, která je součástí pásu nízkého tlaku prostírajícího se přibližně podél 60° severní zeměpisné šířky. V Evropě směrem na východ postupně přechází **maritimní (oceánické) podnebí v kontinentální**. Pobřeží Norska je omýváno **teplým Gofským proudem**, jenž zmírňuje zimní teploty. Klima je ovlivněno také **charakterem zemského povrchu** (povrch pokrytý vegetací, holý povrch, led, sníh, skály,...), **nadmořskou výškou**, tím, zda se nacházíme v kotlinách, na dnech údolí či na svazích hor (Braniš a Hůnová, 2009).

Klima Unie je tedy podmíněno její polohou v **mírném podnebném pásmu**, avšak výjimkou je oblast Středomoří se **subtropickým** klimatem a nejsevernější části EU se **subpolárním a polárním** klimatem.

Vodstvo

Území EU je omýváno **Atlantským oceánem, Baltským, Černým, Jaderským, Severním a Středozezemním mořem**. Moře pronikají na pobřeží do zátok, fjordů a průlivů. Řeky se vlévají do moře **hlubokými splavnými ústími**. Mnoho důležitých měst Unie leží ve vnitrozemí, ale mají přístup k moři – např. Stockholm, Paříž, Hamburk, Brémy, Bordeaux, Lisabon, Sevilla, Amsterdam, Rotterdam a Antverpy. Ve Středomoří jsou velké přístavy na pobřeží – např. Barcelona, Marseille, Janov, Neapol a Terst. Bývalé vnitrozemské přístavy nyní často leží na řekách zanesených lidskou činností – např. Florencie a Pisa (Blouet, 2012).

Na území Unie se **směrem od západu na východ snižuje množství srážek i počet řek**. Nejdelší řekou Unie je **Dunaj** (2 850 km – z toho 2 492 km je na území EU), jenž vzniká ve Schwarzwaldu soutokem zdrojnic **Breg a Brigach** a ústí do **Černého moře deltou** se třemi hlavními rameny – **Kilijské, Sulinské a Svatojiřské**. Oblast delty Dunaje je významná také z ekologického hlediska, neboť zde žije obrovské množství zástupců fauny, nachází se zde



biosférická rezervace a toto území je zapsáno na Seznamu světového dědictví UNESCO. Největším přítokem řeky Dunaj je např. řeka **Morava, Váh, Tisa, Dráva a Sáva**.

K dalším nejvýznamnějším řekám v rámci EU náleží např. **Rýn** či **Labe**. Řeka Rýn vzniká soutokem **Předního a Zadního Rýna** ve Švýcarsku a **ústí do Severního moře deltou** s několika rameny (největším je Waal, Nederrijn/Lek, IJssel) společně s řekou **Maasou** a **Šeldou**. Největším přítokem Rýna je řeka **Neckar, Mohan** a **Mosela**. Řeka Mosela protéká



územím Francie, Lucemburska, v němž protéká také obcí Schengen, a dále do Německa, kde ve městě Koblenz ústí coby levý přítok do Rýna. Místo soutoku těchto dvou řek se nazývá tzv. Německý roh – „Deutsches Eck“. Řeka Labe pramení v Krkonoších a **ústí do Severního moře estuárem** u německého

města Hamburg. Jejím největším přítokem je řeka **Vltava, Saala** a **Havola**.

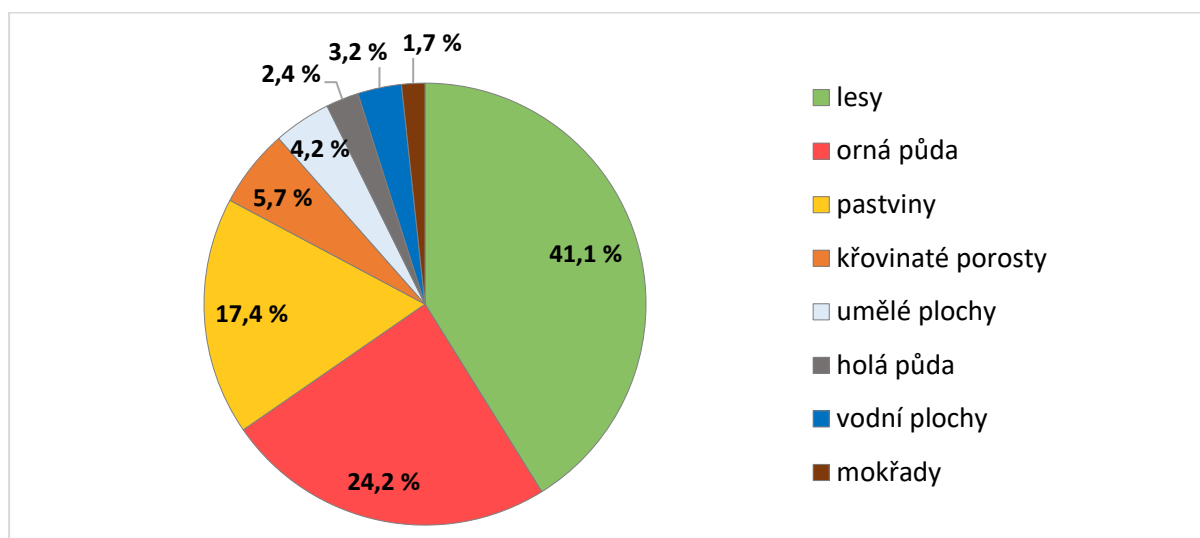
Co se týká jezer na území Unie, lokalita jejich nejčastějšího výskytu je podmíněna ústupem pevninského zalednění – např. lokality jezerní plošiny Finska, severního Polska a Německa. Jezera jsou v EU často vázána také na hornatý reliéf. **Největším jezerem** na území EU je švédské ledovcovo-tektonické jezero **Vänern**.

Biota a krajinný pokryv

Braniš a Hůnová (2009) zmiňují, že na snížení pH srážek v Evropě mají vliv především sulfáty a nitráty. Hlavní zdroje pro **emise síry** v Evropě představuje **energetika**, pro **emise NO_x** **doprava** a pro **emise NH₃** **zemědělství**. Kyselou depozicí, na které se významně podílí antropogenní emise SO₂, NO_x a NH₃, jsou již několik desetiletí poškozovány citlivé sladkovodní ekosystémy, půdy, lesy a přirozené ekosystémy ve značné části Evropy. Lze pozorovat projevy těchto účinků, jako je např. **defoliace** (tj. odlistění) a **snížení vitality stromů**, **pokles rybích osádek** a **snížení diverzity ostatních vodních organismů** v jezerech, řekách i potocích, **změna půdního chemismu**. Depozicí sloučenin dusíku dochází též k **eutrofizaci prostředí**.

Vzhledem ke geografické rozloze EU je možné na jejím území pozorovat různé typy lesů, přičemž lesy států severní Evropy jsou tvořeny vegetací vysokých stromů, hustými porosty, kdežto na jižnějších částech území EU vegetace lesů řídne a stromy dosahují nižšího vzrůstu.

Z dat Eurostatu (2023) lze říci, že v roce 2018 představovaly lesy 41,1 % celkové plochy Unie (viz Obr. 5). Orná půda zaujímal 24,2 %, pastviny 17,4 %. Vodní plochy byly zastoupeny pouze na 3,2 % celkové plochy EU.



Obr. 5 Podíl jednotlivých typů krajinného pokryvu v EU v roce 2018 (% celkové plochy území Unie)

Zdroj: Eurostat (2023); vlastní zpracování

Z členských zemí EU byl v roce 2018 **nejvyšší podíl lesů a křovinatých porostů** zaznamenán **na území Finska** (69,6 %), **Švédska** (68,5 %) a **Slovinska** (65,8 %). Naopak **nejnižší podíl** plochy území, které bylo pokryto lesy a křovinatými porosty, bylo **na Maltě** (16,9 %) a **v Nizozemsku** (16,8 %). **Největší podíl orné půdy** lze nalézt **v Dánsku** (47,7 %) a **Maďarsku** (43,5 %), **nejmenší podíl** pak **ve Švédsku** (4,0 %). **Nejvíce vodních ploch a mokřadů** se nachází **ve Švédsku, Finsku, Nizozemsku a Estonsku** (Eurostat, 2023).

Panagos et al. (2022) uvádí, že **70 %** půdy EU je v nezdravém stavu, přičemž hlavními hrozbami jsou **eroze, ztráta uhlíku, zábor půdy a kontaminace**. Strategie EU pro půdu do roku 2030 si klade za cíl mít do roku 2050 všechny půdní ekosystémy EU ve zdravém stavu. Evropskou komisí by měl být v roce 2023 navržen Zákon o zdraví půdy (Soil Health Law).

Klimatická změna

Otázky životního prostředí nebyly v Římských smlouvách z roku 1957 přímo řešeny. V **Jednotném evropském aktu** (1985) bylo navrženo zachování a ochrana životního prostředí a podpora obezřetného využívání přírodních zdrojů. V 90. letech 20. století byla v Kodani založena **Evropská agentura pro životní prostředí** – European Environment Agency, EEA (Blouet, 2012).

Problematika zvyšování emisí skleníkových plynů v atmosféře a nárůst průměrné globální teploty v porovnání s obdobím průmyslové revoluce byla zkoumána již v 70. letech 20. století. Organizací spojených národů (OSN) byl roku 1988 založen **Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC)**. V roce 1992 byla v Rio de Janeiro podepsána další mezinárodní smlouva, **Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC – United Nations Framework Convention on Climate Change)**, v níž se státy zavázaly maximálně omezovat emise skleníkových plynů a podnikat další kroky k odvrácení hrozby změny klimatu. V prosinci 1997 byl v japonském Kjótu podepsán tzv. **Kjótský protokol**, jehož cílem bylo snížení emisí skleníkových plynů do období let 2008–2012 průměrně o 5,2 % v porovnání s rokem 1990. K tomuto Blouet (2012) uvádí, že většinou členských zemí EU byly tyto mezinárodní úmluvy o životním prostředí včetně Kjótského protokolu podepsány. Spojené státy však nesouhlasily s konkrétními cíli. Braniš a Hůnová (2009) navíc dodává, že obavy vzbuzují především velké státy, jako je Čína, Indie a další rychle se industrializující země Asie a Latinské Ameriky. Odpůrci Kjótského protokolu v čele s USA argumentují, že je potřeba dosáhnout nové úmluvy, v níž by byly zahrnuty také rozvojové státy.

Proto byla 12. prosince 2015 přijata **Pařížská dohoda**, která vzešla v platnost 4. listopadu 2016. Jejím cílem je snaha o udržení nárůstu globální průměrné teploty **výrazně pod úrovní 2 °C** ve srovnání s úrovní před průmyslovou revolucí, a zároveň by tento nárůst měl být udržen ideálně pod hranicí 1,5 °C (OSN, 2015). Evropskou unií již bylo přijato 40% snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 ve srovnání s úrovní v roce 1990. Do roku 2050 je očekáváno snížení až o 80–95 % tohoto množství. Klíčovým nástrojem EU k dosažení tohoto cíle je systém **EU ETS** (EU, 2018).

Strejček a kol. (2022) upozorňuje na skutečnost, že význam Pařížské klimatické dohody spočívá především v tom, že byla ratifikována většinou zemí světa včetně největších znečišťovatelů – Číny a USA. V průběhu prezidentského mandátu Donalda Trumpa bylo od této dohody Spojenými státy upuštěno. Avšak Joe Biden tuto dohodu 19. února 2021 podepsal, a tím opět vstoupila v platnost.

European Green Deal (tzv. Zelená dohoda pro Evropu) byl vydán Evropskou komisí 11. prosince 2019. Jsou v něm formulovány problémy, které jsou způsobeny změnami klimatu a životního prostředí. V tomto dokumentu je řečeno, že pro dosažení klimatických cílů k roku 2030 a 2050 má zásadní význam pokračování v **dekarbonizaci energetického systému**, což znamená dekarbonizaci plynu, využívání OZE a rychlé vyřazení uhlí coby suroviny k výrobě elektřiny, potažmo vyřazení fosilních paliv obecně (Evropská komise, 2019).

Prostřednictvím Zelené dohody pro Evropu je vytyčena cesta, jak Evropu **do roku 2050** přetvořit v **první uhlíkově neutrální kontinent na světě**, tedy v takový, kterým bude dokázáno emitovat právě takový objem skleníkových plynů, jaký je sám schopen pohltit.



Na European Green Deal navazuje její legislativní ukotvení v podobě Evropského právního rámce pro klima, které je též známo jakožto **European Climate Law** (Evropský klimatický zákon). Tímto dokumentem je směřováno k plnění závazků v rámci Pařížské dohody a docílení uhlíkové neutrality do roku 2050. S tím souvisejí snahy o dosažení nulových emisí skleníkových plynů pro všechny členské země Unie a také investování do zelených technologií. Proces přechodu k uhlíkové neutralitě má být nevratný. Evropskou komisí byl vytyčen nový záměr EU **do roku 2030**, který je zacílen na **snížení emisí skleníkových plynů nejméně o 55 % ve srovnání s úrovněmi v roce 1990** (European Commission, 2021).

Strejček a kol. (2022) zmiňuje, že 14. července 2021 byl Evropskou komisí pod vedením Ursuly von der Leyen představen nový balíček legislativních opatření – **Fit for 55**, jenž je přípravou na již výše zmíněné snížení skleníkových plynů o 55 %. Jsou v něm obsaženy cíle a nutné regulace v oblasti energetiky, dopravy, ochrany krajiny či reformy ohledně obchodování s emisními povolenkami.

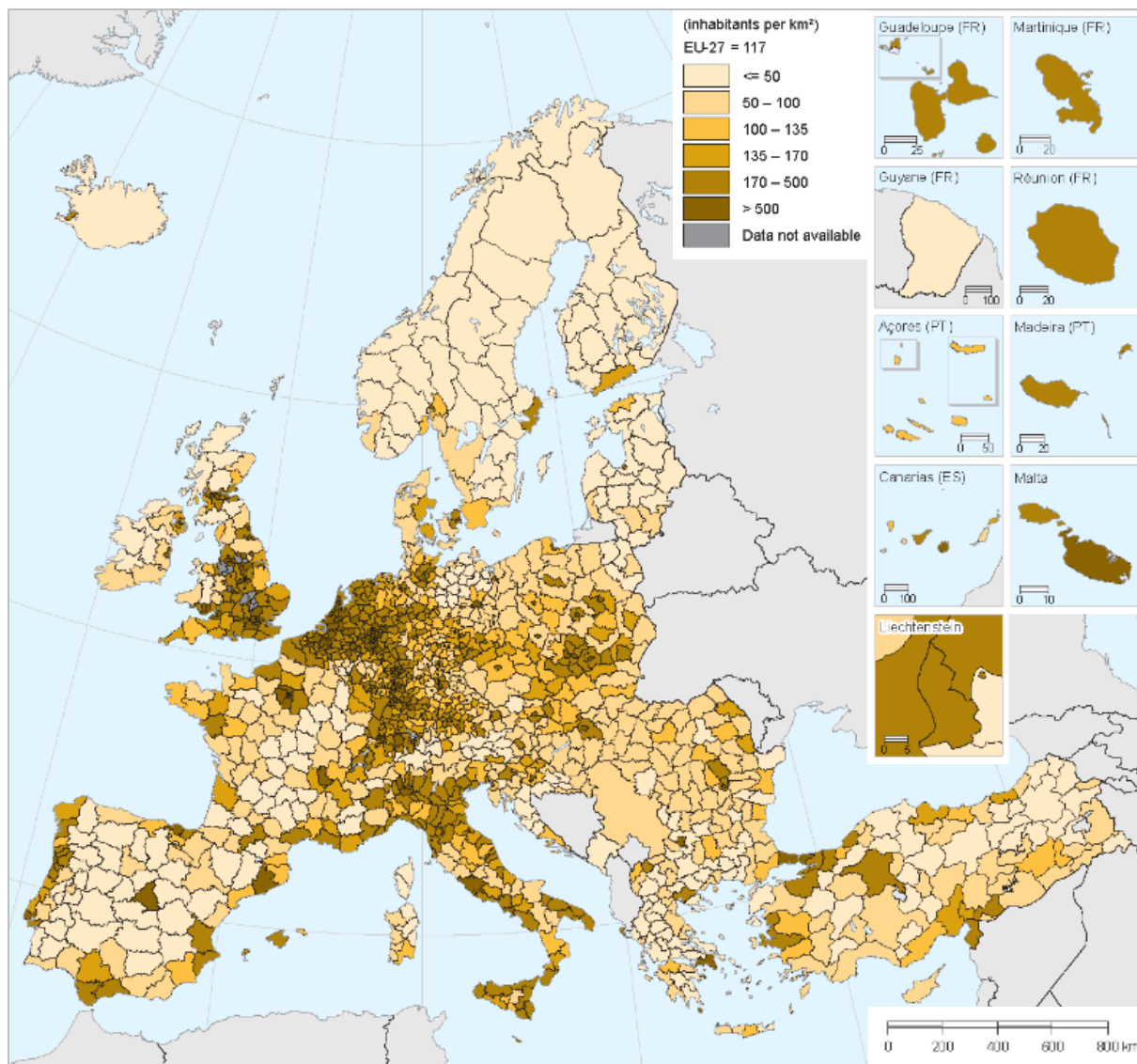
Zeměmi, které byly zpočátku nejaktivnější při prosazování zelené agendy Unie, byly Německo, Nizozemsko a Dánsko. Nizozemsko má bezprostřední kontakt s životním prostředím, jelikož velká část země se nachází pod hladinou moře a je zranitelné, pokud by globálním oteplováním bylo způsobeno zvýšení hladiny moří. Německo bylo znepokojeno znečištěním ovzduší, když před několika desetiletími začaly odumírat jehličnaté lesy v důsledku kyselých dešťů a emisí z výfukových plynů automobilů. Při vstupu Švédska a Finska do EU v roce 1995 měly obě země dobré environmentální výsledky, ale trpěly exportovaným znečištěním produkovaným těžkým průmyslem ve Spojeném království, Německu a zemích bývalého Sovětského svazu. Země, které nejsou členy EU, se mohou připojit k **Evropské agentuře pro životní prostředí** – např. tak učinil Island, Norsko a Lichtenštejnsko. V pobaltském regionu a severozápadní Evropě dnes existuje seskupení zemí, které se obzvláště zabývají otázkami životního prostředí, včetně Islandu, Norska, Švédska, Dánska, Finska, Německa a Nizozemska (Blouet, 2012).

He et Hertwich (2019) uvádí, že **intenzita emisí v Číně** byla v roce 2015 v průměru **3,7krát vyšší než v USA a 2,4krát vyšší než v EU**.

3 Obyvatelstvo

Hustota zalidnění

Rozložení populace je v Evropské unii **nerovnoměrné**. Distribuce obyvatelstva se v jednotlivých zemích EU a jejich regionech značně liší. **Nejhustěji zalidněnou oblastí** v EU je **Benelux**, tedy oblast území Belgie, Nizozemska a Lucemburska (viz Obr. 6).

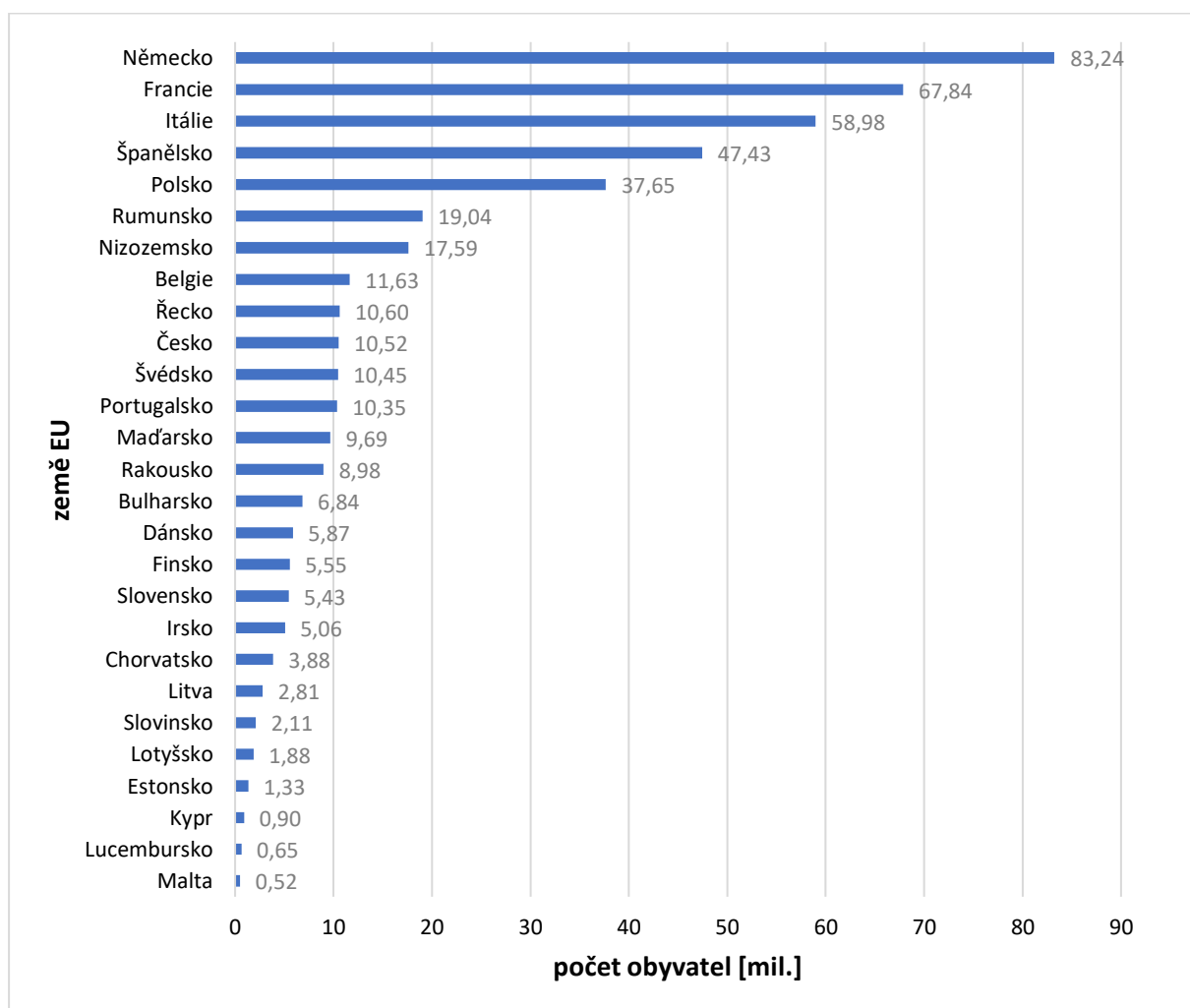


Obr. 6 Hustota zalidnění v EU-28 podle regionů NUTS 3 v roce 2011

Zdroj: převzato z Eurostat (2021)

Počet obyvatel v zemích EU

Z Obr. 7, jenž byl zpracován podle dat Eurostatu (2023), žilo v EU k 1. lednu 2022 **nejvíce obyvatel v Německu** (83,2 mil., tj. 19 % z celkového počtu obyvatel Unie), ve **Francii** (67,8 mil., tj. 15 % populace EU), v **Itálii** (téměř 59 mil., tj. 13 %), ve **Španělsku** (47,4 mil., tj. 11 %) a v **Polsku** (37,7 mil., tj. 8 %). Naopak k zemím EU s **nejméně obyvateli** patří **Kypr** (900 tis. obyvatel, tj. 0,2 % z celkového počtu obyvatel EU), **Lucembursko** (zhruba 645 tis., tj. 0,1 %) a vůbec nejméně obyvatel Unie žilo **na Maltě** (zhruba 520 tis. obyvatel., tj. 0,1 %). Z členských zemí se úbytek obyvatel projevuje nejvíce v Itálii a naopak největší nárůst obyvatel v EU je pozorován ve Francii.



Obr. 7 Počet obyvatel v jednotlivých členských zemích Unie k 1. lednu 2022

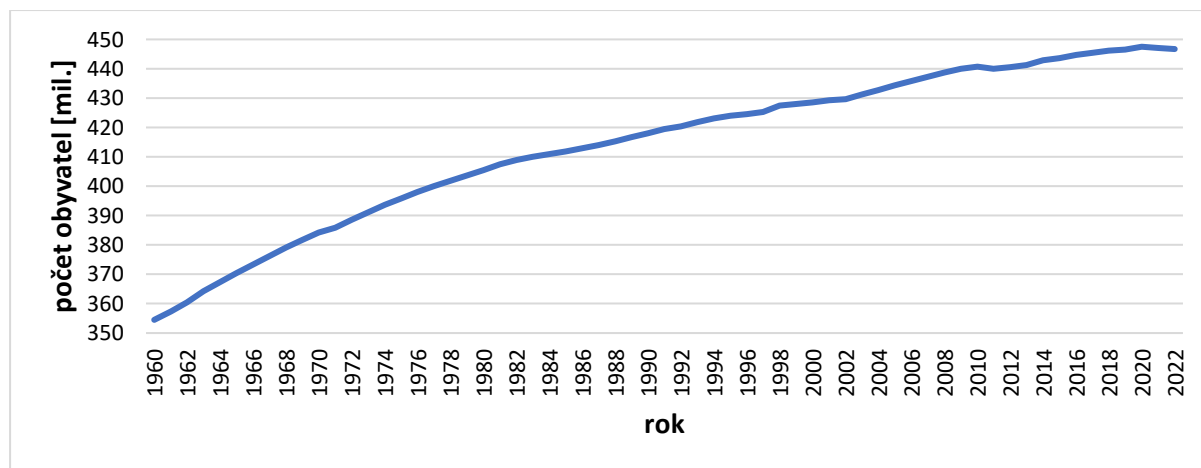
Zdroj: Eurostat (2023); vlastní zpracování

Z dat Eurostatu (2021) je patrné, že v EU žije téměř **o 5 % více žen než mužů**, jelikož k 1. lednu 2020 bylo v Unii 219 milionů mužů a 229 milionů žen, což odpovídá poměru 104,7 žen na 100 mužů.

Populační vývoj

Dle údajů Eurostatu (2021) žije v současnosti, tedy v roce 2022, na území Unie zhruba **447 mil. obyvatel**, což představuje pouze přibližně **6 % světové populace**. Tento podíl se bude pravděpodobně snižovat a do roku 2060 bude představovat pouze asi 4 % světové populace.

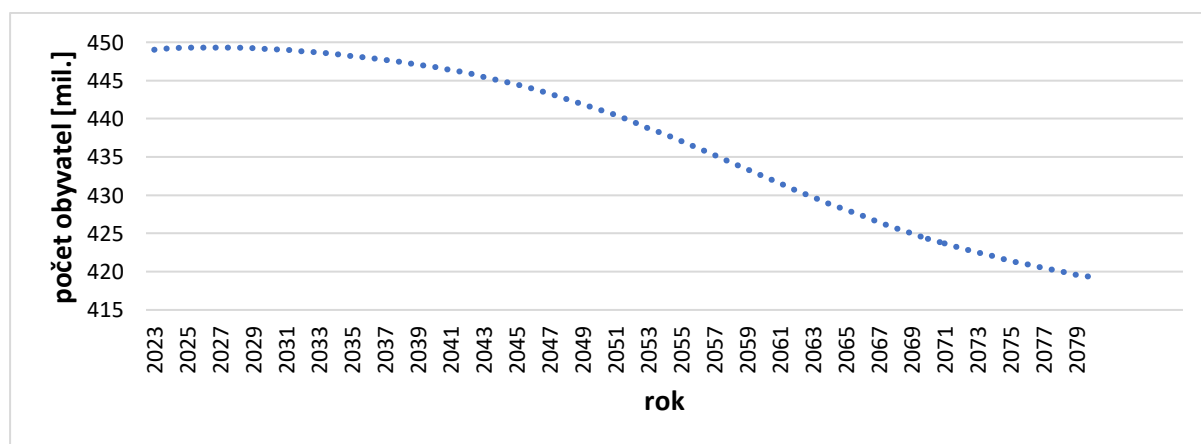
Na Obr. 8 je graficky vyjádřen vývoj počtu obyvatel států současné EU-27 v letech 1960–2022.



Obr. 8 Vývoj počtu obyvatel států současné EU-27 v letech 1960–2022

Zdroj: Eurostat (2021); vlastní zpracování

Na Obr. 9 je znázorněna prognóza vývoje počtu obyvatel Unie v letech 2023–2080. Přibližně do roku 2028 je odhadována stagnace počtu obyvatel a od roku 2029 je predikován postupný pokles počtu obyvatel až na hodnotu 419,3 mil. obyvatel EU v roce 2080. Jelikož na planetě stále dochází k růstu počtu lidí, tato projekce počtu obyvatel v EU neodpovídá tomuto globálnímu trendu populačního vývoje světa.



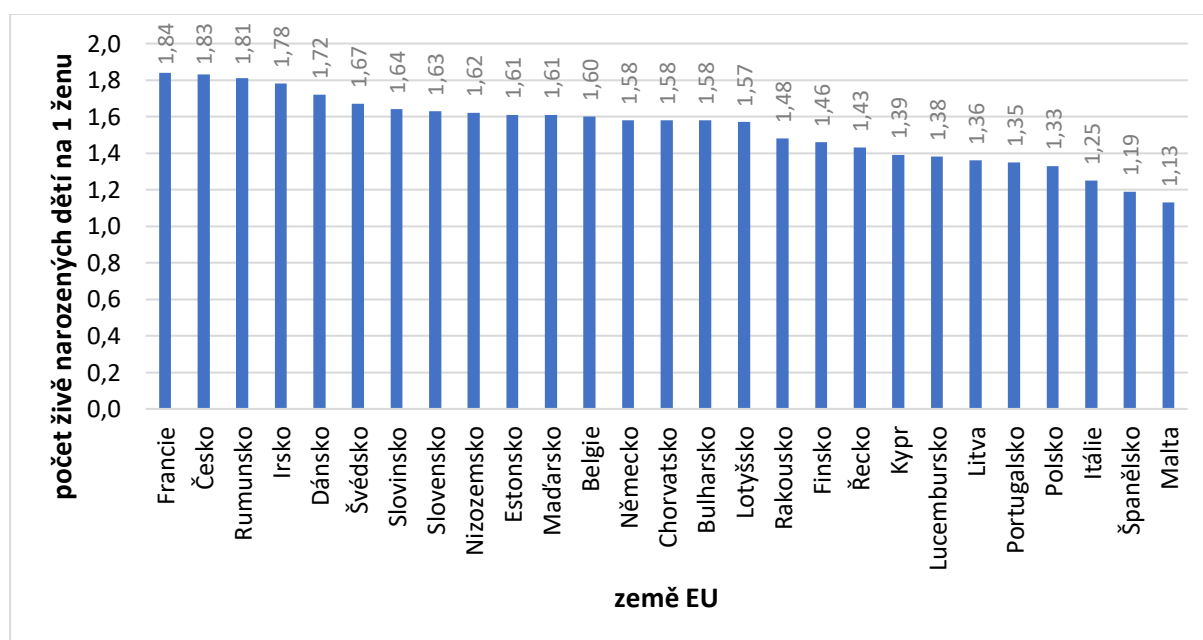
Obr. 9 Projekce počtu obyvatel v EU v letech 2023–2080

Zdroj: Eurostat (2021); vlastní zpracování

Dlouhodobým trendem v EU je stárnutí její populace. S tím souvisí změna struktury věkové pyramidy Unie, což v budoucnu způsobí problémy vzhledem k trvale nízké porodnosti v EU a vyšší naději na dožití díky zvyšující se kvalitě lékařské péče. Z toho vyplývá přechod ke starší struktuře obyvatelstva, jelikož poměr osob v produktivním věku se snižuje, kdežto podíl osob ve věku 65 let a více narůstá. Důsledkem toho bude v budoucnu populace osob v produktivním věku více zatížena s ohledem na sociální zajištění osob v důchodovém věku. V řadě zemí EU bude proto nutná radikální reforma penzijního systému.

Podíl osob ve věku 65 let a více činil v roce 2019 více než jednu pětinu (tj. 20,3 %) obyvatel EU. Je predikováno, že podíl osob ve věku 80 let a více v populaci Unie v období let 2019–2100 vzroste z 5,8 % na 14,6 %, tj. 2,5krát (Eurostat, 2021).

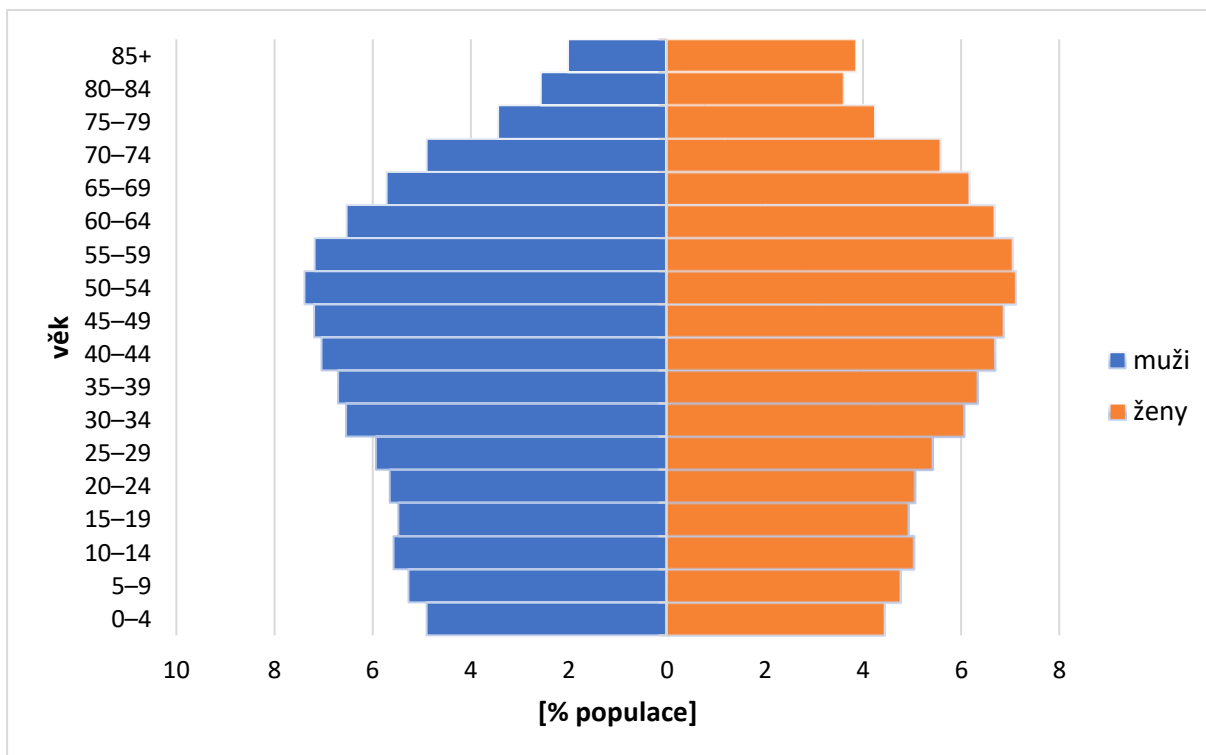
Na Obr. 10 je vyjádřena **míra plodnosti** v členských zemích EU v roce 2021. Hodnota celkové plodnosti v Unii činila v daném roce 1,53 dítěte na jednu ženu. Lze konstatovat, že **nejvyšší** plodnost ze všech členských zemí Unie byla v roce 2021 zaznamenána **ve Francii** (1,84 dítěte na jednu ženu), **v Česku** (1,83) a **Rumunsku** (1,81). Naopak **nejnižší** plodnost byla v daném roce zjištěna **v Itálii** (1,25), **ve Španělsku** (1,19) a **na Maltě** (1,13).



Obr. 10 Míra plodnosti v členských zemích EU v roce 2021

Zdroj: Eurostat (2023); vlastní zpracování

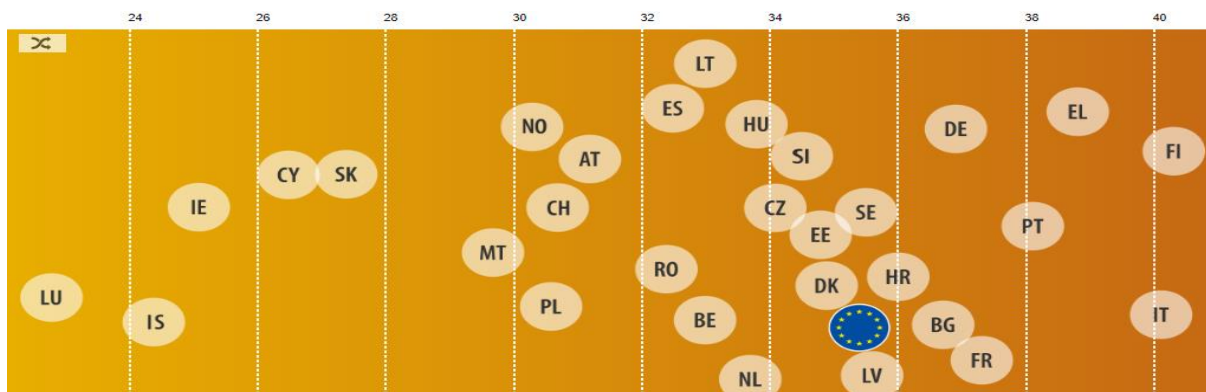
Na Obr. 11 je znázorněna **věková pyramida Unie** k 1. lednu 2022. Je patrné, že populace silných ročníků se bude ve věkové pyramidě posouvat směrem vzhůru, a populace mladých osob oproti nim bude tvořit úzkou základnu pyramidy (tzv. „stárnutí zdola“), výsledkem čehož bude stacionární až regresivní typ pyramidy v zemích EU.



Obr. 11 Věková pyramida EU k 1. lednu 2022

Zdroj: Eurostat (2023); vlastní zpracování

Na Obr. 12 je znázorněna **míra závislosti ve stáří** v zemích EU v roce 2021. Jedná se o počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let. Je patrné, že tato míra závislosti byla **nejnižší v Lucembursku (22,8 %), na Islandu (24,4 %) a v Irsku (25,1 %)**. To znamená, že na každou osobu ve věku 65 let a více připadalo téměř pět osob v produktivním věku. Naopak **nejvyšší procentuální podíl** této míry závislosti byl zaznamenán **v Itálii (40,1 %) a Finsku (40,3 %)**, což znamená méně než tři osoby v produktivním věku na jednu osobu ve věku 65 let či více. Průměrná hodnota tohoto ukazatele v zemích EU činila 35,4 %.

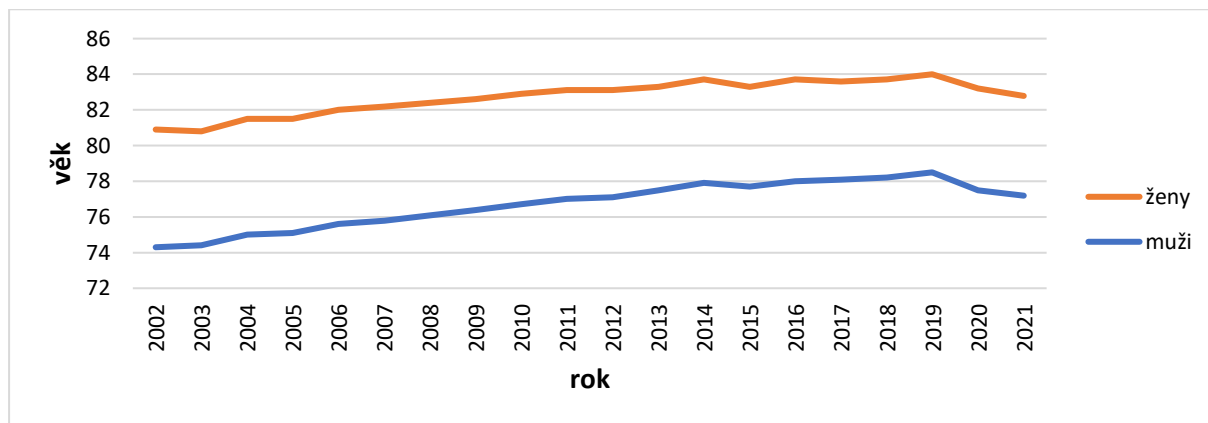


Obr. 12 Míra závislosti ve stáří v roce 2021 v zemích EU (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let)

Zdroj: Eurostat (2021)

Střední délka života

Na Obr. 13 je znázorněn vývoj střední délky života žen i mužů při narození v EU v letech 2002–2021. Z grafu je zřejmé, že střední délka života žen i mužů se dlouhodobě zvyšuje. Nicméně lze konstatovat, že od roku 2019 dochází k poklesu střední délky života u obou pohlaví, jelikož v roce 2021 byl zaznamenán již druhý meziroční pokles hodnoty tohoto ukazatele. Pokles střední délky života obyvatel Unie v roce 2020 a 2021 byl způsoben pandemií covid-19.

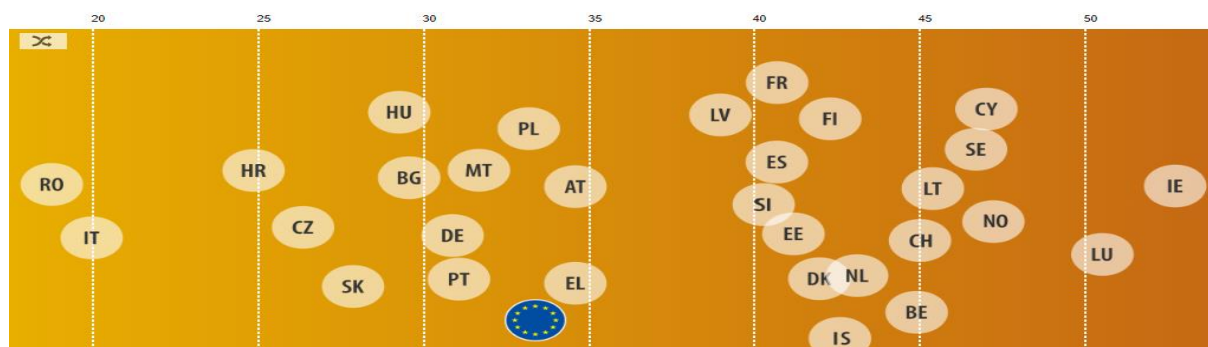


Obr. 13 Vývoj střední délky života žen i mužů při narození v EU v letech 2002–2021

Zdroj: Eurostat (2021); vlastní zpracování

Vzdělání

Prostřednictvím Obr. 14 je znázorněn **podíl osob EU s terciárním vzděláním** v roce 2021 (jako % populace ve věku 25–64 let). Průměrná hodnota osob s vysokoškolským vzděláním v EU činila v daném roce **33,4 %** populace ve věku 25–64 let. Nejmenší procentuální podíl obyvatel s terciárním vzděláním byl zaznamenán v Rumunsku (18,8 % populace ve věku 25–64 let), Itálii (20,0 %), Chorvatsku (24,9 %) a Česku (26,4 %). Na opačné straně tohoto žebříčku stojí Lucembursko (50,5 %) a Irsko (52,7 %).



Obr. 14 Lidé s terciárním vzděláním v roce 2021 v EU (% populace ve věku 25–64 let)

Zdroj: Eurostat (2021)

Jazyky

Evropská unie má **24 úředních jazyků**, které pocházejí z různých jazykových rodin. Mezi **germánské** jazyky patří dánština, němčina, angličtina, nizozemština a švédština. K **románským** jazykům náleží španělština, francouzština, italština, portugalština a rumunština. Skupinu **slovanských** jazyků tvoří bulharština, čeština, chorvatština, polština, slovenština a slovinština. Další skupinou jazyků jsou ty, které nepatří do žádné z těchto tří jazykových rodin, např.: estonština, finština, řečtina, irština, litevština, lotyština, maďarština a maltština.

Migrace

Migrace není vůbec novým trendem, lidé migrovali již od nepaměti. Obecně lze rozlišit migraci **dobrovolnou** (za účelem studia, práce, sloučení rodiny), **nucenou, krátkodobou a dlouhodobou**.



Hlavní **příčinou** migrace je především **nerovnoměrný ekonomický rozvoj, politická nestabilita, válka, porušování lidských práv, přírodní katastrofy, chudoba** některých zemí spojená s **přelidněním** či **trvalá hospodářská krize** ve střední a východní Evropě. Právě Evropa se stala jednou z nejčastějších migračních destinací světa. Území Unie je tak snadno dosažitelné také díky geografické blízkosti.

Je nutné rozlišovat rozdíl mezi pojmem **migrant, uprchlík a žadatel o azyl**. Podle OSN je za migranta označena taková osoba, která se narodila nebo která žije v jiné než své zemi po dobu alespoň jednoho roku. Environmentální migranti nejsou podle ženevské úmluvy definováni jako uprchlíci, jelikož není vždy nutné, aby opouštěli hranice země svého původu. Mezi příčiny environmentální migrace patří např. desertifikace, zvedání úrovně mořské hladiny, záplavy, tání kontinentálních ledovců a větrné cyklony. V případě uprchlíků se jedná o nucenou migraci, jde o „osobu, která má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodu rasových, náboženských nebo národnostních či z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů“. Meziročně nejvíce žádostí o azyl bylo v několika posledních letech přijato USA a Německem. Již od 90. let 20. stol. je institucemi EU usilováno o vytvoření společného evropského azylového režimu, aby bylo zabráněno multiplikaci žádostí o azyl a rozdílným podmínkám jednotlivých zemí. Podle tzv. **dublinkého systému** má být **žadatel o azyl** na území Unie **prověřen v zemi, do níž vkročil jako první** (Wenden a Benoit-Guyod, 2020).

V důsledku hospodářského růstu, pracovní migrace a dekolonizace se v Evropě usadily národy z jiných kulturních oblastí. Bývalá členská země EU, Spojené království, má komunity pocházející z indického subkontinentu a afro-karibské oblasti, v Německu žijí Turkové a ve Francii mnoho muslimů z bývalých severoafrických kolonií. Legální i nelegální migranti si stále častěji nacházejí cestu do Evropy ze západní Afriky (Blouet, 2012). K tomu Beckouche a kol. (2005) doplňuje, že příliv přistěhovalců je způsoben mimo jiné v souvislosti s pevnými vazbami mezi některými evropskými státy a jejich bývalými koloniemi. Nicméně dnes panuje určitá tendence ke globalizaci, jelikož přistěhovalci přijíždějí do zemí EU a především do západní Evropy z různorodějších a vzdálenějších zemí, než tomu bývalo dříve. Busek a Brix (2021) upozorňují, že jsou potřebná rázná opatření, tedy hraniční kontroly na vnějších hranicích EU, jelikož nekontrolovaný vstup mnoha migrantů neumožňuje jejich řádné přijetí v zemích EU a přetěžuje přijímající společnost.

Beckouche a kol. (2005) uvádí, že komunity cizinců v zemích západní Evropy jen vzácně přesahují podíl 1 % z celkové populace, výjimku představují Turci v Německu. To je dokladem toho, že **mnoho přistěhovalců je nakonec integrováno** a jejich **potomci získají občanství** hostitelské země, a také toho, že **příliv imigrantů je stále kontrolován**, což dokládá i zpřísnění legislativy v oblasti migrace v některých evropských zemích.

Jak již bylo uvedeno, do každé země Unie přicházejí přistěhovalci z jiného důvodu. Dle dat IOM (2022) přichází **nejvíce imigrantů do Německa**, a to zejména z Balkánského poloostrova, Turecka a ze zemí střední Evropy, tedy z blízkých či sousedních států. Migrační systém Portugalska a Francie je založen na vazbách se zeměmi jejich bývalých kolonií. Do Itálie migrují především cizinci z blízkých zemí (např. z Rumunska a Albánie). Rozmanitý příliv přistěhovalců je představován Francií, kam mnoho imigrantů přichází z blízkých zemí, především z Maghribu (Alžírsko, Maroko), avšak též z velmi vzdálených oblastí – např. z Číny, subsaharské Afriky či z Haiti. Přestože je Francie významným cílem přistěhovalců, počet imigrantů do této země již výrazně poklesl.

Busek a Brix (2021) uvádí, že mezi **státy střední Evropy**, které vykazují vyšší míru přistěhovalectví, patří **Rakousko a Polsko**. Do Rakouska zamířil již před rokem 1989 vysoký počet tureckých gastarbeitřů, osob ze zemí bývalé Jugoslávie, Maďarů, Rumunů, Rusů, Syřanů, Iráčanů a Afghánců. Největší podíl přistěhovalců do Rakouska byl však tvořen Němci. Polskem byl v posledním desetiletí přijat zhruba milion Ukrajinců. Přesto jsou právě tyto dvě střeoevropské země Unie nejčastěji kritizovány za jejich postoj vůči migraci, a to kvůli jejich

prosazování striktní kontroly vnějších hranic EU a vystupování proti uprchlickým kvótám.

V roce **2015** a **2016** se EU musela vypořádat s obrovskou **migrační vlnou**, při níž do Unie imigroval **více než milion osob**, které hledaly lepší podmínky pro svůj život, či přechaly před válkou v zemi svého původu. Tento příliv přistěhovalců byl způsoben občanskou válkou v Sýrii a politickou nestabilitou v Iráku a Afghánistánu. Fiala a kol. (2018) uvádí, že tato migrační krize započala již v období „arabského jara“ a migranti přichází do členských států Unie především **dvěma základními trasami – balkánskou a středomořskou**. Balkánská trasa vede z Turecka přes Egejské moře a Balkánský poloostrov až do střední Evropy a středomořská trasa ze severní Afriky přes Středozemní moře do Itálie. Tehdejší německá kancléřka **Angela Merkel** na konci srpna 2015 prohlásila, že všichni žadatelé o azyl budou Německem přijati bez ohledu na to, do které evropské země vstoupili jako první, což ovšem odporovalo tzv. dublinskému systému. Evropská unie usiluje o řešení této situace pomocí „**relokačních kvót**“.

Podle dat UNHCR (2022) činil v roce 2017 počet osob se statutem uprchlíka 22 mil. z celkem 67 mil. migrujících osob. Hlavní zemí původu uprchlíků byla Sýrie, Afghánistán, Jižní Súdán, Somálsko, Súdán, Demokratická republika Kongo, Středoafriická republika, Barma, Eritrea a Burundi.

OSN (2022) předpokládá, že do roku 2050 dosáhne počet obyvatel nejlidnatější země světa, tj. Indie, 1,67 mld. a počet obyvatel Číny bude činit 1,32 mld. Tyto dvě země budou dále následovány Nigérií a USA (obě jmenované 375 mil. obyvatel), Pákistánem (366 mil.), Indonésií (317 mil.), Brazílií (231 mil.), Demokratickou republikou Kongo (215 mil.), Etiopií (213 mil.) a Bangladéší (204 mil.).

Problémem, který souvisí s migrací, je „**brain drain**“, tedy odliv lidského kapitálu, kdy mladí kvalifikovaní lidé odcházejí do atraktivnějších zemí.

Vzhledem k nedostatku pracovní síly je v EU **na práci imigrantů závislá celá řada ekonomických sektorů** a některá odvětví jsou závislá na nelegální imigraci, např. stavebnictví, úklid domácností, průmyslový úklid, sběr ovoce a zeleniny, péče o seniory atp. (Wenden a Benoit-Guyod, 2020).

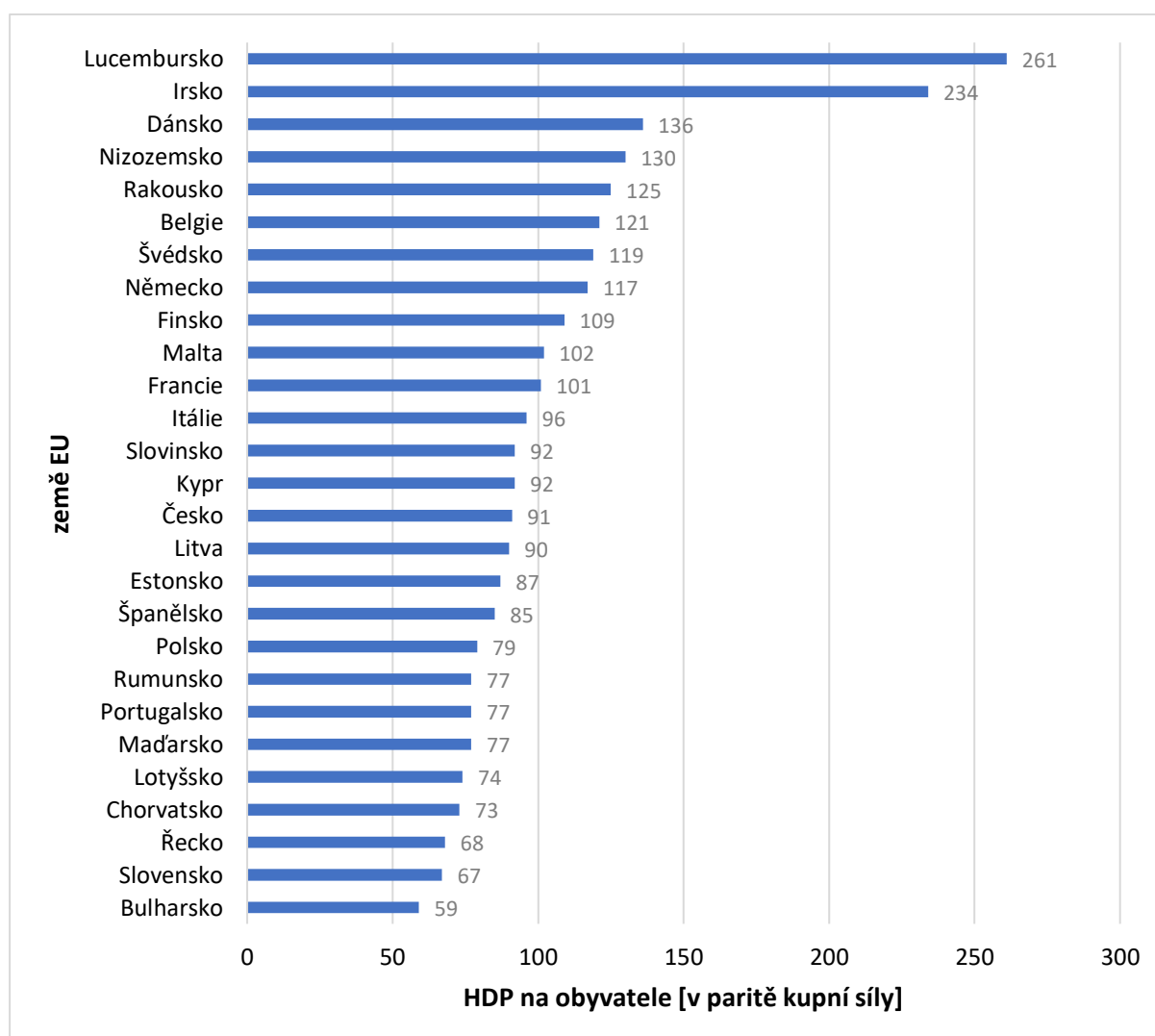
Jak podotýká King (2008), někteří lidé mají tendenci argumentovat potenciálně neblahými důsledky imigrace, při kterých budou původní obyvatelé „zahlceni“ imigranty, nicméně skutečností zůstává, že **97 % lidské populace na Zemi žije i umírá v zemi svého původu a pouze 3 % populace žije jakožto součást jiného národa.**

4 Hospodářství

Ekonomika

Mezinárodní ekonomická spolupráce je vetkána již do samotných základů Unie z období padesátých let 20. stol. Prostřednictvím procesu evropské integrace měl být v Evropě zajištěn mír po druhé světové válce. Se vznikem jednotlivých společenství byl postupně zaveden **společný trh, politická a monetární unie** a byly **odstraněny celní bariéry**.

Na Obr. 15 je znázorněno **HDP na obyvatele v paritě kupní síly** v zemích EU v roce 2022. Lze konstatovat, že nejvyšší hodnotu HDP na obyvatele má Lucembursko, avšak toto prvenství je zapříčiněno také tím, že v této zemi je zaměstnán vysoký počet osob, které jsou rezidenty v sousedních zemích. Naopak nejchudší zemí EU je Bulharsko.

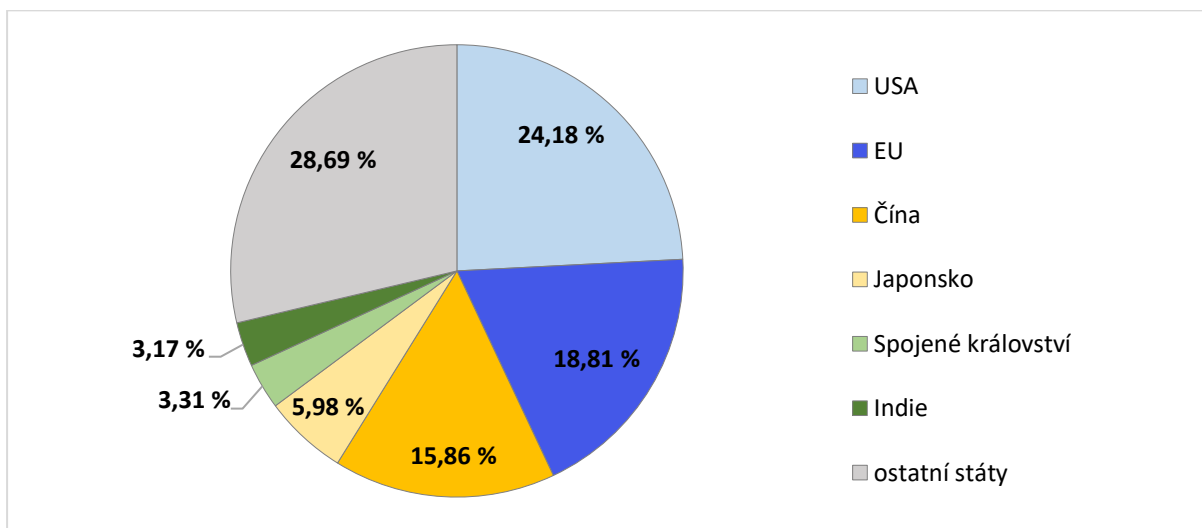


Obr. 15 HDP na obyvatele v paritě kupní síly v zemích EU v roce 2022

Zdroj: Eurostat (2023); vlastní zpracování

Členské země EU dohromady tvoří zhruba 20 % světového hospodářství, díky čemuž EU jako celek představuje druhou největší ekonomiku světa, jež se svou velikostí vyrovná USA.

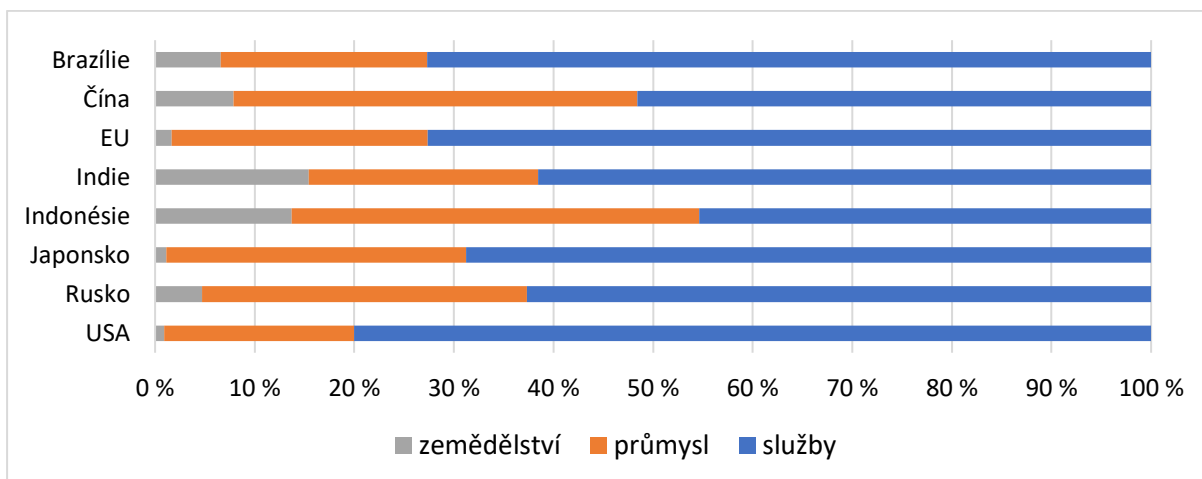
Na Obr. 16 je graficky vyjádřen **podíl** zemí a Unie **na globálním HDP** v roce 2017. Je patné, že největší podíl na globálním HDP je představován Spojenými státy americkými, které jsou následovány EU, Čínou, Japonskem, Spojeným královstvím, Indií a ostatními zeměmi světa.



Obr. 16 Podíl zemí a EU na globálním HDP v roce 2017

Zdroj: World Bank (2017); vlastní zpracování

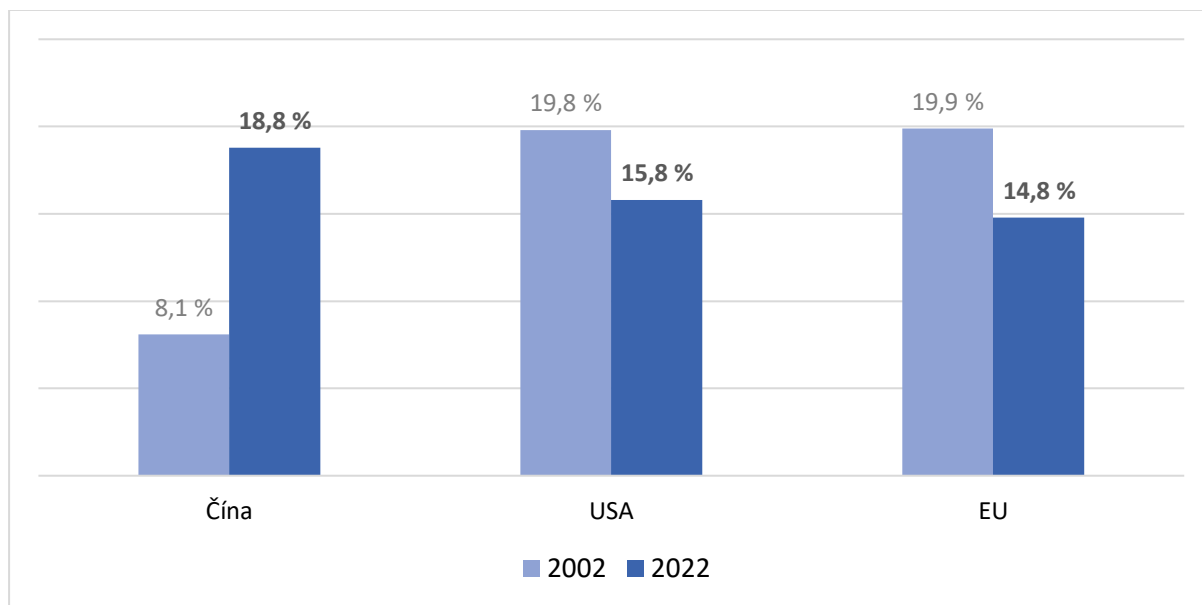
Obr. 17 zobrazuje **HDP podle odvětví** ve vybraných zemích světa a EU v roce 2017. Konkrétně je zde znázorněna situace v Brazílii, Číně, EU, Indii, Indonésii, Japonsku, Rusku a USA.



Obr. 17 HDP – složení podle odvětví ve vybraných zemích světa a EU v roce 2017

Zdroj: CIA (2022); vlastní zpracování

Na Obr. 18 je graficky znázorněn **podíl Číny, USA a EU na globálním HDP (PPP)** v roce 2002 a 2022. Je patné, že podíl USA na celosvětovém HDP v porovnání let 2002 a 2022 poklesl z 19,8 % na 15,8 % (tj. -4,0 procentní body), podíl EU klesl z 19,9 % na 14,8 %, což je -5,1 procentních bodů. V případě Číny došlo ve stejném období k vzrůstu hodnoty z 8,1 % na 18,8 % (tj. +10,7 procentních bodů). Očekává se, že tento trend bude i nadále pokračovat.



Obr. 18 Podíl Číny, USA a EU na globálním HDP (PPP) v roce 2002 a 2022

Zdroj: IMF (2022); vlastní zpracování

Wolf (2016) zmiňuje, že ekonomika USA je podstatně integrovanější v porovnání s ekonomikou eurozóny vzhledem k dlouhým dějinám spojených zemí, jejich společnému jazyku, sdílení právní tradice a mobilnímu obyvatelstvu, jelikož vnitřní obchod v poměru k HDP i mobilita pracovní síly je v USA mnohem vyšší než v zemích eurozóny.

Prostřednictvím Tab. 4 je vyjádřen procentuální podíl Číny a USA na světovém obchodu v období let 1948–2019.

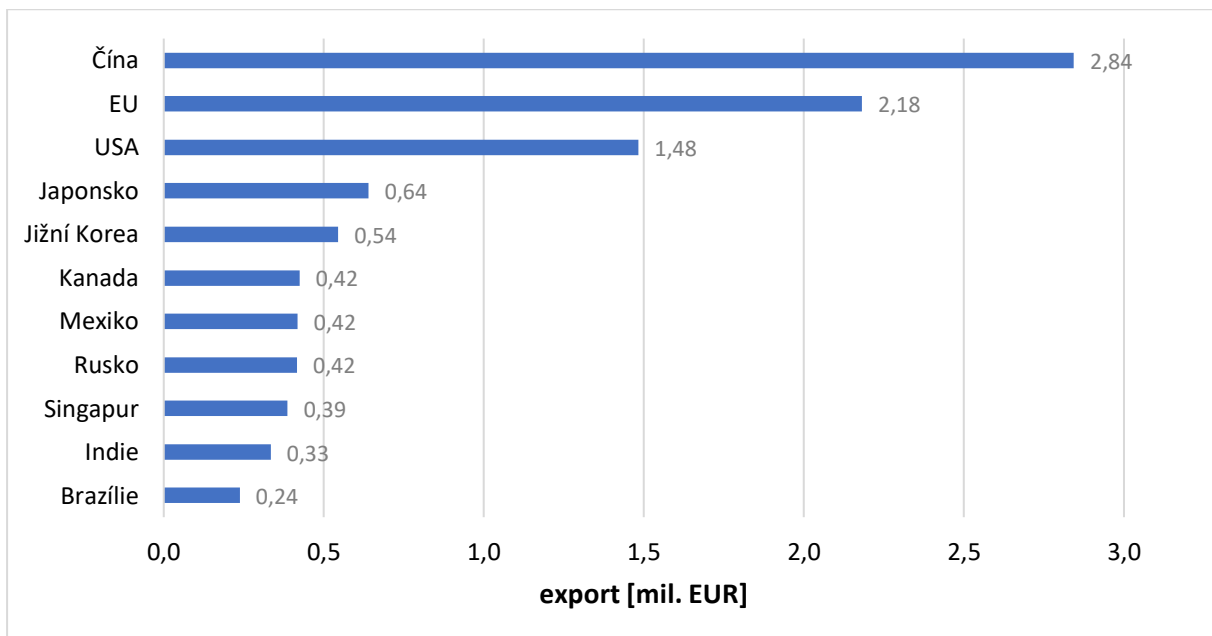
Tab. 4 Podíl Číny a USA na světovém obchodu v období let 1948–2019 (v procentech)

	1948	1953	1963	1973	1983	1993	2003	2019
export								
Čína	0,9	1,2	1,3	1,0	1,2	2,5	5,9	13,6
USA	21,6	14,6	14,3	12,2	11,2	12,6	9,8	9,0
import								
Čína	0,6	1,6	0,9	0,9	1,1	2,7	5,4	11,0
USA	13,0	13,9	11,4	12,4	14,3	15,9	17,1	13,7

Zdroj: WTO (2020); vlastní zpracování

Zahraniční obchod

Nejsilnější hospodářskou velmocí v Unii, jež obchoduje zejména se státy střední a východní Evropy a státy Středomoří, je Německo. Pozice zemí Unie a všech ostatních zemí světa v oblasti světového obchodu je však ohrožena vzhledem k dynamice a flexibilitě asijských států. Dle dat Eurostatu (2021) připadá na EU přibližně 15 % světového obchodu se zbožím. Čína, EU a USA jsou tři největší globální hráči na poli mezinárodního obchodu, jak vyplývá z Obr. 19. Lze tedy konstatovat, že EU je klíčovým aktérem mezinárodního obchodu, jelikož jí náleží druhé místo v žebříčku světových vývozců.



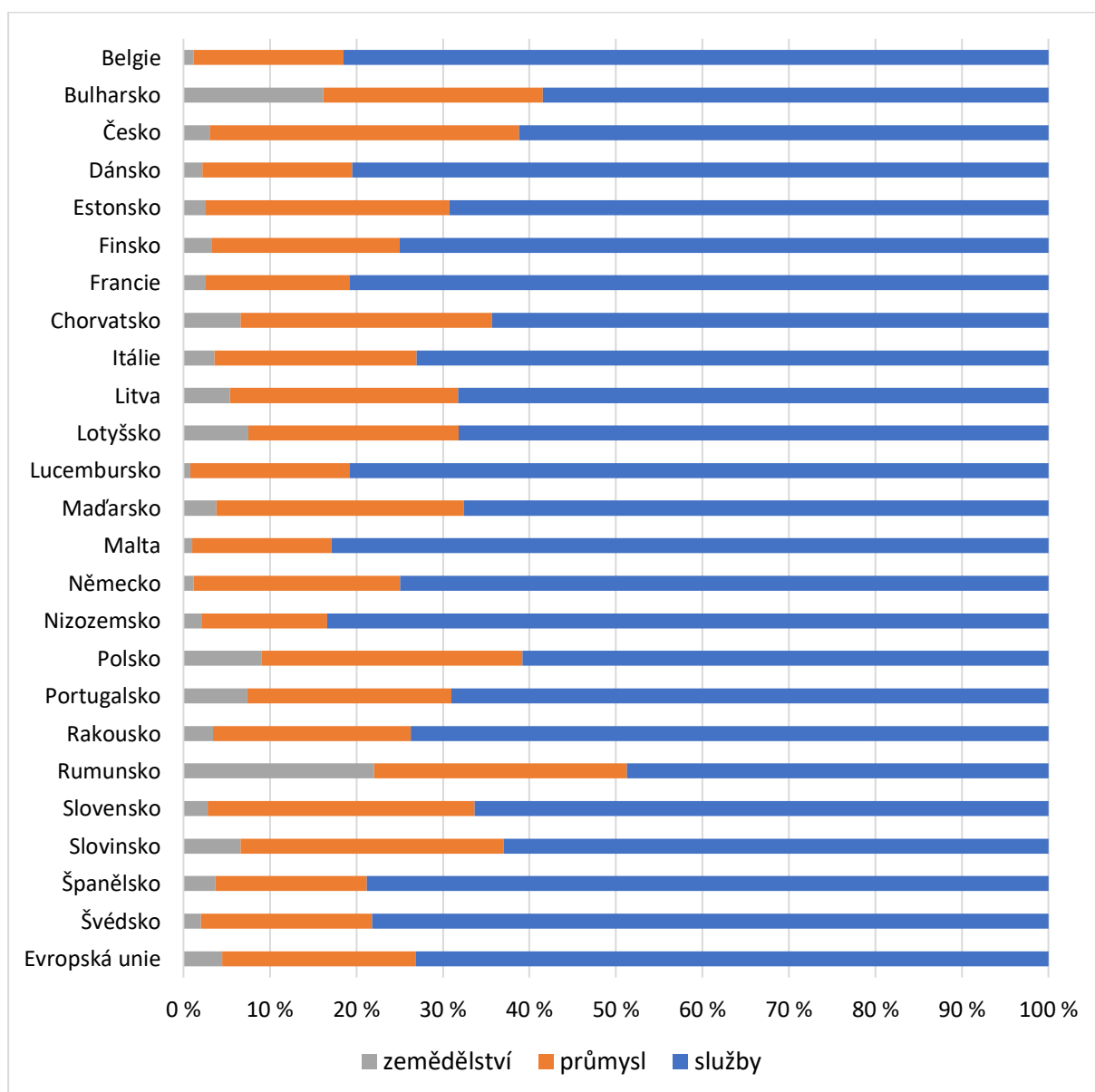
Obr. 19 Podíl zemí a EU na světovém obchodu v roce 2020

Zdroj: Eurostat (2021); vlastní zpracování

Západní Evropa má snahy posílit svou konkurenceschopnost vůči USA, Japonsku a Číně. **Evropské ekonomické zaostávání** je označováno pojmem **euroskleróza**. Za současnou příčinu integrace je chápána nízká míra schopnosti prosazovat společné zahraničně politické zájmy a následně ekonomické zájmy v globálním měřítku. Metaforicky je **EU** označována jako **ekonomický obr** a **politický trpaslík**. V souvislosti se sílícím terorismem, ekologickými katastrofami, trvalou expanzí čínského zahraničního obchodu a odlivu investic do Číny a JV Asie je nutné posilovat politickou kooperaci v rámci zemí EU (Rumpel a kol., 2007.)

Zaměstnanost

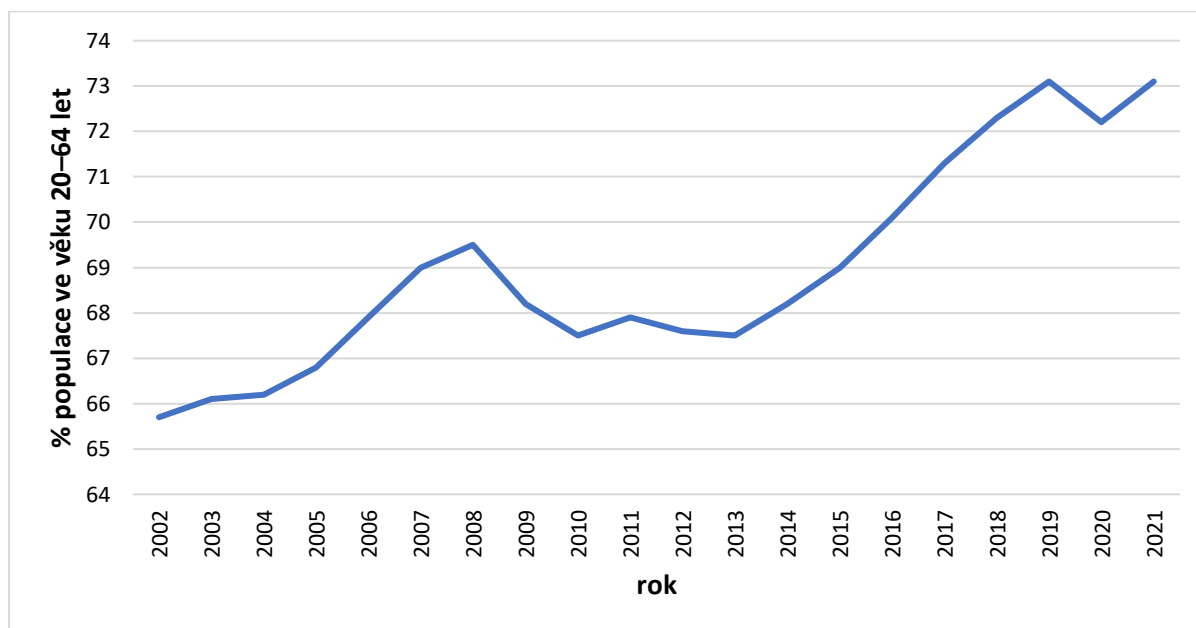
Na obr. 20 je zobrazen počet zaměstnaných osob podle ekonomických činností v zemích EU a celkově v Unii v roce 2021 jako % celkové zaměstnanosti. Z grafu je patrné, že z členských zemí EU bylo v daném roce **nejvíce** osob zaměstnaných **v zemědělství v Rumunsku (22,0 %) a Bulharsku (16,2 %)**, přičemž unijní průměr činil 4,5 %. **V průmyslu** bylo nejvíce osob zaměstnáno **v Česku (35,8 %) a na Slovensku (30,9 %)**, zatímco průměr v Unii byl 22,3 %. **Ve službách** bylo zaměstnáno nejvíce osob **v Nizozemsku (83,4 %) a na Maltě (82,8 %)**, průměr v EU činil 73,1 %.



Obr. 20 Počet zaměstnaných osob podle ekonomických činností v roce 2021 v zemích EU a v Unii celkově (% celkové zaměstnanosti)

Zdroj: Eurostat (2021); vlastní zpracování

Vývoj míry zaměstnanosti v EU v letech 2002–2021 je graficky podán prostřednictvím Obr. 21.

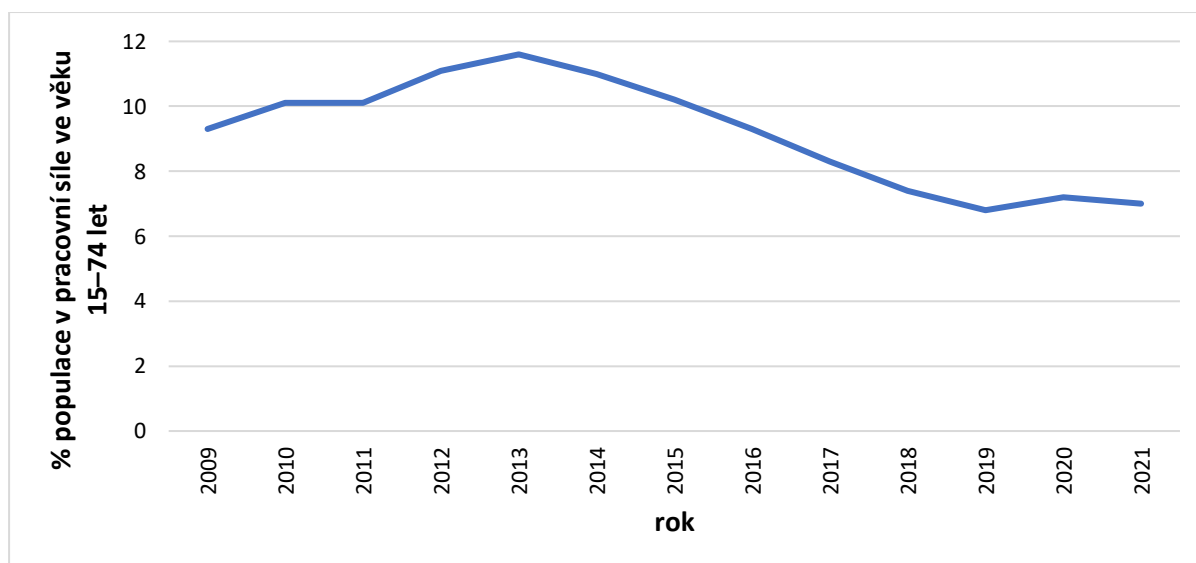


Obr. 21 Vývoj míry zaměstnanosti (% populace ve věku 20–64 let) v EU v letech 2002–2021

Zdroj: Eurostat (2021); vlastní zpracování

Nezaměstnanost

Na Obr. 22 je zobrazen vývoj míry nezaměstnanosti populace v EU v období let 2009–2021.



Obr. 22 Vývoj míry nezaměstnanosti (% populace v pracovní síle ve věku 15–74 let) v EU v období let 2009–2021

Zdroj: Eurostat (2021); vlastní zpracování

Vnitřní trh

Dne **1. ledna 1993** byly mezi členskými státy EU **otevřeny hranice**, vznikl tak **vnitřní trh**, díky čemuž je umožněn **volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu**. Volný pohyb osob představuje volný pohyb pracovníků, přičemž občanům EU je umožněno pracovat a žít v kterékoliv členské zemi bez pracovního povolení. Taktéž studenti mohou studovat v libovolném členském státu EU. Díky volnému pohybu zboží nemusejí řidiči nákladních vozidel přepravující zboží čekat na hraničních přechodech při kontrole. Volný pohyb služeb znamená, že podnikům je umožněno nabízet své služby v jakémkoliv státu EU bez nutnosti odvádění zvláštní daně. Zásadou tohoto druhu volného pohybu byl odstraněn monopol společností působících v oblasti veřejných služeb v dopravě, energetice i telekomunikacích. Např. v letecké dopravě dnes existuje řada soukromých společností, kdežto dříve byly tyto služby poskytovány jedním, navíc obvykle státním, podnikem. Prostřednictvím volného pohybu kapitálu jsou peníze v rámci Unie ve volném oběhu. Přehled výhod a nevýhod vytvoření jednotného vnitřního trhu je shrnut v Tab. 5.

Tab. 5 Budování jednotného vnitřního trhu – pozitiva a negativa

pozitiva	negativa
Osoby mohou volně cestovat.	Volně cestovat mohou i kriminální živly.
Zboží nepodléhá hraničním kontrolám.	Hraničním kontrolám se vyhne též např. kradené zboží či drogy.
V případě nezaměstnanosti v jedné zemi může pracovní síla přejít za prací do jiné země.	Odliv pracovní síly z integrovaného státu může způsobit vážné socioekonomické potíže.
Občané mohou volně investovat a ukládat prostředky i v sousední zemi.	V důsledku volného pohybu kapitálu dochází ke ztížení možnosti jeho kontroly.
Stát může přesouvat své služby a zkušenosti do jiných zemí uskupení a zároveň využívat jejich služeb a zkušeností, např. ve finanční oblasti.	Možnost přesunu spekulativního kapitálu z jedné země do druhé a z toho plynoucí (kurzová) nestabilita.
Zjednodušený transfer technologií, licencí nebo pracovních postupů.	Zjednodušená možnost krádeží patentů, porušování licencí.
Zvýšení konkurence ve všech pohybujičích se „čtyřech svobodách“.	
Zlepšení cestovní infrastruktury.	
Zlepšení možnosti vzdělávání v jiné zemi.	

Zdroj: Strejček a kol. (2022)

Norsko a Švýcarsko se účastní společného trhu jak se zbožím, tak službami i kapitálem. Musí však přebírat evropská pravidla a normy, aniž by do jejich tvorby mohly zasahovat. Taktéž musejí přispívat do rozpočtu EU (Loužek, 2017).

Společná zemědělská politika

Protekcionalismus EU byl v mnoha oblastech omezen pravidly Světové obchodní organizace – WTO (Blouet, 2012). **Společná zemědělská politika (SZP)** představuje klíčovou politiku EU pro obhospodařování zemědělské půdy. Strejček a kol. (2022) uvádí, že se jedná o **jednu z nejstarších, nejsložitějších, nejnákladnějších a nejkontroverznějších politik** Unie. Důležitost SZP je dána objemem zemědělské produkce členských zemí Unie, jelikož **EU je největším dovozcem a vývozcem zemědělských produktů. Spojené státy** v dovozu a vývozu zemědělských produktů zaujímají **druhé místo**. Kontroverze SZP byly vyvolány především v oblasti subvencí zemědělců a nakládání se zemědělskými přebytky.

SZP, jež je vehementně střežena francouzskými farmáři, představuje 40 % rozpočtu EU a omezuje přístup na trh pro zemědělské produkty pěstované jinde na světě (Blouet, 2012).

V Tab. 6 jsou shrnuty argumenty pro a proti SZP.

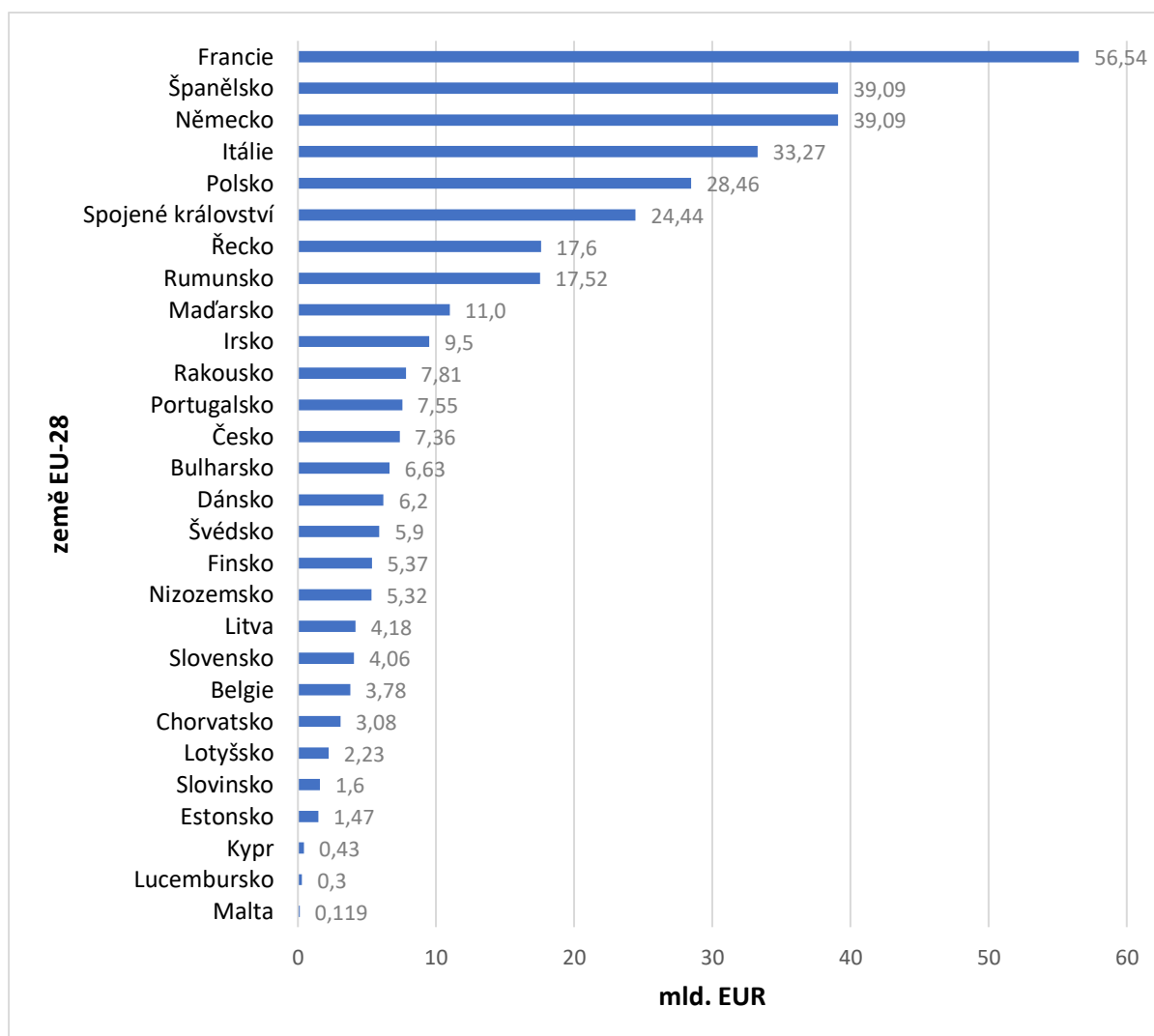
Tab. 6 Argumenty zastánců a odpůrců SZP

zastánci SZP	odpůrci SZP
stabilní a dostatečná nabídka zemědělských produktů	vysoké náklady
udržení a rozvíjení soběstačnosti v zemědělství	přebytky a kontroverzní nakládání s nimi
rozvoj a zvýšení produktivity venkova	vysoké ceny produktů
symbol a indikátor integrace	ekologické škody
příležitost ochránit životní prostředí	poškození vztahů se třetími zeměmi
	napáchané škody v rozvojových zemích

Zdroj: Strejček a kol. (2022)

Mezi klíčové priority SZP v období let 2023–2027 patří zejména podpora udržitelného růstu produkce potravin a ekologičtějších zemědělských postupů. Zemědělcům, kteří přijmou postupy citlivé na klima a přírodu v souladu s cíli European Green Deal, budou poskytovány zvláštní dotace. Jedná se zejména o zohlednění organického zemědělství, střídání plodin a ochranu půd bohatých na uhlík (Panagos et al., 2022).

Na Obr. 23 je graficky znázorněna alokace financí na SZP z víceletého finančního rámce EU-28 na období let 2014–2020. Je zřejmé, že v uvedeném období bylo nejvíce prostředků ze SZP čerpáno Francií, následovanou Německem a Španělskem, poté Itálií, Polskem atd.



Obr. 23 Alokace financí na SZP z víceletého finančního rámce EU-28 na období let 2014–2020

Zdroj: Evropský parlament (2022); vlastní zpracování

Společná politika rybolovu

Petrželová (2011) uvádí, že tato politika je významná nejen v rámci Unie, ale také celosvětově. **Evropská unie** je hned po Číně **druhou největší rybářskou mocností světa**. Cílem této politiky je **dodržování zásad udržitelného rybolovu** a nalezení rovnováhy mezi politickými a společenskými zájmy. Řeší otázky nadměrného či nelegálního rybolovu a nutnosti ochrany biodiverzity vodních obratlovců.



5 Vnitřní politika Evropské unie

Prvotní úvahy o sjednocené Evropě

Karel Veliký se již v roce 800 pokusil o znovuvybudování Římské říše. V tomto územním celku byly zahrnuty některé z dnešních evropských zemí, konkrétně území Belgie, Francie, Lucemburska, Nizozemska, Německa a Švýcarska. Na celém území byla zavedena jednotná měna, avšak vzhledem k vzájemným sporům se již Karlovým synům nepodařilo tuto myšlenku uskutečnit. **Jiří z Poděbrad** napsal esej *Smlouva o nastolení míru v celém křesťanstvu*, v níž byly představeny jeho myšlenky o evropské konfederaci, která by byla bývala založena na obranném principu proti Turkům. Řídicím orgánem by býval byl výbor stálých reprezentantů s vlastním systémem hlasování a stali by se jimi pouze příslušníci vyšší šlechty. Předsednictví bylo koncipováno jako rotační. Český král však podporu své myšlenky našel pouze u německých knížat, polského a francouzského krále. Myšlenkou **Immanuela Kanta** byl jednotný právní rámec pro celý evropský kontinent a přijetí základní formy evropské ústavy. Podmínku vedoucí k mírovému soužití evropských národů spatřoval ve vytvoření evropské federace, jež by však nezasahovala do vnitřních záležitostí jednotlivých členů. **Victorem Hugem** byly na mírové konferenci navrženy plány vzniku evropského společenství, čímž by na světě existovaly již dvě velké mocnosti, a to Spojené státy americké a Spojené státy evropské (Strejček a kol., 2022).

Stručná historie aneb proč vznikla EU?

K postupnému naplnění myšlenky sjednocení evropského kontinentu dochází v druhé polovině 20. století. Dlouhodobější těsná spolupráce jednotlivých evropských států nebyla umožněna kvůli dvěma světovým válkám, kdy bylo hlavní prioritou řady zemí světa prosazování vlastních národních zájmů na úkor zájmů ostatních zemí a hledání společného postupu a součinnosti.

Každý rok **9. května** slavíme **Den Evropy**, abychom si připomněli, že v tento den roku **1950** francouzský ministr zahraničních věcí **Robert Schuman** přednesl deklaraci, která položila základ Evropské unie. Jeho historické prohlášení, v němž navrhl, aby Francie, Německo a další země propojily svou produkci uhlí a oceli, je pokládáno za první konkrétní krok směrem ke skutečné evropské integraci.

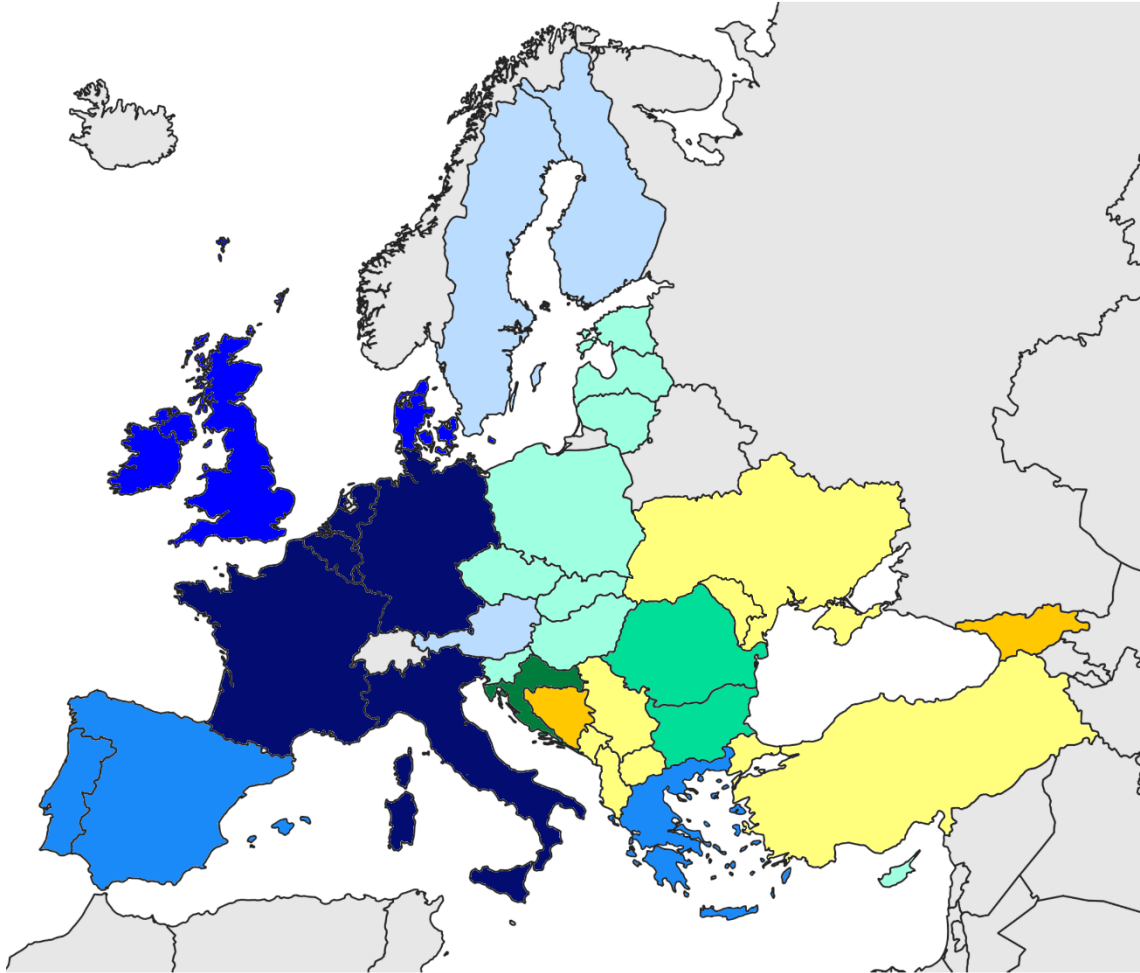


Strejček a kol. (2022) zmiňuje, že díky vytvoření sítě mírových multilaterálních vztahů, hospodářské spolupráci a posilování obchodní závislosti měla být eliminována válečná rizika. Reakcí na válečné útrapy bylo **založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO)** v roce **1951**. Tyto dvě komodity, uhlí a ocel, byly tehdy důležité pro vybudování nových armád a byly spravovány respektovaným nadnárodním orgánem – Vysokým úřadem.

Dne **27. března 1957** byly v **Římě** podepsány dvě smlouvy, které jsou známy jako tzv. **Římské smlouvy**, tedy **Smlouva o zřízení Evropského hospodářského společenství (EHS)** a **Smlouva o zřízení Evropského společenství pro atomovou energii (EURATOM)**. Na základě těchto smluv byly založeny další dvě organizace, díky čemuž označení „evropská společenství“ zahrnovalo již tři samostatné subjekty, tedy ESUO, EHS a EURATOM. Úkolem EURATOM bylo vytvoření společného trhu s nukleárními materiály a podpora jejich mírového využití. Byla stanovena společná strategie investic, rozvoj infrastruktury, výměna technických informací, podpora rozvoje výzkumu. Pohyb nakoupených štěpných materiálů byl evidován. Tato tři samostatně existující společenství (ESUO, EHS a EURATOM) byla označována jako Evropská společenství (ES) a byla spravována jednou Komisí a jednou Radou. Tzv. Slučovací smlouvou, jež byla podepsána 8. dubna 1965, došlo ke sloučení orgánů, čímž byla zaručena kontinuita přijímaných rozhodnutí, celý proces integrace byl zpřehledněn a chod evropských institucí byl zefektivněn (Fiala a kol., 2018). V roce 2022 evropská integrace oslavila již 65 let od podpisu Římských smluv, k němuž došlo v roce 1957.

Fiala a kol. (2018) připomíná, že 9.–10. prosince 1991 se v nizozemském Maastrichtu konalo zasedání Evropské rady, na němž byl přijat dokument Smlouva o Evropské unii, jenž je podle místa podpisu ze dne **7. února 1992** znám především jako tzv. **Maastrichtská smlouva**. Ta vstoupila v platnost **1. listopadu 1993** a představovala posun k supranacionálnímu charakteru Společenství a zároveň došlo k separaci nové agendy Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) a Justice a vnitra, v nichž byly zachovány mezivládní principy rozhodování.

Na obr. 24 jsou znázorněny **jednotlivé vlny rozšiřování Evropské unie**. K zakládajícím členům se v roce **1973** přidalo **Dánsko, Irsko a Spojené království**. V roce **1981** přistoupilo **Řecko**. Roku **1986** se k těmto zemím přidalo **Portugalsko a Španělsko** a v roce **1995** **Finsko, Rakousko a Švédsko**. Nejvíce zemí vstoupilo k roku **2004**, a to: **Česko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko**. V roce **2007** bylo do EU přijato **Bulharsko a Rumunsko** a dosud posledním členem se v roce **2013** stalo **Chorvatsko**.



Jednotlivé vlny rozšíření Evropské unie

- zakládající státy
- „západní“ rozšíření (1973)
- „jižní“ rozšíření (1981, 1986)
- „severní“ rozšíření (1995)
- „východní“ rozšíření (2004)
- vstup k 1. lednu 2007
- vstup k 1. červenci 2013
- kandidát vstupu do EU
- stát s asociační dohodou s EU
- ostatní státy

0 500 1 000 km

Obr. 24 Jednotlivé vlny rozšíření Evropské unie (vlastní zpracování v QGIS) – stav k prosinci 2022

Evropský parlament



Celkem **705 poslanců** zastupuje téměř 450 milionů obyvatel v 27 zemích EU. Jako evropští občané s právem hlasu **každých pět let** přímo volíme osoby, které si přejeme mít coby své zástupce v Parlamentu. Evropský parlament (EP) **projednává a přijímá právní předpisy Unie** (společně s Radou Evropské unie), **dohlíží** na jiné orgány, **sleduje** využívání finančních prostředků EU a **rozhoduje o unijním rozpočtu**, má právo schválit a odvolat Evropskou komisi a volit jejího předsedu.

EP používá k přidělení svých 705 křesel systém „sestupné poměrnosti“, který je částečně založen na velikosti populace, přičemž zajišťuje dostatečné zastoupení nejmenších členských států. Německo, země s největším počtem obyvatel v EU dosahujícím více než 83 mil. osob, volí 96 poslanců EP. Malta, země s nejmenším počtem obyvatel mírně přesahujícím půl milionu osob, volí 6 poslanců. Věkové rozpětí poslanců je obrovské. Při posledních volbách v roce 2019 bylo nejmladšímu poslanci EP 21 let a nejstaršímu poslanci 82 let. Podíl žen zasedajících v EP se od roku 1979, kdy první přímo zvolení poslanci EP nastoupili do úřadu, více než zdvojnásobil. Od roku 2019 tvoří ženy více než 40 % komory. Poslanci zastupují přibližně 190 vnitrostátních politických stran. Ze svých řad si volí předsedu, který předsedá rozpravám a oficiálně tuto instituci zastupuje. Volí také 14 místopředsedů. Jejich funkční období se obnovuje každého dva a půl roku, jednou na počátku volebního období Parlamentu a jednou v jeho polovině, kdy mohou být znovu zvoleni pro druhé funkční období. Volby mají několik společných pravidel, jako je poměrný volební systém. Některé aspekty se však mohou v jednotlivých zemích lišit, např. zda lze hlasovat poštou nebo ze zahraničí. Ačkoli volby do EP probíhají v celé EU ve stejném období, dny voleb se mohou lišit. Volby např. mohou začít ve čtvrtek – v tento den se volí pouze v Nizozemsku – a končí v neděli, kdy se konají volby ve většině zemí. Minimální volební věk je 18 let, a to s výjimkou Rakouska a Malty, kde činí 16 let, nebo Řecka, kde mohou voliči volit od 17 let.



Abychom se dozvěděli více o tom, jak poslanci EP v tomto sále pracují, provedu vás jím a vysvětlím vám, jak jsou poslanci EP uspořádáni. Nacházíme se v jednom ze dvou zasedacích míst Parlamentu – v belgickém **Bruselu**. Druhé je ve francouzském **Štrasburku**, kde se poslanci scházejí 12krát ročně během plenárních zasedání.

Zde v Bruselu jsou konány schůze parlamentních výborů a politických skupin a dodatečná plenární zasedání. Tento sál je znám také jako „Hemicycle“, protože má, jak vidíte, tvar velkého polokruhu. Každý poslanec má přiděleno své vlastní křeslo. Poslanci pracují a sedí ve skupinách na základě politické příslušnosti, nikoli státního občanství. Podíváme-li se přes jednací sál z křesla předsedy, politické skupiny jsou uspořádány zleva doprava, což obecně odráží tradiční politické spektrum, které najdeme v národních parlamentech. Předsedové politických skupin obvykle sedí v první řadě s europoslanci ze stejné aliance, kteří sedí za nimi v abecedním pořadí. Zástupci EK sedí napravo a zástupci Rady EU nalevo od předsedy. Jejich přítomnost umožňuje, aby tyto tři hlavní evropské instituce prostřednictvím dialogu a rozpravy efektivně rozhodovaly.

V současnosti existuje sedm skupin. Skupinu musí tvořit alespoň 23 poslanců, kteří zastupují nejméně čtvrtinu z celkového počtu členských států EU (tedy nejméně 7). Někteří poslanci nejsou členy žádné politické skupiny – jsou tzv. nezařazenými poslanci. Nyní se podíváme, jak to vypadá z přední strany sálu, kde sedí předseda, hned pod vlajkou EU. Pomocí kladívka může předseda poslance napomenout nebo zahájit a ukončit zasedání. Během rozprav na plenárním zasedání se každé politické skupině na základě její velikosti přidělí určitá řečnická doba. Když poslanci hlasují o návrhu, obvykle pouze zvednou ruku. Předseda však může rozhodnout, že poslanci musí hlasovat elektronicky: např. pokud hlasování zvednutím ruky není jasné. Poslanci také volí elektronicky, pokud pravidla vyžadují, aby se hlasování zaznamenalo. Vloží svou hlasovací kartu do hlasovacího zařízení umístěného na pracovním stole, poté stisknou tlačítko, aby hlasovali pro, proti nebo aby se hlasování o návrhu zdrželi. Vlevo a vpravo vedle vlajek jsou na stěnách umístěny dvě velké elektronické tabule, na nichž se zobrazují výsledky elektronického hlasování.

Část sálu je vyhrazena pro zástupce rotujícího předsednictví Rady Evropské unie, která spojuje ministry ze všech 27 členských států. Rada spolu s Parlamentem přezkoumává legislativní návrhy Komise a navrhuje změny. Pokud se Parlament a Rada dohodnou na změnách, je právní předpis přijat.

Určitá křesla jsou vyhrazena pro členy Evropské komise. Komise, kterou tvoří 27 komisařů, z každé země EU jeden, připravuje návrhy právních předpisů, pod dohledem EP spravuje rozpočet a zastupuje EU na mezinárodní úrovni. Každý evropský komisař je během svého pětiletého mandátu odpovědný za konkrétní oblast pravomocí.

EP pravidelně zve významné hosty z celého světa, aby promluvili o zásadních tématech nebo se zúčastnili rozprav. Promlouvají od pultíku umístěného ve středu jednacího sálu.

Od ledna 2022 je **předsedkyní EP** maltská politička **Roberta Metsola**.



Mnohojazyčnost v EU není jen vyjádřením kulturní identity jednotlivých zemí Unie, ale přispívá také k zachování demokracie, transparentnosti a odpovědnosti. EP je zavázán zajistit při své činnosti co nejvyšší míru mnohojazyčnosti. S 24 úředními jazyky EU, které vedou k 552 možným jazykovým kombinacím, jde o jedno z největších oddělení pro tlumočení



v reálném čase na světě. V počátcích existovaly pouze 4 úřední jazyky – francouzština, němčina, nizozemština a italština, tedy jazyky zakládajících členů EU. Pokaždé, když se EU rozšířila o nový členský stát, vzrostl i počet úředních jazyků. I když Spojené království EU opustilo, zůstává angličtina úředním jazykem. Všechny vlády členských států EU by se musely jednomyslně rozhodnout ji zrušit. Vzhledem k tomu, že je angličtina úředním jazykem v Irsku a na Maltě, nezdá se být tato možnost příliš pravděpodobná. Poslanci mají právo hovořit a poslouchat jednání v kterémkoli z úředních jazyků. Tím je zajištěno, že se mohou zapojit všichni poslanci bez ohledu na to, kterými jazyky hovoří, jelikož poslancem EP se může stát každý občan Unie, i když nemluví žádným cizím jazykem. Jde také o symbol jazykové a kulturní rozmanitosti, která je podstatou EU.

Tlumočníci sedí v tlumočnických kabinách kolem jednacího sálu. Kabina č. 1 v prvním patře je pro němčinu, kabina č. 2 pro angličtinu, č. 3 je francouzština atd. V roce 2013 přivítala Unie svého nejnovějšího člena, Chorvatsko, a proto byla přidána kabina také pro chorvatštinu. Tlumočníci tlumočí obvykle do svého mateřského jazyka. Jelikož nemohou rozumět všem úředním jazykům EU, používá se někdy systém tzv. „pivotních“ jazyků, přičemž projev řečníka nejdříve některý tlumočník přetlumočí do jednoho z nejpoužívanějších jazyků (AJ, FJ nebo NJ) a poté se tlumočí do ostatních jazyků.

Evropská rada

Je složena z hlav států a vlád členských zemí EU. **Stanovuje priority a zaměření politik EU**, rozhoduje o budoucím vývoji Unie. Nepřijímá právní předpisy EU. Její zasedání, **evropské summity**, jsou konány nejméně čtyřikrát ročně, a to v belgickém **Bruselu** nebo v **Lucemburku** (Lucembursko). Současným předsedou, který je jmenován vedoucími představiteli zemí Unie, je od prosince 2019 Belgičan **Charles Michel**.



Rada Evropské unie

Zasedá taktéž v **Bruselu** nebo **Lucemburku**. **Zastupuje vlády zemí EU**. Sdružuje ministry zemí Unie, jenž se scházejí, aby projednávali záležitosti EU (zemědělství, zahraniční věci, soudnictví atd.). **Přijímá rozhodnutí** a společně s EP **schvaluje právní předpisy**. Má **rotující předsednictví** – každých šest měsíců ji vede jiná členská země Unie.

Evropská komise

EK **zastupuje společné zájmy Unie, navrhuje nové právní předpisy a programy, řídí politiky a rozpočet EU**, je „strážkyní“ Smluv. Je složena z předsedy a jednoho komisaře za každou zemi EU, který odpovídá za určitou oblast. EK je volena EP na **pět let**. Sídlí v **Bruselu** a **Lucemburku**. Současnou předsedkyní Komise je od prosince 2019 Němka **Ursula von der Leyen**, k jejíž činnosti patří také účast na zasedání skupiny G7. Je první ženou coby předseda EK.



Evropská centrální banka

ECB sídlí ve **Frankfurtu nad Mohanem** v Německu a je složena z šesti členů jmenovaných Radou na osmileté období, které nelze prodloužit. Jejím úkolem je spolupráce s národními centrálními bankami zemí Unie, **řídí hospodářskou a měnovou politiku EU**, **spravuje společnou evropskou měnu, stanovuje úrokové sazby pro eurozónu** a je odpovědná za to, aby euro a ceny byly stabilní.

Evropský soudní dvůr

Sídlí v **Lucemburku** a je složen z jednoho soudce z každé země Unie. Jeho činností je **sledovat právní předpisy Unie** a **zajistit jejich dodržování** zeměmi EU. Zemím, které tyto právní předpisy nedodržují, **ukládá pokuty**. Dále také ověřuje, zda předpisy dodržují základní práva (např. svobodu projevu, svobodu tisku). Vnitrostátním soudům **radí s výkladem** těchto předpisů EU.

Evropský účetní dvůr

Je tvořen členy, jenž jsou jmenováni Radou na šestileté období. Ověřuje, zda je **rozpočet EU správně čerpán**, radí tvůrcům politik v Unii, jak nejlépe čerpat rozpočet. **Hlásí** podvody, podplácení nebo jinou **protiprávní činnost**.

6 Vnější vztahy Evropské unie, EU ve světové politice

Termín **velmoc** byl prvně použit během Vídeňského kongresu (1814–1815), kdy jím byla označena Velká Británie, Francie, Rakouské císařství, Prusko a Rusko (Hlaváček a Romancov, 2020).

Rozpad bipolárního uspořádání světa představoval konec studené války, jež probíhala od druhé světové války až do roku 1991 mezi dvěma supervelmocemi – **Spojenými státy a Sovětským svazem**. Tyto dva celky v době dominance ve svých sférách vlivu určovaly politické i ekonomické uspořádání, měly rovnocenné jaderné síly a nikdy na sebe nezaútočily z důvodu obav z katastrofálních následků. Avšak stabilita sovětského bloku byla v 80. letech 20. století narušena reformním chováním Michaila Gorbačova, což vedlo k rozpadu komunistického bloku a následně též k rozpadu Sovětského svazu v prosinci 1991. Od roku 1991 bylo bipolární uspořádání světa změněno na **unipolární** a v pozici jediné supervelmoci stanuly **USA** (Lacina a Blížkovský, 2022).

Téma nových mocností (emerging powers) v mezinárodním systému patří k nejaktuálnějším námětům diskuzí současných mezinárodních vztahů. Jak zmiňuje Piknerová a kol. (2014), země označované za nové mocnosti lze rozdělit do dvou skupin, a to na trojici **Čína-Indie-Brazílie** a na ostatní země, u nichž je patrný politicko-mocenský vzestup s koncem studené války, avšak jejich ekonomický, politický i demografický potenciál je v porovnání s výše uvedenou trojicí států výrazně nižší.

Evropská unie je významným aktérem na mezinárodní scéně, vyjednává také s Íránem v otázce omezení množství vyráběného jaderného materiálu touto zemí. EU se snaží **efektivně a jednotně řešit celosvětové konflikty, přispívat k míru a podporovat hodnoty Unie**. Evropská unie má na světovém trhu významné postavení, je **obchodní velmocí** jak z hlediska dovozu a vývozu zboží, tak i z hlediska investic, má vytvořenu intenzivní síť obchodních vztahů a dominuje zejména v podílu ve službách (viz 4. kapitolu „Hospodářství“).

Snyder (2019) zmiňuje, že k roku 2013 dosáhla evropská integrace obrovského úspěchu, neboť její ekonomika byla větší než ekonomika USA i Číny a téměř osmkrát větší než ekonomika Ruské federace.

Nejdůležitějšími partnery Unie jsou **USA, Čína, Švýcarsko, Rusko a Turecko** (Fiala a kol., 2018). Unií byl stanoven seznam strategických partnerů, mezi něž patří Brazílie,

Kanada, Čína, Indie, Japonsko, Korejská republika, Mexiko, Ruská federace, Jihoafrická republika a USA. Vztahy EU a Turecka lze označit za specifické vzhledem k politickým jednáním o potenciálním členství této země v EU a také v souvislosti s rolí Turecka při regulaci migračních toků do Unie (Lacina a Blížkovský, 2022).

Smil (2021) uvádí, že **Japonsko** se v roce 1978 stalo druhou největší ekonomikou světa po USA, která i v následujících letech prudce rostla. Nicméně Japonsko je nejrychleji stárnoucí zemí z hlavních ekonomik světa, jelikož již každý čtvrtý obyvatel Japonska má více než 65 let a tento trend bude i nadále pokračovat, protože japonská populace se navíc zmenšuje. Je předpokládáno, že japonská populace do roku 2050 poklesne ze současných 127 mil. až na 97 mil. obyvatel.

Krejčí (2021) podotýká, že ze sociálně-ekonomického hlediska je Číně podle střeoevropských představ podobnější Indie než Ruská federace. Mimoto by měla mít **Indie** v druhé polovině 21. století výrazně větší geopolitický význam než v současnosti – za předpokladu lineárního vývoje bez konfliktů, válek či velkých přírodních katastrof.

S tímto tvrzením souhlasí také Kaplan (2013), který tvrdí, že v souvislosti s tím, že **Spojené státy** a **Čína představují mocenské soupeře**, geopolitický směr v Eurasii bude podmíněn tím, jakou cestou se vydá Indie, tedy ke které z těchto zemí se přikloní. Indie se proto stane klíčovým státem.



IMF (2021) uvádí, že HDP Číny pro rok 2020 je 10krát vyšší než HDP Ruské federace. Roku 2020 činil čínský podíl na světovém HDP (měřeno podle parity kupní síly) téměř 18,3 % a podíl Ruska necelých 3,1 % (Krejčí, 2021).

Kaplan (2013) zmiňuje, že **indicko-čínská rivalita** ztělesňuje pouze nový boj bez historického pozadí. Tyto dvě země představují nejdynamičtější, vzájemně se doplňující obchodní vztahy na světě. Nicméně Piknerová a kol. (2014) dodává, že soupeření těchto dvou zemí má své kořeny v padesátých letech 20. století v rámci problematické hranice v oblasti Kašmíru, tibetské otázky, a s ní souvisejícím exilem dalajlámy v Indii. Tyto dvě země pojí problematika vypořádání se s islámským terorismem a problém možného nedostatku energetických zdrojů. Právě otázky zajištění energetické bezpečnosti jsou příčinou jejich současných sporů.

Z Tab. 7 vyplývá, že roku 1980 byl čínský HDP na hlavu téměř 1,8krát nižší než indický. V roce 2020 byl tento poměr obrácený – čínský HDP per capita byl téměř 2,7krát vyšší než indický. Podobně je tomu také u vývoje podílu HDP těchto dvou zemí na světovém HDP.

Tab. 7 Srovnání ekonomického vývoje Číny a Indie v období let 1980–2020

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020
HDP (PPP) per capita; konstantní dolar 2017									
Čína	673,8	1042,9	1413,7	2364,3	3427,6	5303,3	8836,9	12611,4	16296,6
Indie	1210,5	1387,2	1663,6	1930,9	2360,6	3015,2	4179,5	5464,4	6124,6
podíl HDP (PPP) na světovém HDP; v procentech									
Čína	2,3	3,3	4,0	5,8	7,3	9,6	13,7	16,1	18,3
Indie	2,8	3,2	3,5	3,6	4,0	4,6	5,8	6,4	6,8

Zdroj: IMF (2021); vlastní zpracování

Vztahy EU s USA

Spojené státy americké sice nejsou součástí Evropy, přesto zde mají klíčové mocenské postavení díky **sdílení společných hodnot a demokratických principů**. Evropskou unií i Spojenými státy jsou prosazovány základní zásady – např. **demokratický politický systém, respektování lidských i občanských práv, svoboda projevu** aj. Jak již bylo uvedeno výše, **nejvýznamnějším obchodním partnerem** Unie jsou USA a tento vztah představuje **nejpevnější obchodní vztah světa**. Neal (2007) zmiňuje, že tyto dvě ekonomiky však dominují nejen mezinárodnímu obchodu a světové ekonomice, ale také množství sporů předložených WTO.

Jak podotýká Fiala (2017), demokratická Evropa se neumí sama bránit, nevynakládá příliš prostředků na obranu a od čtyřicátých let 20. století spoléhá na to, že její bezpečnost je zajištěna Spojenými státy.

USA byly během druhé poloviny 20. století pro členy EU zdaleka nejdůležitější nečlenskou zemí. Avšak rozdíly mezi EU a Spojenými státy se objevily např. ve vztazích s Íránem (Pomfret, 2021).

Vztahy EU s USA jsou přátelské, nicméně Neal (2007) podotýká, že ironií zůstává, že vždy, když Spojené státy zahájily spor s EU kvůli nějakému omezení přístupu amerických produktů na jednotný trh, EU nalezne důvod k zahájení sporu proti USA. Lacina a Blížkovský (2022) uvádí, že EU a USA byly např. od roku 2004 v obchodním sporu ohledně národní podpory svých výrobců letadel (evropský Airbus a americký Boeing), které dotovaly, a vzájemně si uvalily cla na dovoz letadel druhé strany. Tento spor byl ukončen zrušením vzájemných dovozních cel 11. července 2021.

Vztahy EU s Čínou

Od zahájení radikálních reforem v Číně a otevírání se světu koncem 70. let minulého století a zejména v posledních zhruba dvaceti letech došlo k **prudkému ekonomickému vzestupu Číny a expanzi jejího globálního vlivu**, čímž je dnes chápána jakožto velmoc na vzestupu a pro EU se stala hlavní zahraničněpolitickou výzvou. Je již téměř jisté, že 21. století bude čínským stoletím.

Krejčí (2021) uvádí, že podíl Číny na světovém HDP (podle parity kupní síly) vzrostl z 2,3 % v roce 1980 na 18,3 % v roce 2020 a nadále by se měl zvyšovat, tzn. že díky aktuálnímu lidskému a ekonomickému potenciálu byla Čína předurčena k pozici mocnosti prvního řádu. Jako rok, kdy ekonomická moc Číny předstihla USA (v PPP), bývá uváděn rok 2014.

Kaplan (2013) zmiňuje, že postup Číny k ještě větší globální moci nemusí pokračovat přímočaře, neboť její tempo růstu HDP o více než 10 % ročně během posledních třiceti let této zemi nemůže nadále vydržet. Nicméně bude v centru geopolitického dění.

Fishman (2006) dodává, že nárůst mezinárodního vlivu této země ovšem nemusí nutně vést k nárůstu jejich vojenských ambicí či ke střetu se Spojenými státy.

V souvislosti s růstem Číny však uvádí Marshall (2018, str. 68) následující: „Čínské firmy a čínské dělníky dnes najdeme všude ve světě. Postupně je začne následovat i čínská armáda.“

Evropská unie se již dlouhodobě vyjadřuje k problematice **nerespektování lidských práv čínskou vládou, zacházení s obhájci lidských práv a otázce Tchaj-wanu**.

V roce 2018 byla EU **největším obchodním partnerem Číny** a Čína byla po Spojených státech druhým největším obchodním partnerem EU. Tento vztah byl navíc ještě umocněn přechodem USA ke konfliktu s Čínou v roce 2017 s otevřenou obchodní válkou. Unie oproti USA zaujímá k Číně méně konfrontační přístup. Strategický dokument EU z března 2019 popsal Čínu současně jako partnera pro spolupráci, vyjednávacího partnera, ekonomického konkurenta a „systémového soupeře prosazujícího alternativní modely vládnutí“ (Pomfret, 2021).

V době pandemie covid-19, tedy konkrétně v roce 2020, byla Čína jedinou světovou mocností, v níž byl zaznamenán hospodářský růst, a to na úrovni 2,3 % HDP. Navíc se zde podařilo odstranit extrémní chudobu (Krejčí, 2021).

Vztahy EU s Ruskou federací

Specifický vztah EU s Ruskou federací, rozlohou největším státem světa, je dán velmocenským postavením této země, její teritoriální velikostí, lidnatostí a geografickou polohou coby pevninského mostu mezi evropským a východoasijským ekonomickým centrem. Podpora ze strany Unie je věnována zvláště Kaliningradské oblasti, jež se po připojení Polska, Litvy, Lotyšska a Estonska stala regionem plně obklopeným územím EU (Rumpel a kol., 2007).

Rusko v roce 1992 vstoupilo do Mezinárodního měnového fondu a do Mezinárodní banky pro rekonstrukci a rozvoj, v roce 1994 podepsalo Dohodu o partnerství a spolupráci s Evropskou unií a navázalo kontakty s NATO, poté podporovalo zahraničněpolitické mise USA a jejich spojenců. Nicméně společenské mínění a politické vedení této země se nemohlo smířit se statutem „mladšího partnera USA“ a celého Západu a postupně si začalo uvědomovat nutnost aktivní obrany národních a státních zájmů země prostřednictvím realizace samostatnější, mnohostrannější a pragmatičtější zahraniční politiky. Ruská federace cílevědomě **omezila** svou **finanční závislost na USA a EU**. Od roku 2000 se více zaměřila na využívání své „**energetické diplomacie**“ (Zubov, 2015).

Snyder (2019) uvádí, že Ruská federace až do roku 2011 nepovažovala EU ani USA za hrozbu, tato země s nimi chtěla spolupracovat jako rovný s rovným. Dne 1. ledna 2010 byla založena Eurasijská celní unie, do které společně s Ruskou federací vstoupily také sousední postsovětské diktatury – Bělorusko a Kazachstán. Na přelomu roku 2011 a 2012 byl Putinem předložen návrh ambicióznější „Eurasijské unie“ coby alternativy k EU, jež by mezi své členy zařadila členské země Unie, a způsobila by tak její rozpad. Idea Eurasie byla Putinem označena jako počátek nové světové ideologie a geopolitiky.

Tato země je **největším sousedem a dlouhodobým partnerem EU**. Jelikož se Ruská federace může pyšnit největšími světovými zásobami zemního plynu, druhou největší zásobou uhlí a osmou největší zásobou ropy (Kaplan, 2013), je tato země **jedním z nejdůležitějších hráčů na globálním energetickém trhu**. Ještě donedávna představovala strategického partnera Unie, proto je jednou z klíčových otázek společných debat právě energetika. Tím však vyvstává otázka **energetické závislosti** Unie na této zemi. Avšak v souvislosti s válkou na Ukrajině již energetická závislost EU na Ruské federaci klesla. Nyní se největším obchodním partnerem Ruska stává Čína a také Indie. Kaplan (2013) dodává, že geografie objasňuje skutečnost, na niž se často zapomíná, tedy že Ruská federace je historicky součástí východoasijské mocenské síly.

Ruská federace je Evropskou unií kritizována za podobu ruské demokracie, v níž jsou mimo jiné **potlačovány všechny svobody, nejsou respektována lidská práva**, je zde **velká míra oligarchizace, obrovská regulace trhu** atd.

Jak zmiňuje Fiala (2017), Rusko je nyní opět obrovskou **bezpečnostní hrozbou**. Anexí Krymu jím byl porušen mezinárodní řád. Dohody, jež byly uzavřeny, nebyly dodrženy, jelikož Rusko nerespektuje celistvost Ukrajiny. Byly obnoveny jeho tradiční imperiální ambice i rétorika studené války a zkouší, kam až se dá zajít a co vše Západ snese.

Spolupráce EU s Ruskou federací je soustředěna především na čtyři základní oblasti, jimiž je: ekonomika a životní prostředí; svoboda, bezpečnost a spravedlnost; vnější bezpečnost; výzkum a vzdělávání, včetně kulturních aspektů. Ruská federace a EU spolu pravidelně jednají na základě bilaterálních summitů na nejvyšší úrovni (Fiala a kol., 2018).

Ruská federace sice patří mezi klíčové hráče mezinárodního systému a má ambice ovlivňovat jeho struktury, avšak její aktivity nevykazují charakteristiky, které lze spatřit u dalších aktuálně nastupujících mocností (Piknerová a kol., 2014). Unií byla v několika posledních letech věnována pozornost vztahům s Ruskou federací, avšak s ohledem na souvislosti s „ukrajinskou krizí“ a událostmi, jež na ni bezprostředně navazovaly až po současnou válku na Ukrajině, jsou **vztahy EU a této země značně napjaté**. Unií byly již v roce 2014 uvaleny na Rusko sankce a jejich vzájemná součinnost byla silně narušena (Fiala a kol., 2018). Nicméně Krejčí (2017) dodává, že celá řada opatření v rámci západního embarga vůči této zemi ukazuje, že sankce mimo jiné plní roli podpory vlastní výroby a obchodu, tudíž se jedná o nový typ protekcionismu. Západní sankce působí jako výrazný stimul hlavně pro ruský agroprůmyslový komplex a Ruská federace se stala největším vývozcem obilí na světě.

Krejčí (2017) zmiňuje výtky Ruské federace vůči Západu, kdy nejčastěji zaznívá např. rozšiřování NATO na Východ, bombardování Jugoslávie, odtržení Kosova od Srbska, podněcování tzv. barevných revolucí, západní podpora sil nepřátelských vůči Rusku v zemích bývalého SSSR, což bylo úspěšné hlavně v Pobaltí, Gruzii, Moldavsku a na Ukrajině, výstavba globální Národní protiraketové obrany USA, podpora protivládní opozice v Rusku, intervence v Iráku atd.

Busek a Brix (2021) dodávají, že bezpečnostní trojúhelník USA/NATO-EU-Rusko již nemá svou původní stabilitu, a že Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě se bude muset v současnosti snažit zamezit největším škodám.

7 Aktuální dění a problémy

Evropské unie

Kandidáti vstupu do EU a země s asociační dohodou

Jak již bylo uvedeno v 1. kapitole („*Geografické vymezení Evropské unie*“), kandidáty vstupu do EU jsou k březnu 2023 tyto země: Albánie, Černá Hora, Moldavsko, Severní Makedonie, Srbsko, Turecko a Ukrajina.

Tureckem byla žádost o členství do EHS podána již v roce 1987, čímž bylo navázáno na asociační dohodu podepsanou v roce 1963. Politické vztahy mezi EU a Tureckem však byly zkomplikovány **invazí na Kypr** v roce 1974 a **vojenským převratem** v roce 1980. V roce 1989 bylo členství Turecka v ES poprvé zamítnuto vzhledem k **neplnění politických a ekonomických kritérií**. Za deset let, tedy v roce 1999, byl Tureckem získán **status kandidátské země**. Po uzavření přístupového partnerství mezi Uníí a Tureckem bylo v této zemi přijato několik ústavních změn za účelem splnění politické části Kodaňských kritérií – byl např. zrušen trest smrti, moc armády byla omezena a trestní zákoník byl reformován. Po „východním“ rozšíření EU v květnu 2004 byla ve vztahu mezi EU a Tureckem hlavní pozornost věnována otázce uznání Kypru. V září 2006 bylo Komisí i EP prohlášeno, že Tureckem není vykazován dostatečný pokrok v oblastech, jako je svoboda vyjadřování, potírání korupce, práva menšin a násilí na ženách. Vzhledem k nedostatečnému pokroku v řešení kyperské otázky byla přístupová jednání přerušena, v jednáních je postupováno pomalu a v členských zemích Unie je jimi vzbuzována kritika (Fiala a kol., 2018).

Uníí je od Turecka očekáváno, že před vstupem do EU budou znormalizovány turecké vztahy se všemi sousedními zeměmi, především s Řeckem, Kypru a Arménií (Loužek, 2017).

Marshall (2022) navíc dodává, že tureckým prezidentem Erdoğanem bylo kritizováno NATO, že se staví proti agresivnímu Rusku tím, že posiluje kontingent v Litvě, a zároveň odmítá podpořit tureckou intervenci v Sýrii, která je oficiálně prezentována jako boj s Islámským státem. Turecko se tak odpoutává od EU i NATO. Vztah s Uníí je napjat již dlouho. Autor připomíná situaci po roce 2000, kdy někteří evropští představitelé byli znepokojeni tureckým popíráním arménské genocidy a postupně se k nim přidalo Německo, Kanada, Francie, Itálie, Polsko, Ruská federace, Vatikán a americký kongres.

Loužek (2017) však uvádí argumenty pro vstup Turecka do EU, mezi než patří např. to, že Turecko má druhou největší armádu v NATO a mladou populaci. Turecké členství by mohlo zlepšit vztahy s Řeckem, přispět k pokojnému sjednocení Kypru a zvýšit stabilitu Středomoří. Naopak k argumentům proti členství této země v Unii patří zejména to, že evropská veřejnost není nakloněna jeho členství. Navíc by představovalo přílišnou zátěž pro společný rozpočet EU s přihlédnutím k rozloze Turecka, jež by při vstupu bylo nejlidnatější zemí, z čehož by vyplýval největší vliv v Radě a největší počet poslanců v EP. Kulturně i geograficky patří muslimské Turecko spíše k blízkovýchodním a asijským zemím než k evropským.



Oranžová revoluce na Ukrajině v roce 2004 i **Majdan** v roce 2014 byla hnutí, která usilovala o směřování k EU. V roce 2005 se tato země pod vedením Viktora Juščenka snažila o přiblížení k Unii, avšak z Bruselu dostala vyhýbavou odpověď ve formě akčního plánu bez vyhlídky na úspěch. Pro západní Evropu ležela tato země daleko na Východě. V roce 2008 vydalo NATO rozhodnutí o pozdějším přijetí Ukrajiny (Busek a Brix, 2021).

K zemím s asociační dohodou patří k březnu 2023 Bosna a Hercegovina, Gruzie a Kosovo.

Budoucnost EU

Evropská unie představuje proměnlivý geografický celek a je poměrně náročné odhadnout, jak bude vypadat za několik desetiletí. Vystává otázka, zda snahy o evropskou integraci budou směřovat k postupné federalizaci Evropy, či dojde ke štěpení celku na pouhou konfederaci regionů. Nicméně budoucnost sjednocování zemí evropského kontinentu je jedním z ožehavých aktuálních témat při debatách o podobě EU. Strejček a kol. (2022) nastiňuje čtyři základní koncepty, jež jsou založeny na aktuální debatě o budoucnosti Evropské unie ve společnosti. Jedná se o scénář **Spojených států evropských, ncentralizovaného hospodářského sdružení, vícerychlostní Evropy** či **rozpadu Unie**. Tyto scénáře jsou reflektovány čtyřmi myšlenkovými přístupy, konkrétně **neofederalismem, neofunkcionalismem** či **měkkým a tvrdým euroskepticismem**.

Vybrané teoretické přístupy budoucnosti EU

a) Neofederalismus

Jedná se o **nejstarší přístup** k budoucnosti Evropy, neboť k této myšlence sjednoceného kontinentu byly směřovány úvahy některých středověkých či novověkých myslitelů. Podle neofederalistů je zdroj napětí představován národními státy a pro **potlačení konfliktních tendencí** a **uklidnění evropské situace** je potřeba Evropu **integrovat**. Tomu mají napomáhat především **nadnárodní instituce**, jež mají být hnací silou federalizace. Státy se dobrovolně vzdají části národní suverenity a **některé státní kompetence** postupně převedou **na nadnárodní úroveň** (Strejček a kol., 2022).

b) Neofunkcionalismus

Strejček a kol. (2022) tvrdí, že podle neofunkcionalistů je evropský integrační proces výhodný především pro ekonomiky evropských států, kdežto **oblast zahraniční politiky, justice a vnitra** by měla **zůstat v úplné kompetenci národních států**. Jde o pomyslný návrat před rok 1992 k celní unii a jednotnému vnitřnímu trhu, jednalo by se tedy o čistě **hospodářskou organizaci bez politického přesahu**. Příznivci tohoto přístupu **odmítají** časté **zásahy do ekonomik** členských států a jednotného trhu Unie, tyto zbytečné zásahy přivádějí EU do ekonomických problémů. Dále tvrdí, že politizace nemá smysl, jelikož 27 unijních zemí má odlišné názory na mnoho oblastí a **jednotícím prvkem je pouze vnitřní trh**. **Ekonomický růst** podle nich **zpomaluje**, příčinu toho spatřují také v unijní administrativě.

c) Měkký euroskepticismus

Je **kritizována nadbytečná politizace EU**, lze zde nalézt mnoho podobných argumentů jako u neofunkcionalismu. V případě měkkých euroskeptiků je i hospodářská organizace typu Unie takřka nedobrovolným uspořádáním. Argumentují tím, že **některé země EU se nechtějí účastnit všech politik**, jelikož jsou více zaměřeny např. na zemědělství a cestovní ruch, nikoliv na bankovníctví. Tyto země mohou být **příliš svazovány společným trhem**. Členské země by proto dle euroskeptiků měly mít větší možnost volby, kterých politik se (ne)účastní. **Kritizovány jsou právně postížitelné povinnosti**, jež jsou ztělesněny směrnicemi a nařízeními, proto je **nejvíce kritiky mířeno** k centrální administrativě Unie, k „**nenáviděnému Bruselu**“, z něhož tyto problémy pocházejí (Strejček a kol., 2022).

d) Tvrdý euroskepticismus

Strejček a kol. (2022) uvádí, že podle tvrdých euroskeptiků jsou **původcem ekonomické i politické krize Evropy centrální struktury Unie**, řešení spatřují v **převedení kompetencí opět na národní státy**. Bezpečnost a konkurenceschopnost bude zvýšena díky **zavedení státních hranic, národních měn, cel a kvót na zboží**. Požadují návrat do situace před rokem 1951, nahrazení politického systému Unie jiným systémem, cílí na nálady nespokojených občanů s využitím negativních emocí ve společnosti.

Čtyři modelové scénáře uspořádání Evropy

1. Spojené státy evropské

Strejček a kol. (2022) uvádí, že při tomto scénáři by evropská federace či Spojené státy evropské měly **podobu jako USA**, které jsou složeny z 50 federálních států, nebo by měly formu konfederace srovnatelnou s kantonální organizací **Švýcarska**. Z toho vyplývá, že členské země by se ve prospěch celku musely vzdát své suverenity. Ve federacích bývá centralizované rozhodování v oblasti společné zahraniční politiky, obrany, armády a federální policie, společného zahraničního obchodu, financí, rozpočtu, měny, atp.

Petrželová (2011) zmiňuje, že členské země by v tomto případě byly v mnohem vyšší míře podřízeny EU, než je tomu nyní, vlastní pravomoci by si ponechaly pouze v určitých oblastech. Klíčové by byly pravomoci **Unie**, jež by vystupovala i v mezinárodních vztazích **jako jeden mnohonárodní stát**.

2. Necentralizované hospodářské sdružení

Při tomto scénáři by se EU vrátila na **úroveň jednotného vnitřního trhu** či na stupeň **celní unie**. Vystává však otázka toho, zda by byl zachován volný pohyb osob. Tento scénář byl částečně uplatněn během pandemie koronaviru, kdy byl omezen přeshraniční pohyb osob a zeměmi EU bylo přistoupeno k ochraně vlastního trhu, což vyústilo k výraznému zpomalení ekonomiky Unie jako celku (Strejček a kol., 2022).

3. Vícerychlostní Evropa

V tomto modelu by si země mohly **vybrat, ve kterých odvětvích se chtějí integrovat**, byla by zaručena **dobrovolnost**, nebylo by přihlíženo k rozloze a počtu obyvatel daných zemí, **neexistovalo by „členské jádro“**. Zeměmi by byla ztracena suverenita, jež by

byla přenesena na ústřední instituce pouze v těch oblastech, které by byly pro tyto země výhodné (Strejček a kol., 2022).

4. Scénář rozpadu EU

Tato myšlenka je nejčastěji podporována **radikálními a antisystémovými politickými uskupeními**, podle nichž je **ekonomická krize zapříčiněna společnou evropskou měnou a Unií**, **volný pohyb imigrantů** je způsoben **schengenským prostorem** a tradiční proevropské strany údajně nenabízejí řešení problémů a selhávají (Strejček a kol., 2022).

Ať už bude vývoj Unie pokračovat kterýmkoliv způsobem, Busek a Brix (2021) nicméně připomínají, že po založení OSN její druhý generální tajemník Dag Hammarskjöld o této organizaci prohlásil: „Nevytvořili jsme ji, aby nás přivedla do ráje, ale aby nás zachránila před peklem.“ Dnes bychom mohli tento citát vztáhnout též do souvislosti s EU.

5.2 Prezentace

Druhá část navržené sady výukových materiálů celku *Geografie Evropské unie* spočívala ve vytvoření powerpointových prezentací k daným tematickým částem. Tyto prezentace představují jádro vytvořených výukových materiálů a jsou určeny pro přímé využití v jednotlivých vyučovacích hodinách ve škole.

Titulní snímek všech vytvořených prezentací je zobrazen na Obr. 25. Po něm v každé prezentaci následuje úvodní snímek, jenž je tematicky zaměřen a odpovídá obsahu dané vyučovací hodiny. Obr. 27 je snímkem powerpointové prezentace šesté tematické části, tj. „Hospodářství“, konkrétně se jedná o úvodní snímek k části „Evropská unie a energetika“. Na Obr. 26 a Obr. 28 je zobrazen snímek uvádějící aktivitu Brainstorming z prezentace č. 6 a aktivitu Diskuze z prezentace č. 4.



Obr. 25 Titulní snímek všech prezentací

Obr. 26 Snímek uvádějící aktivitu Brainstorming (prezentace č. 6)



Obr. 27 Úvodní snímek tématu energetika (prezentace č. 4)

Obr. 28 Snímek uvádějící aktivitu Diskuze (prezentace č. 4)

5.3 Aktivity pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce

K jednotlivým tematickým částem *Geografie Evropské unie* byly v rámci powerpointových prezentací do výuky navrženy a zařazeny aktivity rozvíjející klíčové kompetence žáků, přičemž bylo využito publikace *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí* (Čechová a kol., 2006). Přehled těchto vybraných aktivit v jednotlivých probíraných tematických částech je podán prostřednictvím Tab. 8.

Tab. 8 Aktivity rozvíjející klíčové kompetence žáků v jednotlivých probíraných tematických částech

téma	zaměření tematické části	aktivita	rozvíjená klíčová kompetence
1.	Geografické vymezení Evropské unie	Brainstorming	k řešení problémů; sociální a personální; občanská
		Pravda, nebo lež?	k řešení problémů
		Diskuze	komunikativní; sociální a personální
2.	Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie	Pravda, nebo lež?	k řešení problémů
		Pexeso	k řešení problémů; komunikativní; sociální a personální
		Sněhová koule	komunikativní; sociální a personální; k řešení problémů
3.	Obyvatelstvo	Spojování	k řešení problémů
		Putovní mikrofon	komunikativní; sociální a personální
		Pojmová mapa	k učení
4.	Hospodářství	Diskuze	komunikativní; sociální a personální
		Pojmová mapa	k učení
		Spojování	k řešení problémů
5.	Vnitřní politika Evropské unie	Vědecká konference	komunikativní; k učení
6.	Vnější vztahy Evropské unie, EU ve světové politice	Brainstorming	k řešení problémů; sociální a personální; občanská
7.	Aktuální dění a problémy Evropské unie	Diskuze	komunikativní; sociální a personální
		Spojování	k řešení problémů

Zdroj: vlastní zpracování

5.4 Pracovní listy

Stěžejní část práce představuje taktéž vytvořený soubor pracovních listů, které jsou součástí navržených výukových materiálů určených pro přímé využití výuky žáků ve škole. Pracovní listy slouží jako doplnění k výukovým powerpointovým prezentacím přímo do daných vyučovacích hodin. Autorské řešení jednotlivých úloh každé tematické části je součástí metodických listů.

1 Geografické vymezení Evropské unie

Evropská unie

1. Kterými evropskými zeměmi je v současnosti Evropská unie tvořena? Vytvoř mapu členských zemí za využití QGISu či open source platformy Datawrapper.

2. Vypiš některá území, která se nacházejí mimo území evropského makroregionu a patří Evropské unii.

.....
.....

3. S využitím internetové stránky „The True Size Of...“ přetažením zemí po mapě porovnej jejich relativní velikost. Porovnej rozlohu Číny, Indie, USA, Ruské federace, Japonska atd. s rozlohou EU.

4. Vyber správnou odpověď na tyto otázky.

- 1) Jak lze nejpřesněji a stručně charakterizovat Evropskou unii?
 - a) Prostor, v němž se mohou osoby a zboží členských zemí pohybovat prakticky bez omezení.
 - b) Politické a ekonomické nadnárodní uskupení, jež si klade za cíl zlepšit spolupráci v Evropě.
 - c) Evropské hospodářské společenství podporující ekonomickou integraci.
- 2) Kolik členských zemí má v současnosti Evropská unie?
 - a) 27
 - b) 28
 - c) 29
- 3) Víš, kdy do Evropské unie vstoupilo Česko?
 - a) 1. ledna 1993
 - b) 12. března 1999
 - c) 1. května 2004

- 4) Kterých šest zemí patří mezi zakládající členy EU?
- a) Itálie, Německo, Francie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko
 - b) Německo, Itálie, Spojené království, Francie, Belgie, Španělsko
 - c) Spojené království, Německo, Francie, Španělsko, Belgie, Rakousko
- 5) Co jsou tzv. Kodaňská kritéria?
- a) Podmínky, jež muselo splnit Dánsko pro vstup do Unie.
 - b) Podmínky pro vstup do Evropské unie.
 - c) Podmínky pro zavedení eura.
- 6) Kdy vystoupilo Spojené království z Unie?
- 1) 31. ledna 2019
 - 2) 31. ledna 2020
 - 3) 31. ledna 2021

Schengenský prostor

5. Vysvětli pojem schengenský prostor a co umožňuje?

.....

.....

.....

.....

6. Kdy a kde byla uzavřena Schengenská dohoda?

.....

.....

.....

7. Která země jako zatím poslední vstoupila do schengenského prostoru a k jakému datu?

.....

.....

8. Kdy do Schengenu vstoupilo Česko?

.....

.....

9. V obrysové mapě vybarvi státy EU, které jsou nyní součástí schengenského prostoru, barevně odliš zemi, která je součástí EU, avšak není v schengenské zóně. Vyznač vnější hranice schengenské zóny.



Eurozóna

10. Vysvětli termín eurozóna.

.....
.....

11. Pomocí QGISu či open source platformy Datawrapper vytvoř mapu zemí EU, které jsou součástí eurozóny, tedy těch států, jejichž měnou je euro. Jinou barvou odliš státy EU platící vlastní měnou.



12. U zemí platících vlastní měnou napiš, jak se měna v daných zemích nazývá.

.....
.....
.....

13. Pozorně si prohlédni rubové strany vybraných euromincí (1 euro a 50 centů) a podle jejich charakteristických symbolů či osobností se k nim pokus přiřadit odpovídající zemi EU z následující nabídky, popř. pracuj s internetovým zdrojem uvedeným níže.

Chorvatsko	Irsko	Itálie	Malta
Německo	Rakousko	Řecko	Slovensko
Španělsko			

Zdroj obr.: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurobankovky-a-euromince/narodni-strany-eurominci>

euromince	symbol/osobnost	země EU





.....

.....



.....

.....



.....

.....



.....

.....



.....

.....



.....

.....



.....

.....

14. Víš, jaký je aktuální kurz EUR/USD a EUR/CZK?

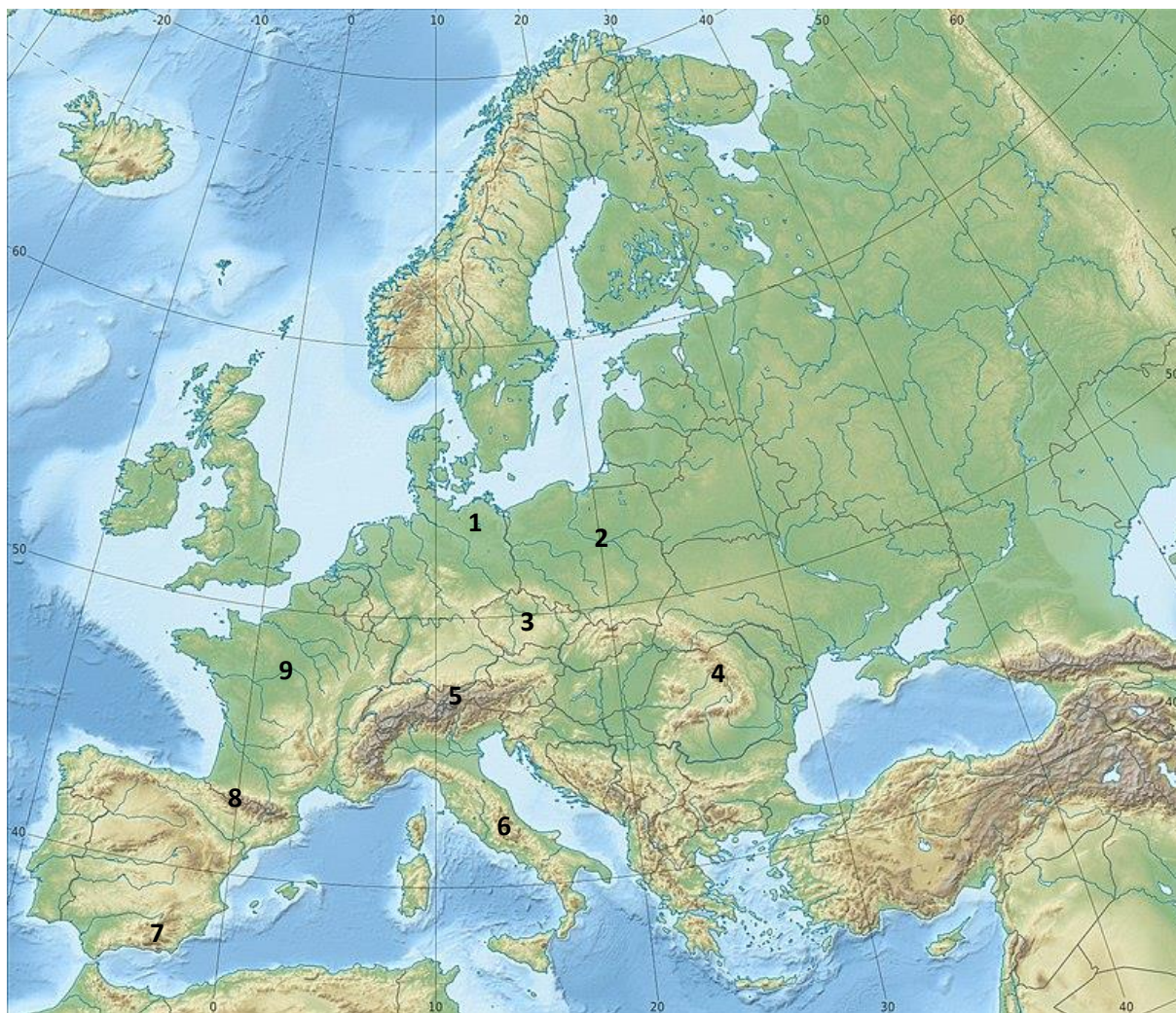
.....

.....

2 Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie

Povrch

1. Do následujícího obrázku vyznač s využitím atlasu vrcholy z aktivity Pexeso – výšková členitost EU (z prezentace).



2. K číslům v obrázku výše doplň odpovídající název pohoří nebo nížiny nacházející se v EU (využij školní atlas světa, popř. atlas.mapy.cz).

1	2	3
4	5	6
7	8	9

Vodstvo

3. S využitím atlasu (či digitálního atlasu atlas.mapy.cz) do mapy v úloze č. 1 zakresli následující názvy evropských řek či pojmy týkající se vodstva Evropské unie.

- | | | |
|---------------------------|-------------------------|-----------------------------|
| 1 – Tyrhénské moře | 2 – Rižský záliv | 3 – Seinská zátoka |
| 4 – Benátský záliv | 5 – Skagerrak | 6 – Messinský průliv |
| 7 – Rýn | 8 – Labe | 9 – Maruše |
| 10 – Mosela | 11 – Šelda | 12 – Guadalquivir |
| 13 – Douro | 14 – Tajo | 15 – delta Dunaje |
| 16 – Lví záliv | 17 – j. Vänern | 18 – IJsselmeer |

Klimatická změna a životní prostředí

4. Z následující nabídky termínů přiřaď uvedené pojmy k odpovídající definici.

European Green Deal	Pařížská dohoda	IPCC
CO ₂ ekvivalent	emisní obchodování	spaliny

..... – Mezivládní panel pro změnu klimatu; 1 z nejdůležitějších mezinárodních orgánů věnujících se problematice změny klimatu; založen roku 1988

..... – obchodní schéma, jež umožňuje nákup a prodej povolenek na vypouštění stanoveného množství tun polutantů

..... – formuluje problémy, jež jsou způsobeny změnou klimatu a životního prostředí; uvádí, že pro dosažení klimatických cílů pro roky 2030 a 2050 má hlavní význam další dekarbonizace energetického systému, tedy využívání OZE a rychlé vyřazení uhlí a dekarbonizace plynu

..... – míra, která je používána pro srovnání emisí různých skleníkových plynů založená na jejich potenciálu pro globální oteplování

..... – sjednána během Klimatické konference roku 2015; navazuje na Kjótský protokol; cílem je omezit emise skleníkových plynů po roce 2020; formuluje dlouhodobý cíl ochrany klimatu – udržet hranici nárůstu průměrné globální teploty pod 2 °C v porovnání s hodnotami před průmyslovou revolucí, ideálně pod hranicí 1,5 °C

..... – plyny vzniklé při spalování paliva, které jsou obvykle vypouštěny do atmosféry

5. Rozhodni, zda je uvedený výrok pravdivý, či nikoliv. V případě nepravdivého tvrzení danou chybu oprav.

1) European Green Deal byl vydán Evropskou komisí v roce 2019. ANO – NE

oprava:

2) Podle European Green Deal by mělo být Evropskou unií dosaženo cíle uhlíkové neutrality do roku 2040. ANO – NE

oprava:

3) Díky European Climate Law je stanoven cíl EU do roku 2030, a to snížit emise skleníkových plynů nejméně o 55 % ve srovnání s úrovněmi v roce 1990.

ANO – NE

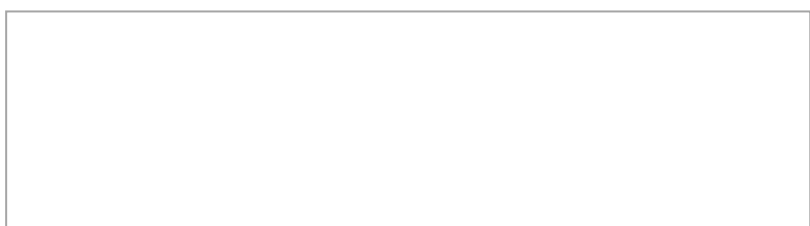
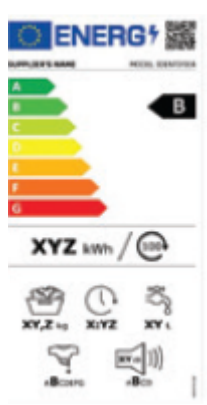
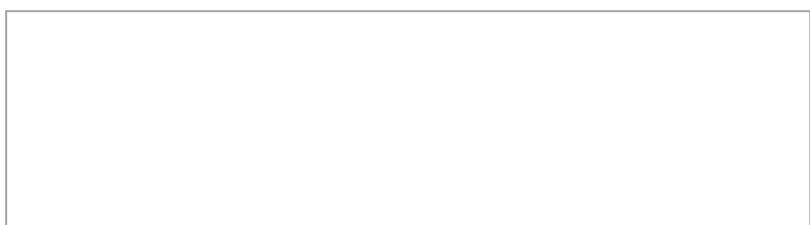
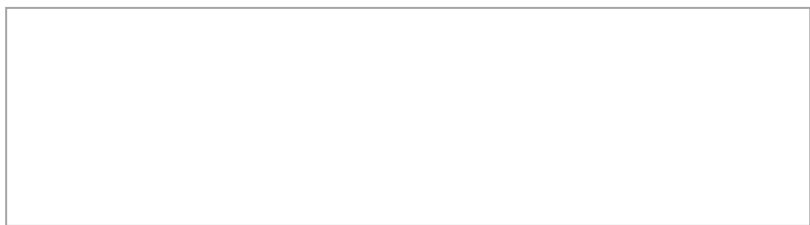
oprava:

4) „Nejzelenější institucí EU“ bývá označována Evropská komise. ANO – NE

oprava:

6. Setkal/a ses někdy s těmito označeními? Vyhledej a napiš, co znamenají.





3 Obyvatelstvo

1. Kolik obyvatel žije přibližně v EU?

- a) 447 milionů
- b) 513 milionů
- c) 942 milionů
- d) 750 milionů

2. Kolik zemí Evropské unie a které konkrétně by se musely například spojit, aby dosáhly počtem obyvatel takové populace, kterou mají např. USA nebo Ruská federace?

.....

.....

.....

3. S jakými demografickými problémy se nyní Evropská unie potýká? Uveď konkrétní příklady.

.....

.....

.....

4. Ve kterých zemích Evropské unie ubývá počet obyvatel?

.....

.....

5. Kolik má EU úředních jazyků? Které jazyky to jsou?

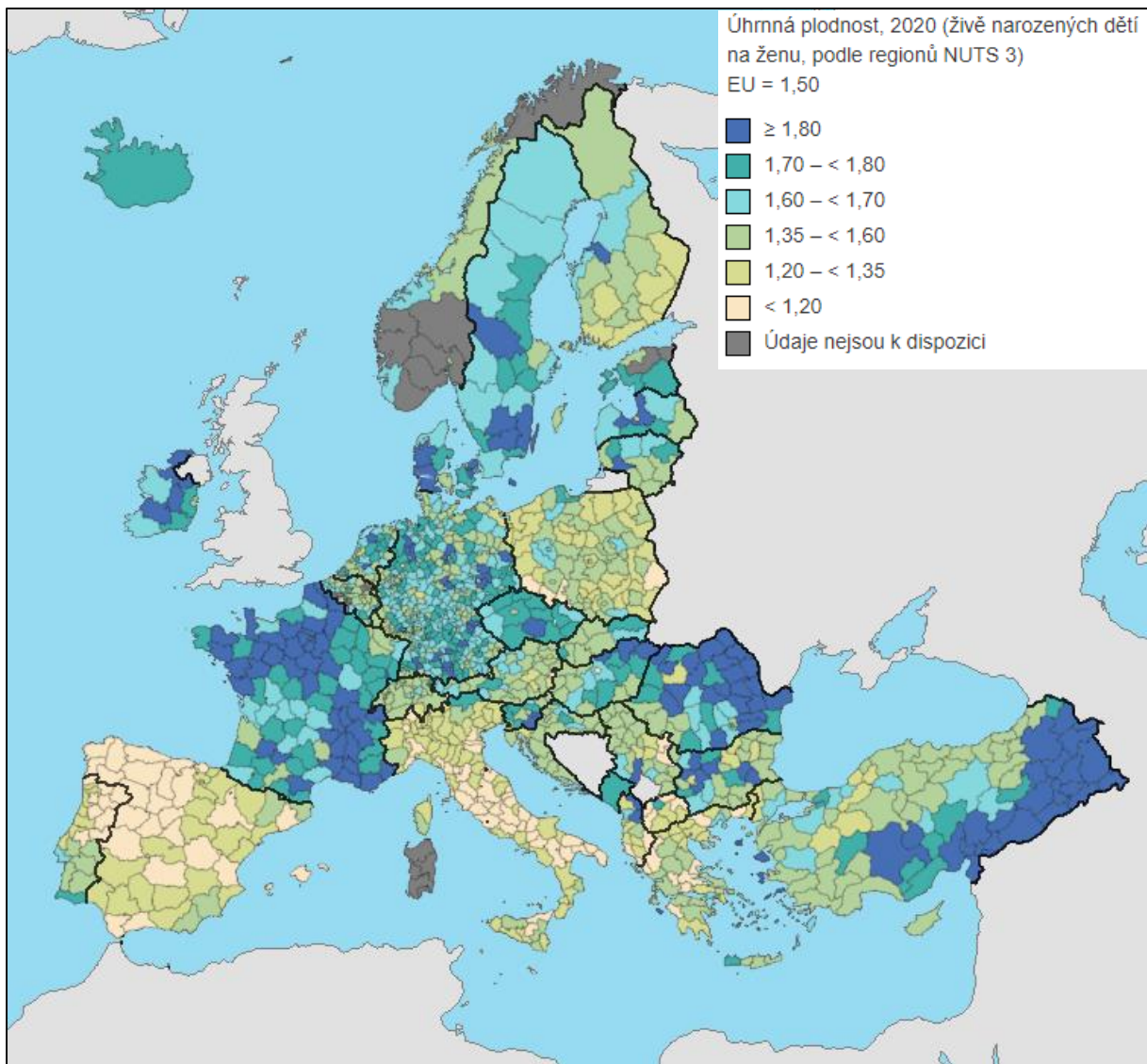
.....

.....

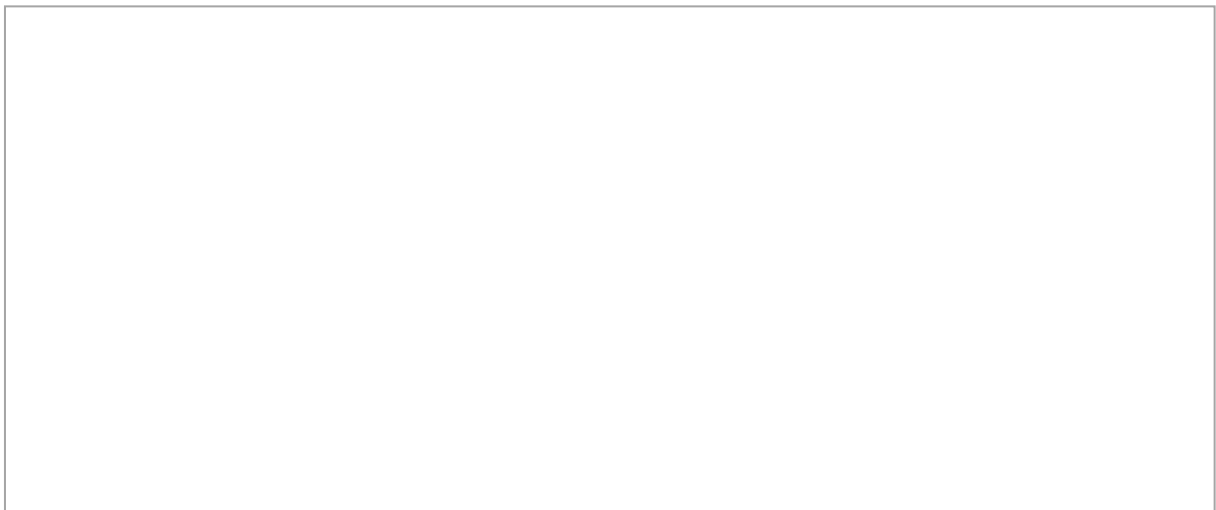
6. Erasmus+ je úspěšný projekt EU zaměřený na podporu vzdělávání. Kolik studentů se tohoto projektu za celou dobu jeho existence v rámci celé Evropy asi zúčastnilo?

- a) 6 milionů
- b) 9 milionů
- c) 12 milionů
- d) 15 milionů

7. Prohlédni si následující obrázek a napiš vše, co z něj můžeš vyčíst.



Zdroj: Eurostat (2021)



8. Každá země EU má svou vlastní kulturu, jazyk(y) a tradice. Všechny země však sdílejí shodné společné hodnoty, které musí uznávat, pokud chtějí být součástí Unie. Jsou jimi: *lidská důstojnost, svoboda, demokracie, rovnost, právní stát, lidská práva*. Která z těchto evropských hodnot je pro tebe nejdůležitější? Vysvětli.

Urbanizace

9. Do následující tabulky uveď výhody a nevýhody urbanizace a diskutujte, proč se lidé stěhují do měst a jaké výhody či nevýhody z hlediska jednotlivce i národního hospodářství se s urbanizací pojí. Jaký má urbanizace vliv na životní prostředí?

VÝHODY urbanizace	NEVÝHODY urbanizace

Migrace

10. Zamysli se nad pozitivy a negativy mezinárodní migrace a uveď je do následující tabulky.

POZITIVA mezinárodní migrace	NEGATIVA mezinárodní migrace

11. Vypiš, co patří mezi push faktory (vytlačují z místa) a pull faktory (přitahují na místo).

Push faktory:

.....
.....

Pull faktory:

.....
.....

12. Rozhodni o pravdivosti následujících tvrzení. Nepravdivé výroky oprav.

- 1) Mezi příčiny migrace v EU patří např. politická nestabilita
v afrických zemích a chudoba. ANO – NE

oprava:

- 2) Nejvíce imigrantů v EU směřuje do Německa. ANO – NE

oprava:

- 3) Evropská migrační krize vrcholila v roce 2013. ANO – NE

oprava:

- 4) V Německu žije početná turecká menšina. ANO – NE
oprava:
- 5) V důsledku tzv. ropných šoků se zvýšila pracovní migrace. ANO – NE
oprava:
- 6) Pojmem gastarbeiter je označován cizinec dlouhodobě pracující
v hospodářsky vyspělejších státech. ANO – NE
oprava:

13. Zamysli se a napiš svůj názor na následující výroky.

- 1) EU by měla více chránit své vnější hranice.

- 2) EU by měla více napomáhat a zlepšovat životní podmínky nelegálních přistěhovalců v zemi jejich původu, aby pak nedocházelo k migraci osob z těchto zemí.

- 3) Unie by měla poskytovat ve větší míře humanitární pomoc migrantům a uprchlíkům v zemích mimo EU, např. v Turecku, Jordánsku a Iráku.

4 Hospodářství

Ekonomika

1. Vypiš čtyři svobody, tedy které čtyři prvky se mohou volně pohybovat v rámci jednotného vnitřního trhu?

.....

2. Charakterizuj postavení Evropské unie ve světové ekonomice. Uveď, jakým hlavním ekonomickým problémům nyní členské státy EU čelí?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

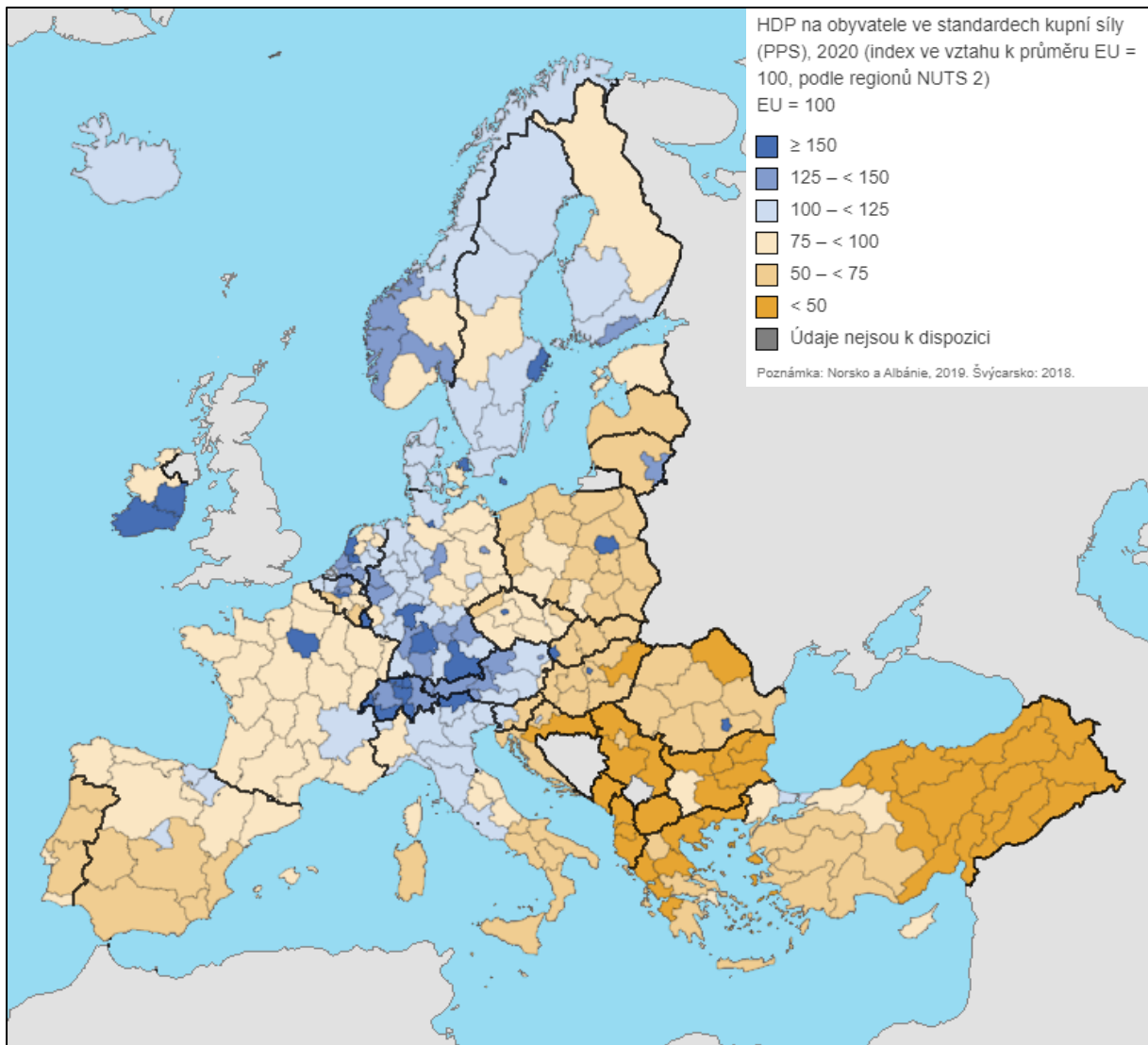
3. Zhodnoť konkurenci Číny a Indie. Popiš a zdůvodni, jakým způsobem mohou tyto země ovlivnit výši nezaměstnanosti v Evropské unii, potažmo v Evropě.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

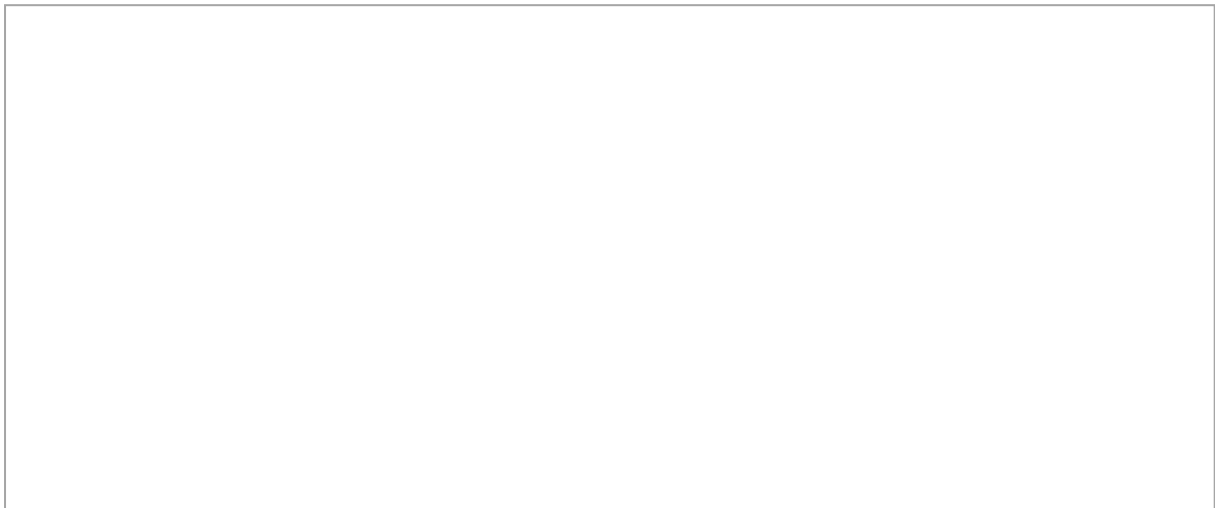
4. Který z ekonomických sektorů zaujímá v EU dlouhodobě nejvyšší podíl na HDP?

- a) zemědělství
- b) průmysl
- c) služby

5. Prohlédni si následující obrázek a informace z něj vyčtené převed' do textové podoby.



Zdroj: Eurostat (2021)



Průmysl

6. Vysvětli termín „evropský průmyslový banán“. S jakým jeho jiným označením se můžeš setkat? Které evropské země jej tvoří? Zakresli jeho přibližnou polohu do obrázku níže.

.....

.....

.....

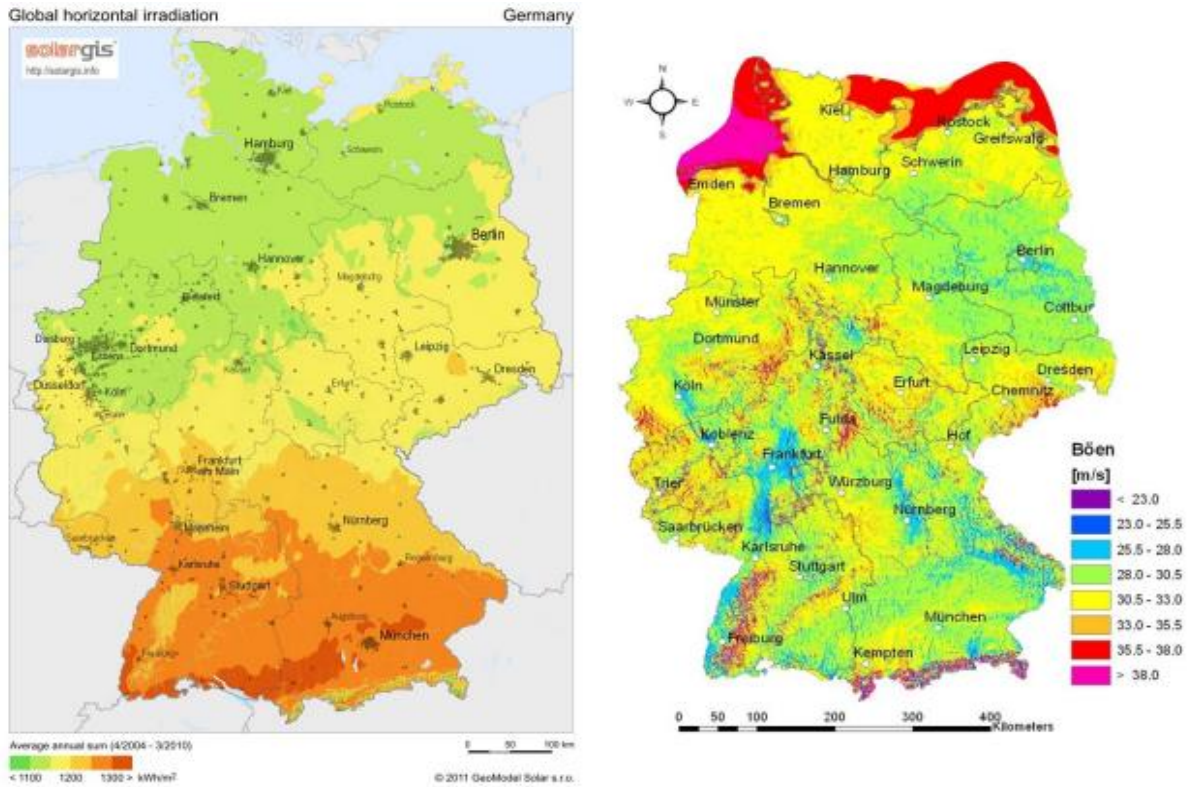


Energetika

7. Napiš, jaká jsou pozitiva a negativa energetického využívání jednotlivých fosilních paliv, jádra a obnovitelných zdrojů energie.

ENERGETICKÝ ZDROJ	VÝHODY	NEVÝHODY
ROPA		
UHLÍ		
ZEMNÍ PLYN		
JÁDRO		
OZE		

8. Za pomoci solární a větrné mapy Německa zdůvodni, proč a v jakých lokalitách se nacházejí větrné elektrárny a kde je vhodné budovat zdroje využívající solární energii.



Zdroj obr. :<https://www.eskp.de/en/natural-hazards/storm-hazard-in-germany-935265/#images-1>

.....

.....

.....

.....

.....

9. Napiš, co označuje pojem Energiewende. S jakou zemí je tento pojem spjat? Co je cílem tohoto procesu?

10. Z následující nabídky termínů přiřaď uvedené pojmy k odpovídající definici.

technologie CCS	energetická bezpečnost	energetická nezávislost
-----------------	------------------------	-------------------------

..... – míra soběstačnosti subjektu v otázce uspokojování energetických potřeb

..... – zachycování CO₂ vyprodukovaného při spalování fosilních paliv v klasických elektrárnách a jeho ukládání do porézních geologických struktur pod zemským povrchem

..... – dostupnost dostatečných dodávek energie za přijatelné ceny, které neruínají domácnosti ani podniky; důležitý cíl energetické politiky státu

11. Která země je hlavním dovozcem plynu do ČR a Německa? Zamysli se nad tím, jestli z toho vyplývají nějaké hrozby v rámci energetické bezpečnosti. Pokud ano, jaké? Navrhni řešení tohoto problému.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

12. Rozhodni, zda je uvedený výrok pravdivý, či nikoliv. V případě nepravdivého tvrzení danou chybu oprav.

1) Ve všech zemích EU dnes dochází ke snížení produkce uhlí v porovnání s množstvím produkce v roce 1990. ANO – NE

oprava:

2) Ve Francii je hlavním energetickým zdrojem zemní plyn. ANO – NE

oprava:

3) Nord Stream slouží k přepravě zemního plynu z Ruské federace do Německa. ANO – NE

oprava:

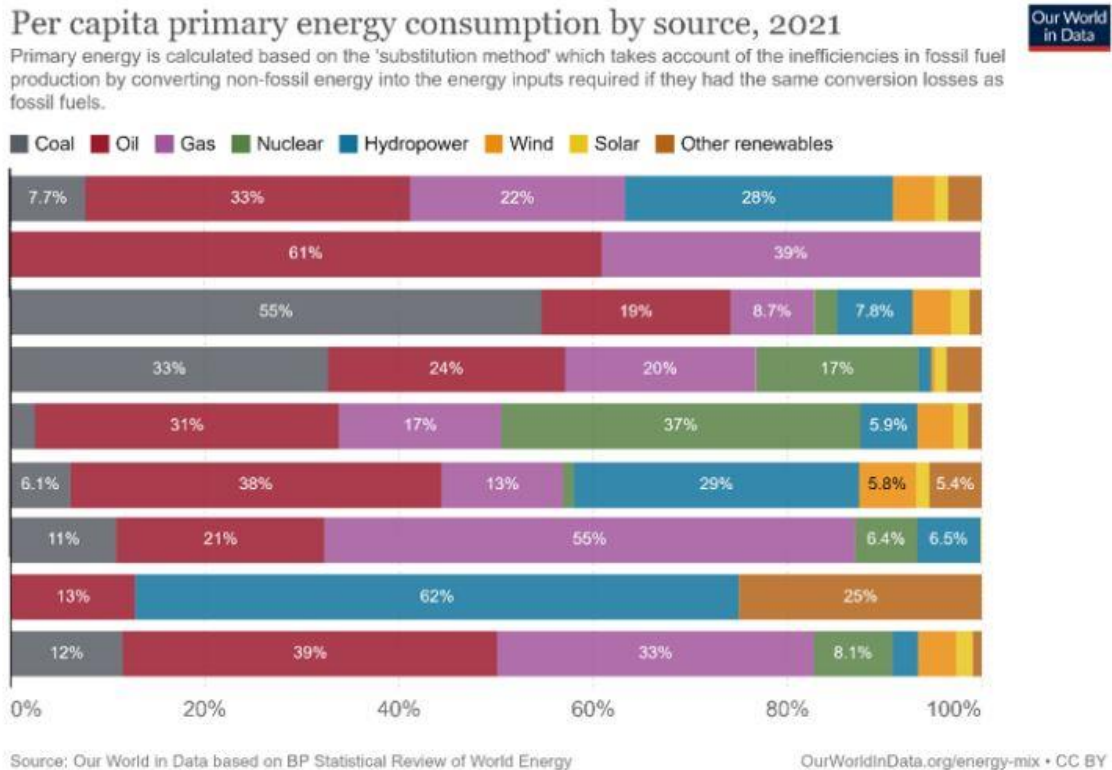
4) Na území Polska se nachází pouze jedna jaderná elektrárna. ANO – NE

oprava:

5) V ČR existují dvě jaderné elektrárny – JE Dukovany a Temelín. ANO – NE

oprava:

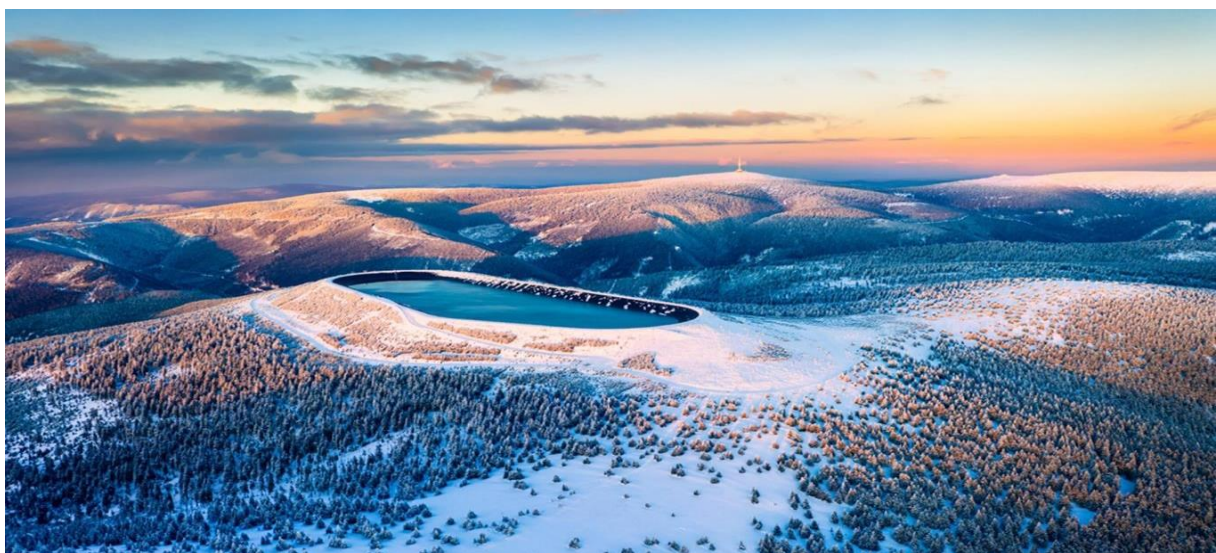
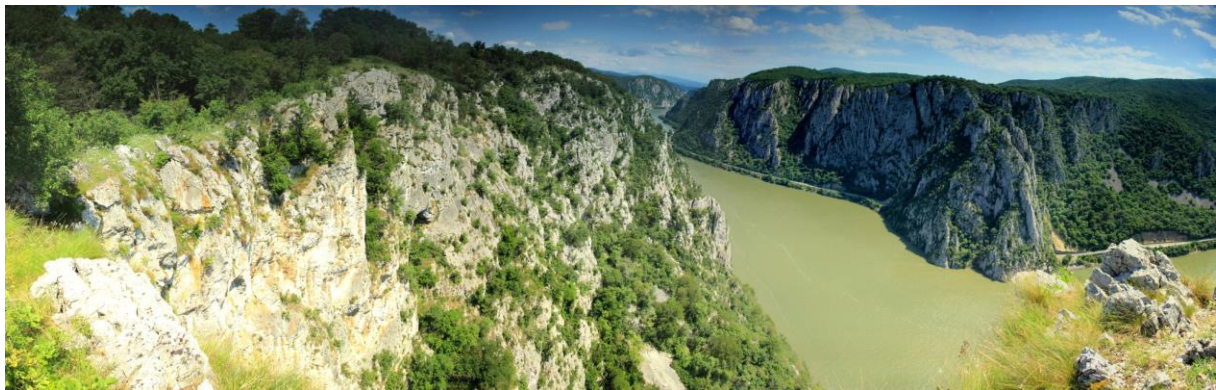
13. Prohlédni si následující graf. K jednotlivým řádkům se pokus přiřadit odpovídající zemi z nabídky. Svůj odhad si poté zkontroluj podle dat IEA.



Brazílie	Česká republika	Čína	Francie
Island	Rakousko	Rusko	Saudská Arábie
USA			

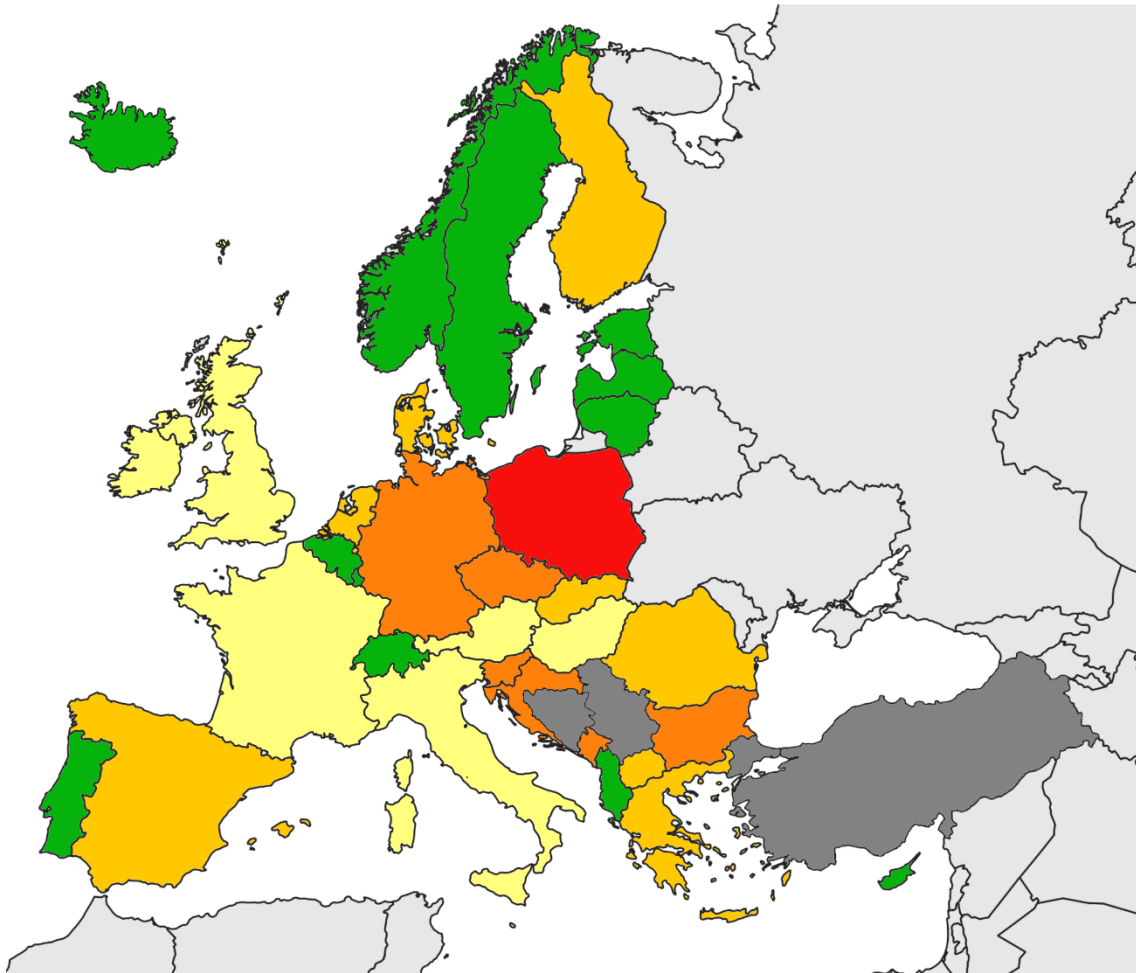
1. 2. 3.
4. 5. 6.
7. 8. 9.

14. Poznáš, co je zobrazeno na fotografiích?










15. Do následující mapy zapiš rok, kdy jednotlivé evropské země vyřadily, či plánují vyřadit uhlí coby palivo k produkci elektřiny.

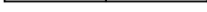
Zdroj dat k vypracování úkolu: databáze *Beyond Fossil Fuels – Coal Exit Tracker* (<https://beyondfossilfuels.org/europes-coal-exit/>).



Termín vyřazení uhlí coby paliva k produkci elektřiny

-  země bez uhelné energetiky
-  do roku 2025
-  2026–2030
-  2031–2040
-  po roce 2040
-  vyřazení uhlí se zatím neplánuje
-  nezjištěno

0 500 1 000 km



Zdroj: Beyond Fossil Fuels (2022); upraveno, vlastní zpracování v QGIS – situace k listopadu 2022

5 Vnitřní politika Evropské unie

1. Kvíz – Co již víš o Evropské unii?

- 1) V jakém roce bylo založeno Evropské společenství uhlí a oceli, též známé pod zkratkou ESUO?
 - a) 1948
 - b) 1950
 - c) 1952
 - d) 1954
- 2) Jak často se konají evropské volby?
 - a) 1 za 4 roky
 - b) 1 za 5 let
 - c) 1 za 7 let
 - d) poslanci EP jsou jmenováni doživotně
- 3) Kolik poslanců je voleno do EP?
 - a) 75
 - b) 705
 - c) 751
 - d) 775
- 4) Kolik úředních jazyků má EU?
 - a) 1 (AJ)
 - b) 3 (AJ, FJ a NJ)
 - c) 24
 - d) 27
- 5) Den Evropy se slaví 9. května. Jakou událost si připomínáme?
 - a) prohlášení Roberta Schumana z roku 1950
 - b) první ročník pěvecké soutěže Eurovize z roku 1956
 - c) první evropské volby z roku 1979
 - d) zavedení eura v roce 2002

- 6) Který z těchto programů/iniciativ EU nefinancuje?
- a) program Galileo
 - b) program Erasmus+
 - c) soutěž Eurovision
 - d) agentura Frontex
- 7) Kde se nachází sídlo Evropské unie?
- a) ve Štrasburku
 - b) v Bruselu
 - c) v Lucemburku
 - d) ve Frankfurtu nad Mohanem
- 8) Jak se označuje celoevropská organizace založená roku 1949, jež zajišťuje spolupráci členských států především v oblasti podpory demokracie a ochrany lidských i sociálních práv a svobod?
- a) Soudní dvůr EU
 - b) Evropská rada
 - c) Rada Evropy
 - d) Rada Evropské unie
- 9) Která země se jako poslední stala členem Unie?
- a) Chorvatsko
 - b) Ukrajina
 - c) Kypr
 - d) Malta
- 10) Které instituce EU tvoří tzv. trojúhelník nejdůležitějších institucí Evropské unie?
- a) Evropský parlament, Rada Evropské unie, Soudní dvůr Evropské unie
 - b) Evropská rada, Evropský parlament, Soudní dvůr Evropské unie
 - c) Evropský parlament, Rada Evropské unie, Evropská komise
 - d) Evropská rada, Rada Evropské unie, Evropský parlament

- 2. Jakými tématy, oblastmi či problémy by se podle tebe měly evropské instituce přednostně zabývat a řešit je?**

7 Aktuální dění a problémy Evropské unie

1. Zamysli se, proč by se Evropská unie měla/neměla dále rozšiřovat. Jaká z toho plynou pozitiva a negativa?

POZITIVA rozšiřování EU	NEGATIVA rozšiřování EU

2. Napiš svůj názor na to, zda by měla EU přijmout mezi své členy Ukrajinu.

3. Která z uvedených politických oblastí evropské spolupráce není podle neofunkcionalistů nadbytečná?

- a) environmentální politika
- b) jednotný trh
- c) společná měnová politika
- d) společná zahraniční a bezpečnostní politika

4. Pozorně si přečti uvedené definice teoretického přístupu k EU a pokus se z nich vybrat definici, která odpovídá principu neofunkcionalismu k integraci evropských států.

1. Národní suverenita ani základní státní kompetence nemají být nijak dotčeny. Hlavní integrační úsilí by se mělo zaměřit zejména na spolupráci ve významných ekonomických sektorech, s jejichž pomocí státy postupně dosáhnou jednotného evropského trhu.

2. V rukou nejvyšších politických činitelů podpořených v národních demokratických volbách mají setrvat všechny kompetence národních států, národní suverenita je však sdílena na nadnárodní úrovni.

3. Dobrovolné vzdání se národní suverenity a převedení významné části státních kompetencí na nadnárodní úroveň má být výsledkem dobrovolného konání nejvyšších politických činitelů podpořených v národních demokratických volbách.

5.5 Metodické listy

1. tematická část: **GEOGRAFICKÉ VYMEZENÍ EVROPSKÉ UNIE**

Materiální a technické vybavení pro učitele: Geografie Evropské unie: učební text (tištěná nebo elektronická verze), pracovní listy, autorské řešení, počítač, dataprojektor, powerpointová prezentace – Geografické vymezení Evropské unie, připravené karty ANO x NE k aktivitě „Pravda, nebo lež?“, připojení k internetu

Učební pomůcky pro žáky: Geografie Evropské unie: pracovní listy, školní atlas světa, psací potřeby, pastelky, počítač/notebook

Průřezová témata:

- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – Žijeme v Evropě – Evropská unie; geografická a geopolitická charakteristika Evropy a EU

Mezipředmětové vztahy:

- **informatika** – tvorba mapy v QGISu či pomocí platformy Datawrapper; práce s The True Size Of...; využívání internetu při vyhledávání geografických informací, práce s relevantními zdroji geografických dat a databázemi
- **základy společenských věd** – mezinárodní organizace, evropská integrace, EU, společná měna

Používaný hardware: počítač, dataprojektor

Používaný software/aplikace: QGIS, příp. Datawrapper, The True Size Of..., Eurostat

Cíle vyučovací hodiny:

- žák:
 - charakterizuje pojem EU, schengenský prostor, eurozóna;
 - porovná relativní velikost zemí – srovná rozlohu EU s rozlohou USA, Číny, Indie, Ruské federace, Japonska, ...;
 - diskutuje o výhodách a nevýhodách společné měny;
 - s využitím digitálních technologií vytvoří mapu členů Unie, členů Schengenu a eurozóny

Klíčové kompetence: kompetence k řešení problémů, komunikativní, k učení, pracovní, sociální a personální

– *klíčové kompetence rozvíjené aktivitami z Nápadníku:*

- aktivita „**Brainstorming**“
 - **kompetence k řešení problémů** – aktivita podporuje tvorbu asociací a uvědomění si souvislostí
 - **kompetence komunikativní** – žáci trénují přesné a srozumitelné vyjadřování, a především aktivní naslouchání
 - vhodné jakožto úvodní motivace k tématu, pro zjištění prekonceptů žáků
- aktivita „**Pravda, nebo lež?**“
 - **kompetence k řešení problémů** – žáci se učí kritickému vnímání a hodnocení informací
 - žáci na základě svých vlastních znalostí rozhodují o tom, zda je daný výrok pravdivý, či nikoliv
- aktivita „**Diskuze**“
 - **kompetence komunikativní** – žáci se učí aktivně naslouchat ostatním, argumentovat, vyjadřovat se srozumitelně a jasně, držet se tématu a následně shrnout podstatné informace vyplývající z diskuze; aktivita vede žáky k zamýšlení nad názory a postoji ostatních žáků ve třídě
 - **kompetence sociální a personální** – respektování pravidel komunikace ve skupině, vzájemná inspirace
 - rozvíjí u žáků schopnost hodnocení a syntézy

Opěrné pojmy: EU, společná měna

Nové pojmy: Kodaňská kritéria, eurozóna, schengenský prostor, brexit, ERM II, ECB, EHP

Výuková metoda:

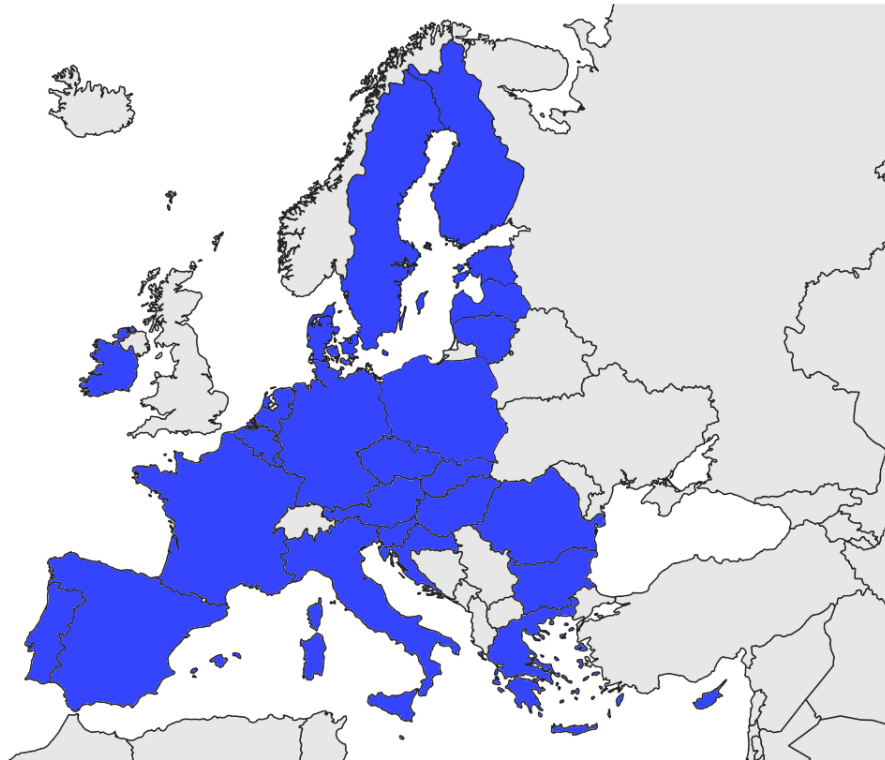
- slovní (výklad)
- samostatná práce (práce s pracovními listy)
- skupinová práce
- diskuze
- práce s internetem – využívání relevantních zdrojů geografických dat
- dovednostně praktická – interpretace a analýza dat z map; tvorba vlastních map

Organizační forma výuky:

- hromadná výuka

Autorské řešení úloh z pracovních listů:

1. členské státy EU:



2. např. Azory a Madeira (patřící Portugalsku), Kanárské ostrovy (patřící Španělsku), Grónsko (patřící Dánsku), Společenské ostrovy, Francouzská Polynésie, Saint Martin, Guadeloupe, Martinik, Francouzská Guyana, Mayotte, Réunion, Roztroušené ostrovy, Nová Kaledonie atd. (náležící Francii)

3.



4. 1) b; 2) a; 3) c; 4) a; 5) b; 6) b

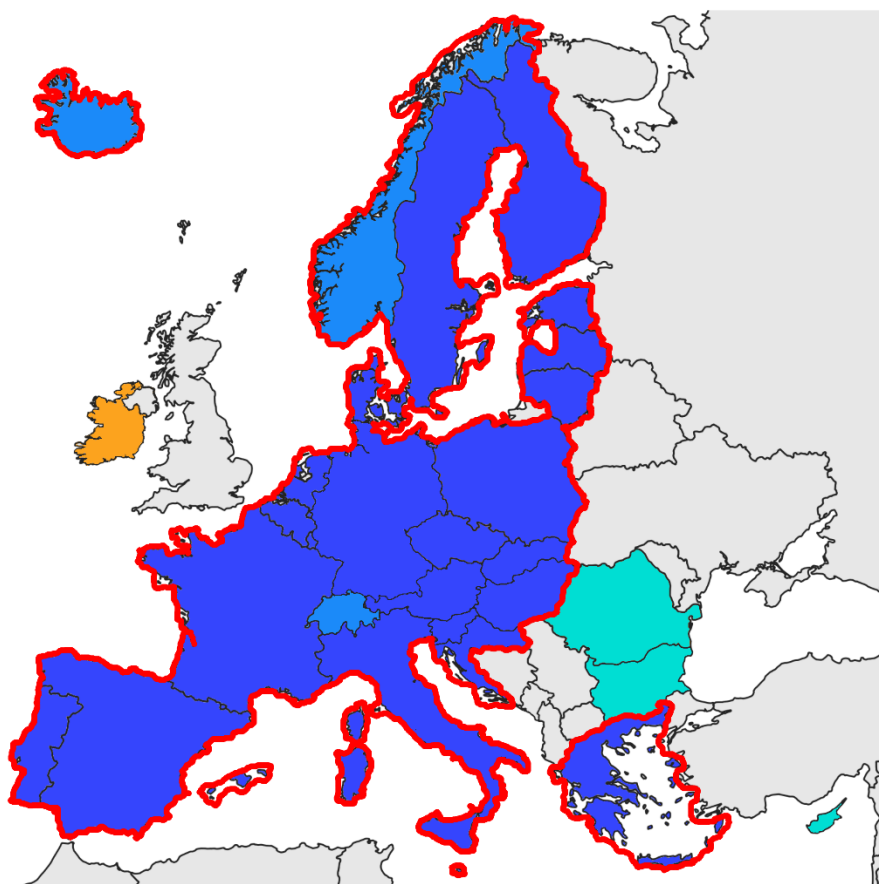
5. největší prostor na světě, ve kterém lze cestovat bez omezení; jedná se o území 27 evropských zemí, kde mohou osoby překračovat hranice smluvních států na kterémkoliv místě, aniž by musely projít hraniční kontrolou – při cestování do zahraničí lze na schengenský prostor nahlížet jako na jeden stát, jelikož na vnitřních hranicích neexistují hraniční kontroly a využívají se společná víza

6. 14. června 1985 v Schengenu (Lucembursko) – pomezí lucemburských hranic s Francií a Německem

7. Chorvatsko; 1. ledna 2023

8. 21. prosince 2007

9.



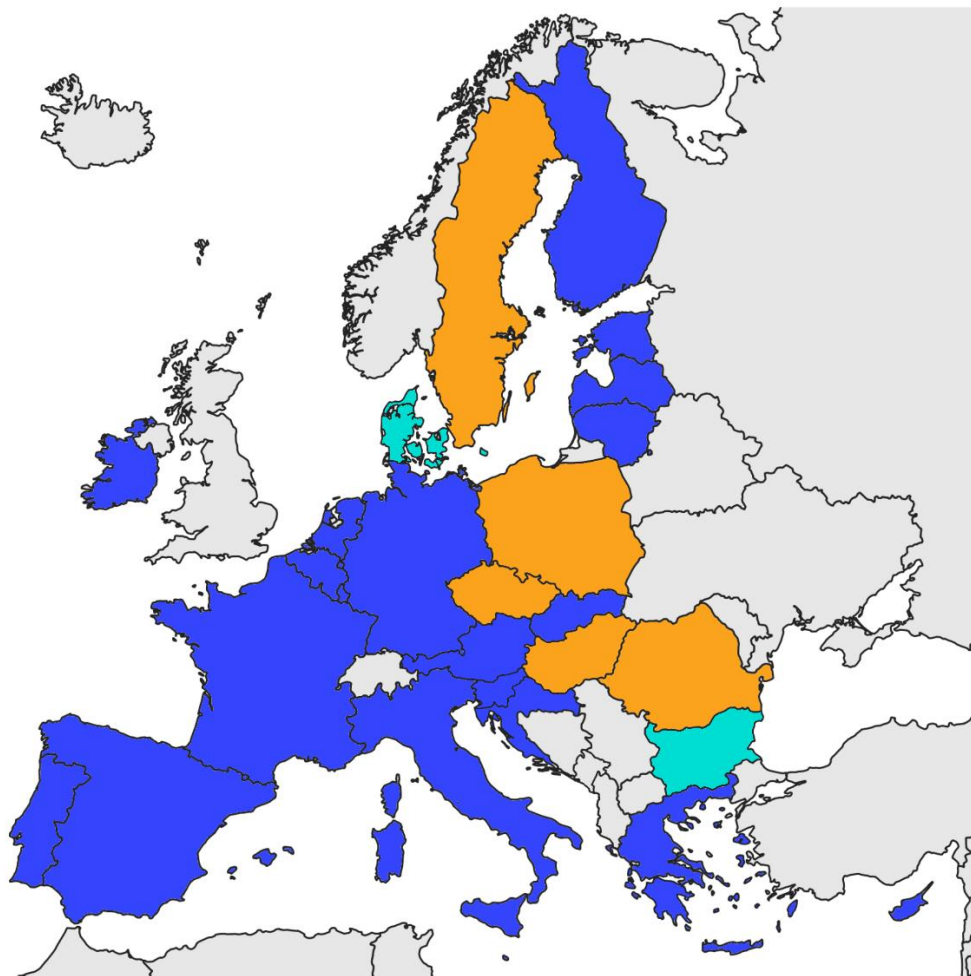
Schengenský prostor

- člen EU v Schengenu
- země nepatřící do EU v Schengenu
- člen EU usilující o vstup do Schengenu
- člen EU nepatřící do Schengenu
- ostatní státy
- vnější hranice schengenského prostoru

0 500 1 000 km

10. eurozóna sestává ze zemí EU, v nichž bylo jako měna přijato euro; v současnosti je tvořena 20 členskými zeměmi EU

11.



Eurozóna

- člen EU platící eurem
- člen EU, který je v ERM II
- člen EU platící vlastní měnou
- státy nepatřící do eurozóny

0 500 1 000 km

12. vlastní měnou se platí v: Česku (česká koruna), Maďarsku (forint), Polsku (złoty), Rumunsku (rumunské leu) a Švédsku (švédská koruna)

Pozn.: v Dánsku lidé taktéž platí vlastní měnou (dánskou korunou) – „opt-out“ v eurozóně a též v Bulharsku (měna: lev) – tyto země jsou v ERM II (Evropský mechanismus směnných kurzů)

13. euromince

symbol/osobnost

země EU



kuna, Nikola Tesla

Chorvatsko



orlice, Braniborská brána

Německo



dvojitý kříž na trojvrší (Tatra, Mátra, Fatra), Bratislavský hrad

Slovensko



skica Vitruviánského člověka (Leonardo da Vinci), dlažební struktura Piazza del Campidoglio s jezdeckou sochou císaře Marka Aurelia

Itálie



maltézský kříž – 8 hrotů

Malta



Wolfgang Amadeus Mozart, budova vídeňské secese

Rakousko



keltská harfa, „eire“ = Irsko

Irsko



král Juan Carlos I., Miguel de Cervantes

Španělsko

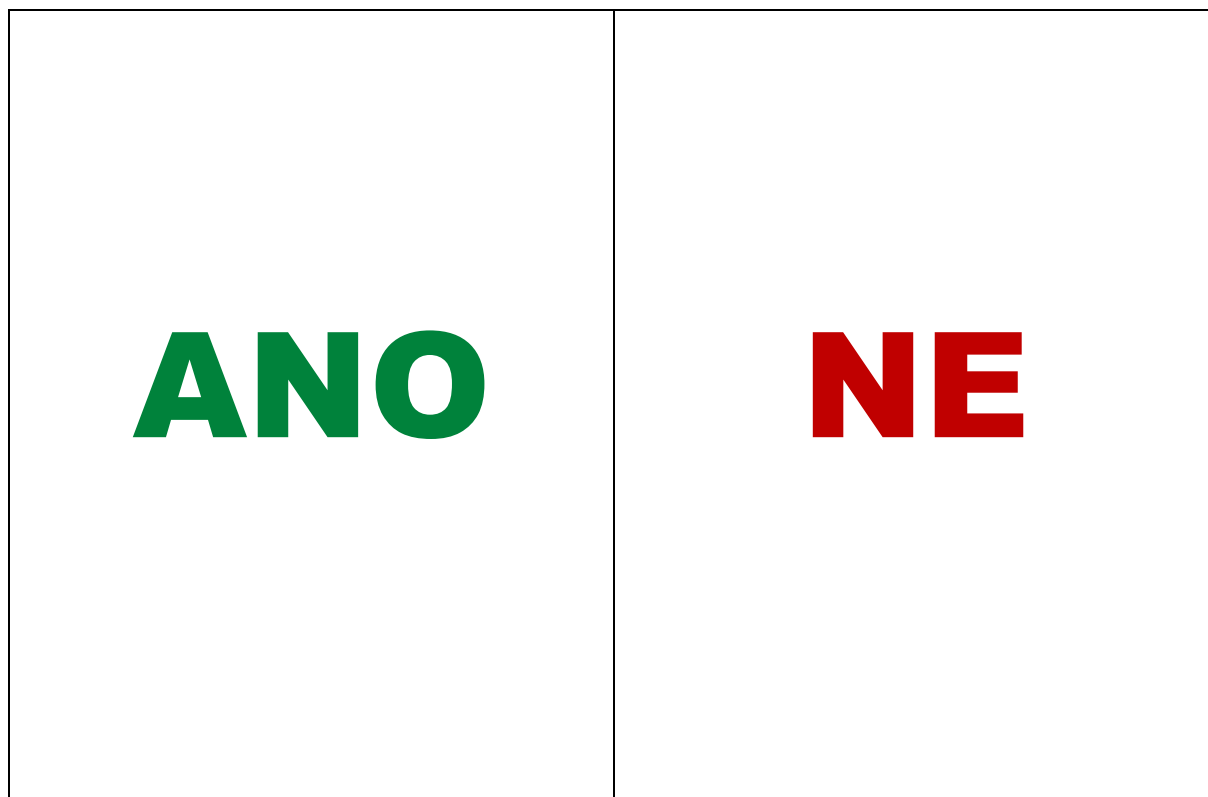


sova, Eleftherios Venizelos (průkopník společenských reforem a modernizátor řeckého státu)

Řecko

14. dle aktuálních kurzovních sazeb

Karty ANO x NE určené k aktivitě „Pravda, nebo lež?“ – před vyučovací hodinou barevně vytiskněte pro každého žáka ve třídě, zalaminujte (aby posloužily žákům do dalších vyučovacích hodin) a rozstříhnete. Při této aktivitě promítnete daná tvrzení o EU z prezentace a každý žák sám za sebe posoudí pravdivost daných výroků a zvedne odpovídající kartu. Následně dojde ke společné kontrole odpovědí žáků ve třídě.



2. tematická část: **FYZICKÁ GEOGRAFIE A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ EVROPSKÉ UNIE**

Materiální a technické vybavení pro učitele: Geografie Evropské unie: učební text (tištěná nebo elektronická verze), pracovní listy, autorské řešení, počítač, dataprojektor, powerpointová prezentace – Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie, nástěnná mapa Evropy (fyzickogeografická), připravené karty ANO x NE k aktivitě „Pravda, nebo lež?“, připravené karty k aktivitě „Pexeso“, připojení k internetu

Učební pomůcky pro žáky: Geografie Evropské unie: pracovní listy, školní atlas světa, psací potřeby, pastelky, počítač/notebook

Průřezová témata:

- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – Žijeme v Evropě – Evropská unie; geografická charakteristika EU
- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – FG – mezinárodní úmluvy v oblasti ochrany ŽP (IPCC, Pařížská dohoda, European Green Deal, European Climate Law, Fit for 55, ...)
- **Environmentální výchova** – současné environmentální problémy v Evropské unii – znečištění ovzduší, klimatická změna, sucho, záplavy, uhlíková neutralita,...

Mezipředmětové vztahy:

- **informatika** – využívání internetu při vyhledávání geografických informací, práce s relevantními zdroji geografických dat a databázemi
- **biologie** – ekologie a ochrana životního prostředí – problematika změny klimatu, záplavy, sucho, Natura 2000 (delta Dunaje)
- **geologie** – geologický vývoj pohoří, geologická období

Používaný hardware: počítač, dataprojektor

Používaný software/aplikace: Toporopa, Seterra, faktaoklimatu.cz, IEA

Cíle vyučovací hodiny:

- žák:
 - zhodnotí a charakterizuje polohu a přírodní poměry Evropské unie;

- objasní a na mapě ukáže geologický a geomorfologický vývoj evropských pohoří;
- zhodnotí rozmanitost reliéfu, přírodní zdroje, charakter podnebí a hydrologické poměry územního celku Unie;
- diskutuje o současných environmentálních problémech v Unii a politice EU v oblasti ochrany klimatu

Klíčové kompetence: kompetence k řešení problémů, k učení, komunikativní, pracovní, sociální a personální

– *klíčové kompetence rozvíjené aktivitami z Nápadníku:*

- aktivita „**Pravda, nebo lež?**“
 - **kompetence k řešení problémů** – žáci se učí kritickému vnímání a hodnocení informací
 - žáci na základě svých vlastních znalostí rozhodují o tom, zda je daný výrok pravdivý, či nikoliv
- aktivita „**Pexeso**“
 - **kompetence k řešení problémů** – žáci se učí nacházet souvislosti a vztahy mezi pojmy
 - **kompetence komunikativní** – vzájemná komunikace mezi žáky a následně při závěrečném sdělení souvislostí mezi pojmy žáků při kontrole aktivity (každá trojice žáků představí své pojmy na kartách a komentuje jejich vztah)
 - **kompetence sociální a personální** – prezentování výstupů ostatním
- aktivita „**Sněhová koule**“
 - **kompetence komunikativní** – vzájemná komunikace mezi žáky; žáci se učí aktivně naslouchat ostatním, argumentovat, vyjadřovat se srozumitelně a jasně, držet se tématu a následně shrnout podstatné informace vyplývající z diskuze; aktivita vede žáky k zamyšlení nad názory a postoji ostatních žáků ve třídě a shodnout se při práci a diskuzi ve skupině na kompromisu a konečném řešení, které odprezentují ostatním
 - **kompetence sociální a personální** – prezentování výstupů ostatním, spolupráce ve skupině

- **kompetence k řešení problémů** – žáci se učí dohodnout na kompromisu ve skupině a stanovit si priority

Opěrné pojmy: geologie, členitost, pohoří, podnebí, hydrologie, ledovec, trog, říční delta, prvohory, druhohory, třetihory, čtvrtohory, kaledonské vrásnění, hercynské vrásnění, alpínsko-himálajské vrásnění,...

Nové pojmy: IPCC, Pařížská dohoda, European Green Deal, European Climate Law, Fit for 55, emise, emisní obchodování

Výuková metoda:

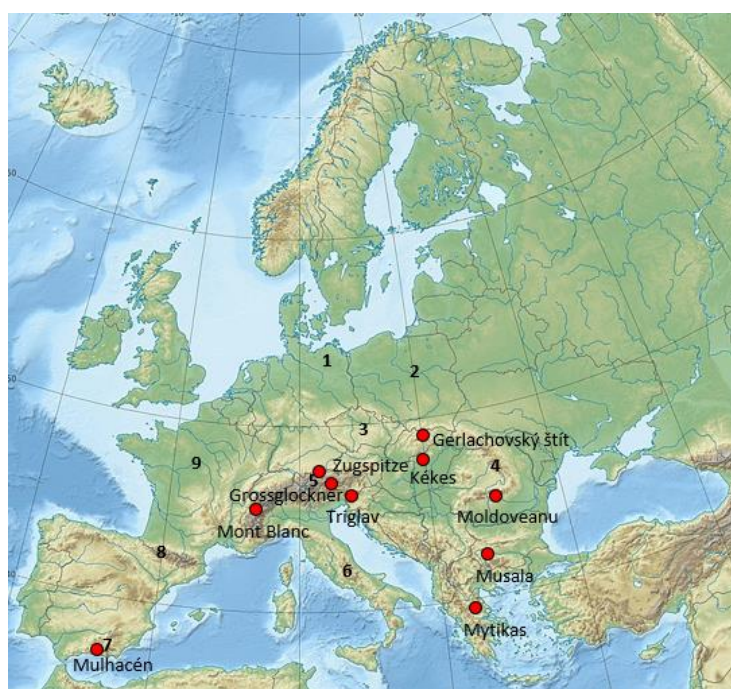
- slovní (výklad)
- samostatná práce (práce s pracovními listy)
- skupinová práce
- diskuze
- práce s atlasem a internetem – využívání relevantních zdrojů geografických dat
- dovednostně praktická – interpretace a analýza dat z map, práce s klimadiagramy

Organizační forma výuky:

- hromadná výuka

Autorské řešení úloh z pracovních listů:

1.



2. 1 Severoněmecká nížina 2 Středopolské nížiny 3 Česká vysočina
 4 (Východní) Karpaty 5 (Východní) Alpy 6 Apeniny
 7 Sierra Nevada 8 Pyreneje 9 Francouzská nížina

3.



4. IPPC; emisní obchodování; European Green Deal, CO₂ ekvivalent; Pařížská dohoda; spaliny

5. 1) ANO; 2) NE (2050); 3) ANO; 4) NE (Evropský parlament)

6. 1) systém *zeměpisných označení EU* – chrání názvy produktů, jenž pocházejí z určitých regionů EU a mají specifické vlastnosti nebo mají dobrou pověst;

 2) *logo EU pro ekologickou produkci* – produkt je ekologický, vyrábí se v EU, označují se jím pouze produkty obsahující alespoň 95 % ekologických složek, u zbývajících 5 % jsou dodržovány další přísné podmínky;

 3) *ekoznačka EU* – výrobky, u kterých jsou po celý jejich životní cyklus splněny vysoké normy ochrany životního prostředí (od těžby surovin po výrobu, distribuci a likvidaci), u více než 75 000 výrobků prodávaných na trhu Unie;

4) *označení CE* – výrobkem jsou splněny požadavky EU na bezpečnost a ochranu zdraví a životního prostředí; nutné u výrobků, jenž jsou uváděny na trh EU – bez ohledu na to, kde na světě byly vyrobeny;

5) *energetické štítky EU* – u elektronických spotřebičů – stupnice od A po G (či od A+++ do D, podle druhu spotřebiče) – barevné kódy (zelená barva = energeticky nejúčinnější, červená = nejnižší energetická účinnost)

Karty určené k aktivitě „Pexeso“ – viz 2. powerpointová prezentace *Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie* – Geomorfologie – Výšková členitost EU. Před vyučovací hodinou vytiskněte, zalaminujte a rozstříhejte. Tyto karty jsou navrženy pro 30 žáků ve třídě, v případě nižšího/vyššího počtu žáků ve třídě upravte množství karet s pojmy.

Mont Blanc	4 808 m n. m.	Francie/Itálie
Grossglockner	3 798 m n. m.	Rakousko
Mulhacén	3 479 m n. m.	Španělsko
Zugspitze	2 962 m n. m.	Německo
Musala	2 925 m n. m.	Bulharsko
Mytikas	2 917 m n. m.	Řecko
Triglav	2 864 m n. m.	Slovinsko
Gerlachovský štít	2 655 m n. m.	Slovensko
Moldoveanu	2 544 m n. m.	Rumunsko
Kékes	1 014 m n. m.	Maďarsko

3. tematická část: **OBYVATELSTVO**

Materiální a technické vybavení pro učitele: Geografie Evropské unie: učební text (tištěná nebo elektronická verze), pracovní listy, autorské řešení, počítač, dataprojektor, powerpointová prezentace – Obyvatelstvo, připojení k internetu

Učební pomůcky pro žáky: Geografie Evropské unie: pracovní listy, školní atlas světa, psací potřeby, mobilní telefon s možností připojení k internetu (popř. notebook, tablet)

Průřezová témata:

- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – Žijeme v Evropě – Evropská unie
- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – Globální problémy, jejich příčiny a důsledky – nerovnoměrný vývoj světa (srovnání např. v populačním vývoji, míře gramotnosti, životní úrovni, HDP,...) – porovnání EU se světem
- **Multikulturní výchova** – Základní problémy sociokulturních rozdílů – obyvatelstvo (náboženství, migrace, rasismus)

Mezipředmětové vztahy:

- **informatika** – aktivní využívání aplikace Mentimeter; využívání internetu při vyhledávání geografických informací, práce s relevantními zdroji geografických dat a databázemi
- **základy společenských věd** – migrace, demografie

Používaný hardware: počítač, dataprojektor

Používaný software/aplikace: Mentimeter, Eurostat, Gapminder, The World Factbook, UNHCR, Migration Data Portal, atlas.mapy.cz

Cíle vyučovací hodiny:

- žák:
 - analyzuje demografické poměry EU;
 - zhodnotí rozdíly v demografii Unie a dalších světových mocnostech;
 - uvede příklady migrace z jiných světadílů do EU a příklady migrace v rámci zemí EU;
 - zhodnotí výhody a nevýhody urbanizace a mezinárodní migrace

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní, pracovní, sociální a personální

- *klíčové kompetence rozvíjené aktivitami z Nápadníku:*
 - aktivita „**Spojování**“
 - **kompetence k řešení problémů** – žáci ve skupině vybírají a třídí pojmy, které k sobě logicky náleží (lze vytvořit více karet s pojmy, které nebudou s tématem souviset a budou navíc („černé ovce“) a úkolem žáků bude tyto nadbytečné karty s nesouvisejícími pojmy odhalit a vyřadit stranou)
 - zapojení kognitivních aktivit jako výběr, kategorizace, spojování
 - v případě práce ve skupině dochází k rozvíjení klíčové **kompetence komunikativní** a též **personální a sociální**
 - aktivita „**Putovní mikrofon**“
 - **kompetence komunikativní** – žáci se učí kultivovanému projevu, vyjadřovat se srozumitelně a jasně, držet se tématu, argumentovat, aktivně naslouchat ostatním a následně shrnout podstatné informace
 - aktivita je vhodná pro zopakování a upevnění poznatků žáků
 - aktivita „**Pojmová mapa**“
 - **kompetence k učení** – vyjádření základních pojmů k tématu
 - vhodná jakožto evokační aktivita, úvodní motivace, jež zhodnotí znalosti žáků, či jako závěrečné shrnutí informací

Opěrné pojmy: hustota zalidnění, populační vývoj, porodnost, plodnost, věková pyramida, náboženství, migrace, úřední jazyky, migrant, uprchlík, žadatel o azyl

Nové pojmy: migrační krize, gastarbeiter, přirozený přírůstek, „drain brain“

Výuková metoda:

- slovní (výklad)
- samostatná práce (práce s pracovními listy)
- skupinová práce
- diskuze
- práce s internetem – využívání relevantních zdrojů geografických dat
- dovednostně praktická – interpretace a analýza dat z map

Organizační forma výuky:

- hromadná výuka

Autorské řešení úloh z pracovních listů:

1. a)

2. Aby země EU dosáhly populace, jakou má Ruská federace (zhruba 146 mil.), musela by se spojit např. Francie (zhruba 65 mil.), Itálie (přibližně 60 mil.) a Rumunsko (téměř 20 mil.). Možných je samozřejmě více řešení – různé kombinace zemí EU. USA mají populaci zhruba 332 mil. – musely by se spojit téměř všechny početnější státy EU.

3. snižování porodnosti a plodnosti; zvyšování věku prvorodiček (29,4 let); přerušení růstu populace v EU v roce 2020 (záporná hodnota přirozeného přírůstku v EU); pokles množství osob mladších 20 let; stárnoucí populace (mezi lety 2001–2020 se podíl osob starších 80 let téměř zdvojnásobil); v EU je téměř o 5 % více žen než mužů; ženy žijí v průměru o 5,5 roku déle než muži,...

4. např. Itálie, Portugalsko, Malta,...

5. 24 úředních jazyků: angličtina, bulharština, čeština, dánština, estonština, finština, francouzština, chorvatština, irština, italština, litevština, lotyšština, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalština, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština a švédština

6. b)

7. žáci individuálně popíší vyčtené informace z mapy

8. různé zdůvodnění odpovědi žáků

9. výhody: celkové zvyšování životní úrovně, vyšší dožití, vyšší vzdělanost, lepší zdravotní péče, zlepšení infrastruktury,...; nevýhody: komercializace (hyperkonzumní způsob života), vznik městských tepelných ostrovů, snižuje dostupné množství obdělávatelné půdy, snižuje kvalitu ovzduší a vody (eutrofizace), snižování místní biodiverzity, míra hluku, světelný a vizuální smog, přelidnění, dopravní zácpy, nárůst kriminality,...

10. pozitiva: zisk aktivní pracovní síly, pozitivní ovlivnění ekonomiky, různorodost, obohacení novou kulturou, zisk vzdělaných obyvatel,...; negativa: diskriminace, možný růst antiimigračních nálad, státní náklady, nárůst kriminality, terorismus, výroba a pašování drog,...

11. **push faktory**: špatné sociální, ekonomické, demografické či environmentální podmínky v dané zemi (politické represe, špatné zdravotnictví a vzdělání, vysoká míra nezaměstnanosti, vysoký populační růst, přírodní katastrofy, sucho,...)

pull faktory: vhodnější podmínky v cílové zemi (příznivé klima, politická svoboda, vyšší úroveň zdravotnictví, lepší pracovní uplatnění,...)

12. 1) ANO; 2) ANO; 3) NE (2015); 4) ANO; 5) NE (snížila); 6) ANO

13. individuální názory a postoje žáků

Karty určené k aktivitě „Spojování“ – viz prezentace *Obyvatelstvo*. Před vyučovací hodinou vytiskněte, zalaminujte a rozstříhejte. Určeno pro práci žáků ve dvojicích. Cílem aktivity je k sobě spojit odpovídající trojici pojmů: jazyk, pozdrav „dobré ráno“ a „děkuji“.

good morning	angličtina	thank you
dobro utro	bulharština	blagodarya
dobré ráno	čeština	děkuji
god morgen	dánština	tak
tere hommikust	estonština	aitäh
hyvää huomenta	finština	kiitos
bonjour	francouzština	merci
dobro jutro	chorvatština	hvala
dia dhuit	irština	go raibh maith agat
buongiorno	italština	grazie
labas rytas	litevština	ačiū
labrīt	lotyština	paldies
jó reggelt	maďarština	köszönöm
bongu	maltština	grazzi
guten Morgen	němčina	danke
goedemorgen	nizozemština	bedankt
dzień dobry	polština	dziękuję
bom dia	portugalština	obrigado

buna dimineata	rumunština	mulțumesc
kaliméra	řečtina	efcharistó
dobré ráno	slovenština	d'akujem
dobro jutro	slovinština	hvala
buenos días	španělština	gracias
god morgon	švédština	tack

4. tematická část: **HOSPODÁŘSTVÍ**

Materiální a technické vybavení pro učitele: Geografie Evropské unie: učební text (tištěná nebo elektronická verze), pracovní listy, autorské řešení, počítač, dataprojektor, powerpointová prezentace – Hospodářství, tabule a křída (popř. fix), připravené karty s grafy energetických mixů a pojmy k aktivitě „Spojování“, různě dlouhé špejle (za účelem určení herního pořadí soutěžních skupin při hře Riskuj!), popř. generátor náhodných čísel, připojení k internetu

Učební pomůcky pro žáky: Geografie Evropské unie: pracovní listy, školní atlas světa, psací potřeby, mobilní telefon s možností připojení k internetu (popř. notebook, tablet)

Průřezová témata:

- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – Žijeme v Evropě – Evropská unie
- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – Globální problémy, jejich příčiny a důsledky – nerovnoměrný vývoj světa (srovnání "bohatý sever" x "chudý jih" např. v životní úrovni, HDP,...) – porovnání EU se světem

Mezipředmětové vztahy:

- **informatika** – aktivní využívání aplikace Mentimeter; využívání internetu při vyhledávání geografických informací, práce s relevantními zdroji geografických dat a databázemi
- **základy společenských věd** – ekonomie, mezinárodní obchod, integrace, jednotný trh

Používaný hardware: počítač, dataprojektor

Používaný software/aplikace: Eurostat (včetně využití vizualizačních nástrojů), Resource Trade, The Atlas of Economic Complexity, Mentimeter, IEA, Beyond Fossil Fuels, Electricity Maps, faktaoklimatu.cz

Cíle vyučovací hodiny:

- žák:
 - porovnává EU s ostatními evropskými státy i světovými velmocemi podle různých ukazatelů z tabulek, databází;
 - zhodnotí socioekonomické poměry Unie;
 - objasní strukturu hospodářství zemí EU;

- analyzuje ekonomické postavení EU ve světové ekonomice;
- zhodnotí pozitiva a negativa jednotlivých zdrojů energie;
- diskutuje o využívání energetických surovin coby zdroje k výrobě elektřiny v zemích EU

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní, pracovní, sociální a personální

– *klíčové kompetence rozvíjené aktivitami z Nápadníku:*

- aktivita „**Diskuze**“
 - **kompetence komunikativní** – žáci se učí aktivně naslouchat ostatním, argumentovat, vyjadřovat se srozumitelně a jasně, držet se tématu a následně shrnout podstatné informace vyplývající z diskuze; aktivita vede žáky k zamyšlení nad názory a postoji ostatních žáků ve třídě
 - **kompetence sociální a personální** – respektování pravidel komunikace ve skupině, vzájemná inspirace
 - rozvíjí u žáků schopnost hodnocení a syntézy
- aktivita „**Pojmová mapa**“
 - **kompetence k učení** – vyjádření základních pojmů k tématu, převedení poznatků do vizuální podoby je pomáhá hierarchicky uspořádat a třídit, žáci si uvědomí souvislosti mezi pojmy, pochopí jejich vztahy, učí se učit
 - v případě tvorby myšlenkové mapy ve skupině žáků dochází k podpoře klíčové **kompetence personální a sociální**
 - vhodná jakožto evokační aktivita, úvodní motivace, jež zhodnotí znalosti žáků, či jako závěrečné shrnutí informací
- aktivita „**Spojování**“
 - **kompetence k řešení problémů** – žáci vybírají, třídí informace a pojmy, které k sobě logicky náleží; lze vytvořit více karet s pojmy, které nebudou s tématem souviset a budou navíc („černé ovce“) a úkolem žáků bude tyto nadbytečné karty s nesouvisejícími pojmy odhalit a vyřadit stranou
 - zapojení kognitivních aktivit jako výběr, kategorizace, spojování
 - v případě práce ve skupině dochází k rozvíjení klíčové **kompetence komunikativní** a též **personální a sociální**

Opěrné pojmy: HDP, zaměstnanost, nezaměstnanost, zemědělství, průmysl, služby, energetika, uhlí, OZE, jádro, zemní plyn, ropa,...

Nové pojmy: mezinárodní obchod, primér, sekundér, terciér, kvartér, jednotný trh, SZP, technologie CCS, energetická nezávislost, energetická bezpečnost, energetický přechod

Výuková metoda:

- slovní (výklad)
- samostatná práce (práce s pracovními listy)
- skupinová práce
- diskuze
- video (viz prezentace – USA vs. EU vs. Čína – 1980–2030 – vývoj HDP)
- práce s atlasem a internetem – využívání relevantních zdrojů geografických dat
- dovednostně praktická – interpretace a analýza dat z map

Organizační forma výuky:

- hromadná výuka

Autorské řešení úloh z pracovních listů:

1. volný pohyb osob, zboží, služeb, kapitálu

2. různé odpovědi žáků – např. vysoký podíl EU na globálním HDP (2. místo za USA), vysoký podíl na světovém obchodu se zbožím (2. místo po Číně), v současnosti země EU trápí rostoucí inflace, stagnace ekonomiky, rozdíly ve finančním odměňování mužů a žen, vyšší podíl nezaměstnanosti především v Řecku, Španělsku, Itálii,...

3. Např. výroba klíčových komponent elektromobilů (autobaterie) v Číně místo EU, Indie – výroba a zpracování léčiv, s tím související problémy v dodavatelských řetězcích v případě uzavření jednotlivých ekonomik států, atd.

4. c)

5. žáci individuálně popíší vyčtené informace z mapy

6. centrum evropské průmyslové výroby; od Manchesteru po Milán; Blue Banana (Modrý banán) – pojem pochází z roku 1989 od geografa Rogera Bruneta – pás průmyslově vyspělých oblastí od Spojeného království přes Nizozemsko, Belgie, západní Německo a Švýcarsko až po Itálii



Zdroj obr.: <https://logistika.ekonom.cz/c1-63866810-prumyslove-centrum-evropy-se-presouva-do-jejeho-stredu>

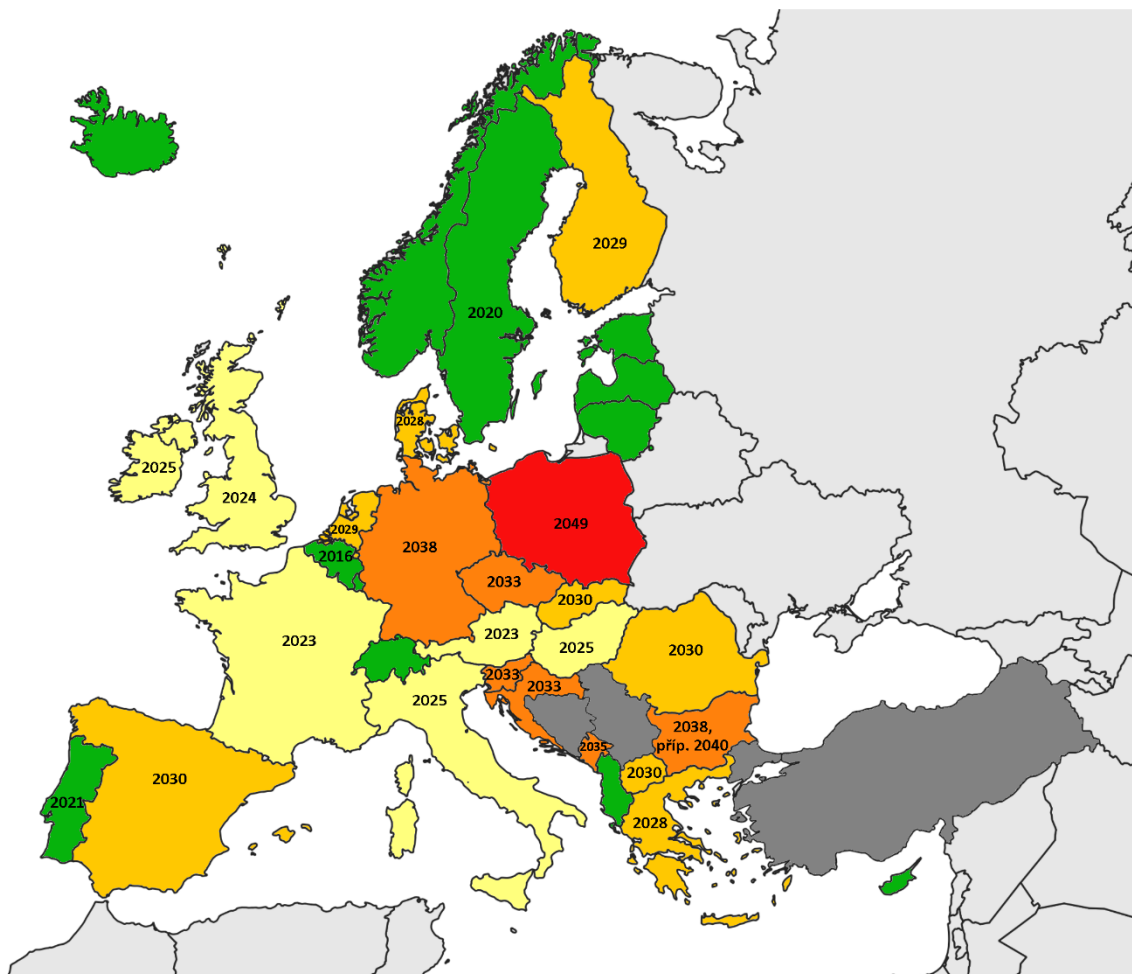
7. Rusko

8. Island

9. USA

14. důl Turów – Polsko; Železná vrata – Srbsko/Rumunsko; přečerpávací vodní elektrárna Dlouhé stráně – Česko

15.



Termín vyřazení uhlí coby paliva k produkci elektřiny

- země bez uhelné energetiky
- do roku 2025
- 2026–2030
- 2031–2040
- po roce 2040
- vyřazení uhlí se zatím neplánuje
- nezjištěno

0 500 1 000 km

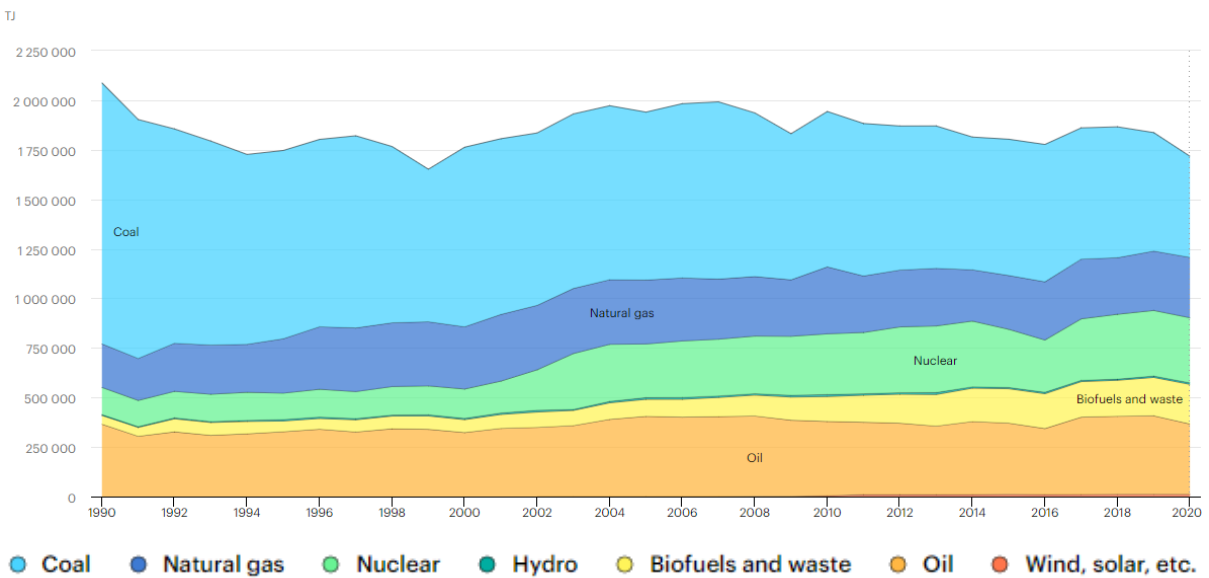
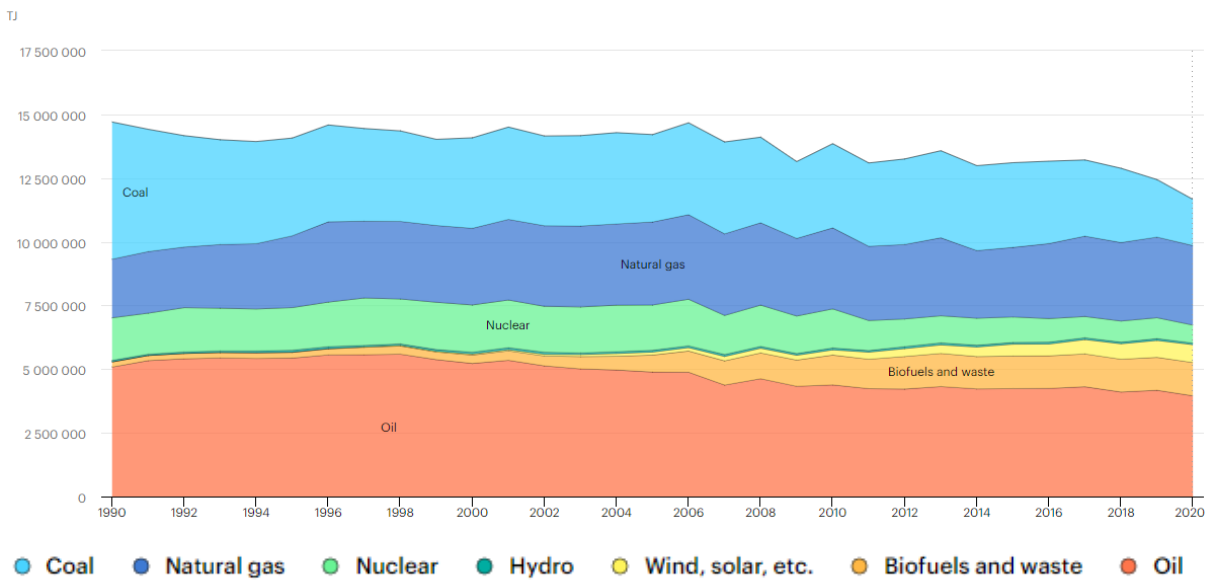
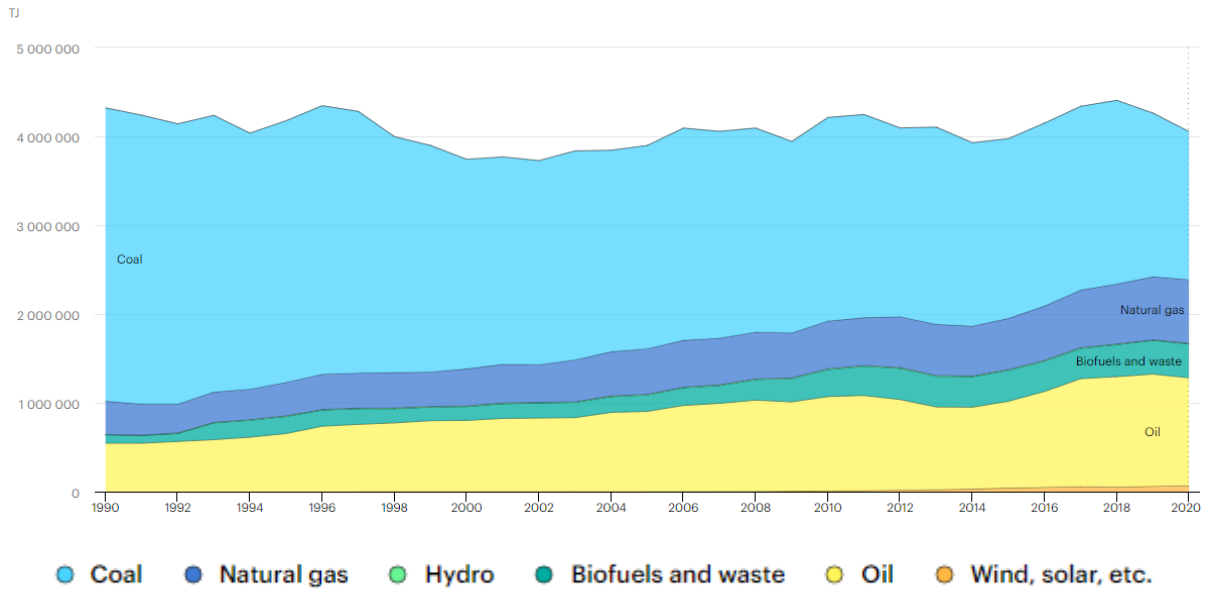
Obr: Termín vyřazení uhlí coby paliva k produkci elektřiny (vlastní zpracování v QGIS) – situace k říjnu 2022

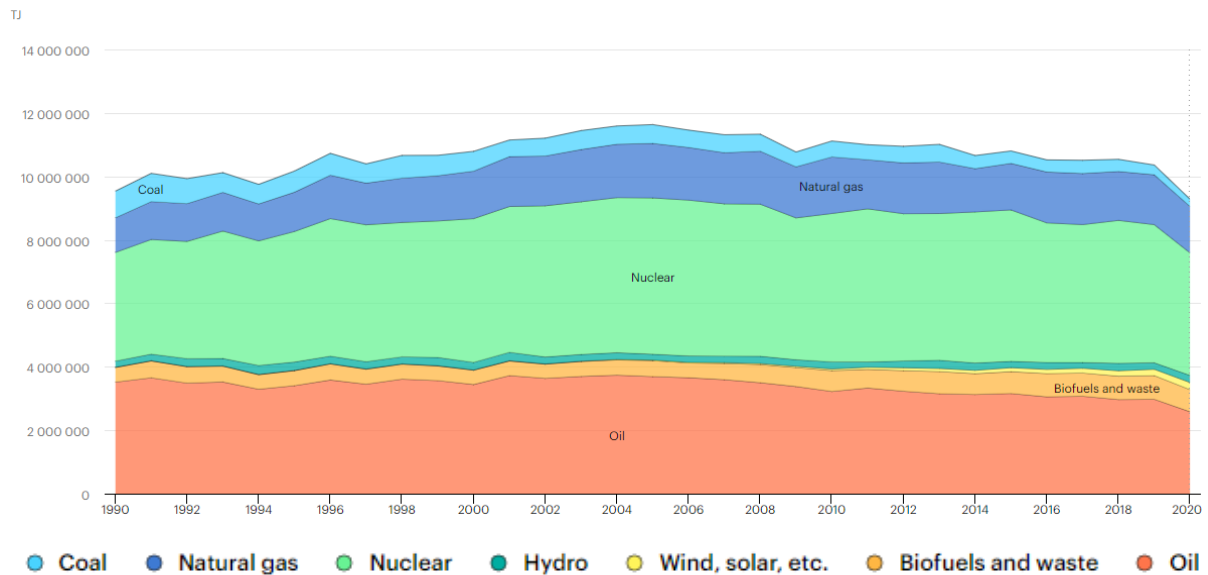
Zdroj: Beyond Fossil Fuels (2022); upraveno

Karty určené k aktivitě „Spojování“ – viz 4. powerpointová prezentace *Hospodářství* – část: Energetika. Před vyučovací hodinou vytiskněte, zalaminujte a rozstříhejte pro práci žáků ve skupinách, ideálně např. v 5 kopiích, tedy pro 5 skupin po 6 žácích v případě 30 žáků ve třídě. Cílem aktivity je k daným energetickým mixům přiřadit odpovídající název státu EU a odhalit dvě „černé ovce“, tedy země EU, které jsou zde navíc a nemají zde svůj energetický mix (konkrétně tedy Dánsko a Finsko). Žáci dále k těmto zemím a energetickým mixům přiřazují karty s pojmy, které svým charakterem odpovídají dané zemi EU a její energetické politice.

Polsko	Německo	Česko
Francie	Dánsko	Finsko
PGE	ČEZ	RWE

E.ON	EDF	OKD
“Uhelná komise”	Nord Stream 2	Veolia
důl Turów	žádná jaderná elektrárna v zemi	největší podíl výroby elektřiny z jádra ze všech zemí EU i Evropy
do roku 2030 80% produkce energie z OZE	odstavení jaderných elektráren	vysoký podíl využívání OZE
odchod od uhlí plánován na rok 2038	odchod od uhlí plánován na rok 2023	odchod od uhlí plánován na rok 2049





Řešení:

- **Polsko**

- 1. graf
- PGE
- důl Turów
- žádná jaderná elektrárna v zemi
- odchod od uhlí plánován na rok 2049

- **Německo**

- 2. graf
- RWE
- E.ON
- Nord Stream 2
- do roku 2030 80% produkce energie z OZE
- odstavení jaderných elektráren (15. 4. 2023)
- vysoký podíl využívání OZE
- odchod od uhlí plánován na rok 2038

- **Česko**

- 3. graf
- ČEZ
- OKD
- “Uhelná komise”

- **Francie**

- 4. graf
- EDF
- Veolia
- největší podíl výroby elektřiny z jádra ze všech zemí EU i Evropy
- odchod od uhlí plánován na rok 2023

5. tematická část: **VNITŘNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE**

Materiální a technické vybavení pro učitele: Geografie Evropské unie: učební text (tištěná nebo elektronická verze), pracovní listy, autorské řešení, počítač, dataprojektor, powerpointová prezentace – Vnitřní politika Evropské unie, připojení k internetu

Učební pomůcky pro žáky: Geografie Evropské unie: pracovní listy, psací potřeby, mobilní telefon s možností připojení k internetu (popř. notebook, tablet)

Průřezová témata:

- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – Žijeme v Evropě – Evropská unie; geografická a geopolitická charakteristika Evropy a EU

Mezipředmětové vztahy:

- **informatika** – aktivní využívání aplikace Kahoot; využívání internetu při vyhledávání geografických informací, práce s relevantními zdroji geografických dat a databázemi
- **základy společenských věd** – mezinárodní organizace, integrace, EU

Používaný hardware: počítač, dataprojektor

Používaný software/aplikace: Kahoot

Cíle vyučovací hodiny:

- žák:
 - objasní význam a vývoj integrace evropských států;
 - popíše stádia integračních procesů;
 - diskutuje, proč vzniklo ES a jaké jsou současné hlavní cíle EU (energetika, zahraniční obchod,...);
 - analyzuje výhody i nevýhody členství zemí v EU z pohledu různých zájmových skupin a diskutuje o nich

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní, sociální a personální

- *klíčové kompetence rozvíjené aktivitami z Nápadníku:*
 - aktivita „**Vědecká konference**“
 - **kompetence k učení** – práce na přípravě referátu a výstupu, v případě tvorby a využití powerpointových prezentací je podpořena informační gramotnost žáků

- **kompetence komunikativní** – výstup na „vědecké konferenci“
- žáci se učí vystupovat a prezentovat před publikem
- v případě rozdělení rolí žákům do skupin dochází k podpoře klíčové **kompetence sociální a personální**

Opěrné pojmy: EU, společný trh, clo, společná měna

Nové pojmy: Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), Evropské hospodářské společenství (EHS), pásmo volného obchodu, ekonomická unie, politická unie, celní unie

Výuková metoda:

- slovní (výklad)
- samostatná práce (práce s pracovními listy)
- skupinová práce
- diskuze
- práce s internetem – využívání relevantních zdrojů geografických dat

Organizační forma výuky:

- hromadná výuka

Autorské řešení úloh z pracovních listů:

1. c)
2. b)
3. b) Pozn.: Po brexitu byl počet poslanců EP snížen ze 751 na 705. Po přistoupení nových členských států EU by mohl počet mandátů opět narůst.
4. c)
5. a)
6. c)
7. b)
8. c)
9. a)
10. c)
2. možné příklady témat navržené žáky:
 - ochrana životního prostředí (klimatická změna)
 - sociální začlenění (např. rovnost mužů a žen)

- lidská práva (např. práva osob LGBT+)
- zaměstnanost
- vzdělávání
- zdravotnictví,...

Ukázka otázek z kvízu Kahoot – zjištění prekonceptů žáků o EU:

16

Kolik žlutých hvězd v modrém poli obsahuje vlajka EU?

0 Answers

11 12 13 14

1/15

kahoot.it Game PIN: 2645642

17

Kdo je autorem hymny EU?

0 Answers

W. A. Mozart R. Wagner
J. S. Bach L. van Beethoven

2/15

kahoot.it Game PIN: 2645642

17

Jak se jmenuje hymna EU?

0 Answers

Óda na vítězství Óda na přátelství
Óda na radost Óda na bohatství

3/15

kahoot.it Game PIN: 2645642

🔊 🔊

Jak zní motto EU?

Skip

18

Kahoot!

0 Answers

▲ Jednotná v rozhodování

◆ Jednotná v rozmanitosti

● Jednotná v různorodosti

■ Jednotná v rozvoji

4/15

🔒 kahoot.it Game PIN: 2645642

🔊 🔊

Která smlouva zavedla občanství občanů Evropského společenství?

Skip

17

Kahoot!

0 Answers

▲ Londýnská

◆ Maastrichtská

● Kodaňská

■ Pařížská

5/15

🔒 kahoot.it Game PIN: 2645642

🔊 🔊

Který den je slaven jako Den Evropy?

Skip

16

Kahoot!

0 Answers

▲ 9. květen

◆ 9. listopad

● 11. květen

■ 11. listopad

6/15

🔒 kahoot.it Game PIN: 2645642

17

Který z těchto států nepatří mezi zakládající členy EU?

0 Answers

▲ Itálie

◆ Francie

● Španělsko

■ Nizozemsko

7/15

kahoot.it Game PIN: 2645642

17

Který z uvedených států není součástí eurozóny?

0 Answers

▲ Španělsko

◆ Portugalsko

● Maďarsko

■ Litva

8/15

kahoot.it Game PIN: 2645642

17

V jakém dokumentu EU najdeme platné a účinné právní předpisy EU?

0 Answers

▲ sbírka mezinárodních smluv

◆ sbírka mezinárodních dohod

● úřední listy

■ úřední věstník

9/15

kahoot.it Game PIN: 2645642

Je pravda, že Evropská centrální banka sídlí ve Frankfurtu nad Mohanem?

17

Kahoot!

0 Answers

True False

10/15 kahoot.it Game PIN: 2645642

Ve které tzv. kandidátské zemi EU převládá islámské náboženství?

19

Kahoot!

0 Answers

Írán Irák

Černá Hora Turecko

11/15 kahoot.it Game PIN: 2645642

Která instituce EU provádí hospodářskou a měnovou politiku EU a vydává povolení k tisku bankovek?

17

Kahoot!

0 Answers

Evropský soudní dvůr Evropský účetní dvůr

Evropská centrální banka Evropská investiční banka

12/15 kahoot.it Game PIN: 2645642

18

Který z nabízených pilířů nepatří mezi pilíře EU?



0 Answers

▲ kulturní ◆ právní


● ekonomický ■ politicko-bezpečnostní

13/15

kahoot.it Game PIN: 2645642

18

Která z uvedených zemí není v schengenském prostoru?



0 Answers

▲ Malta ◆ Chorvatsko

● Slovinsko ■ Řecko

14/15

kahoot.it Game PIN: 2645642

18

Kdy vystoupilo Spojené království z EU?



0 Answers

▲ 1. ledna 2020 ◆ 31. ledna 2020

● 1. ledna 2021 ■ 31. ledna 2021

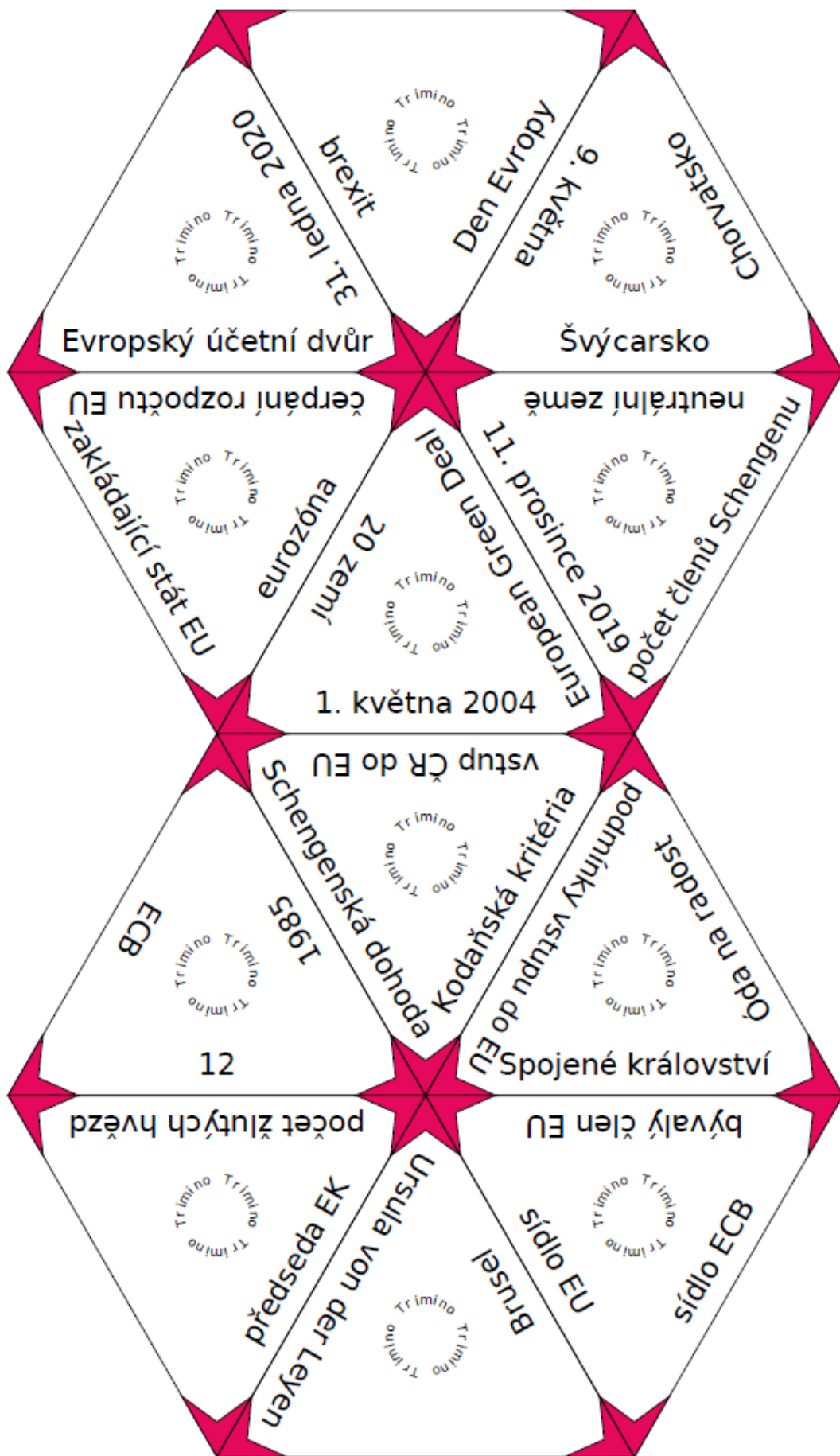
15/15

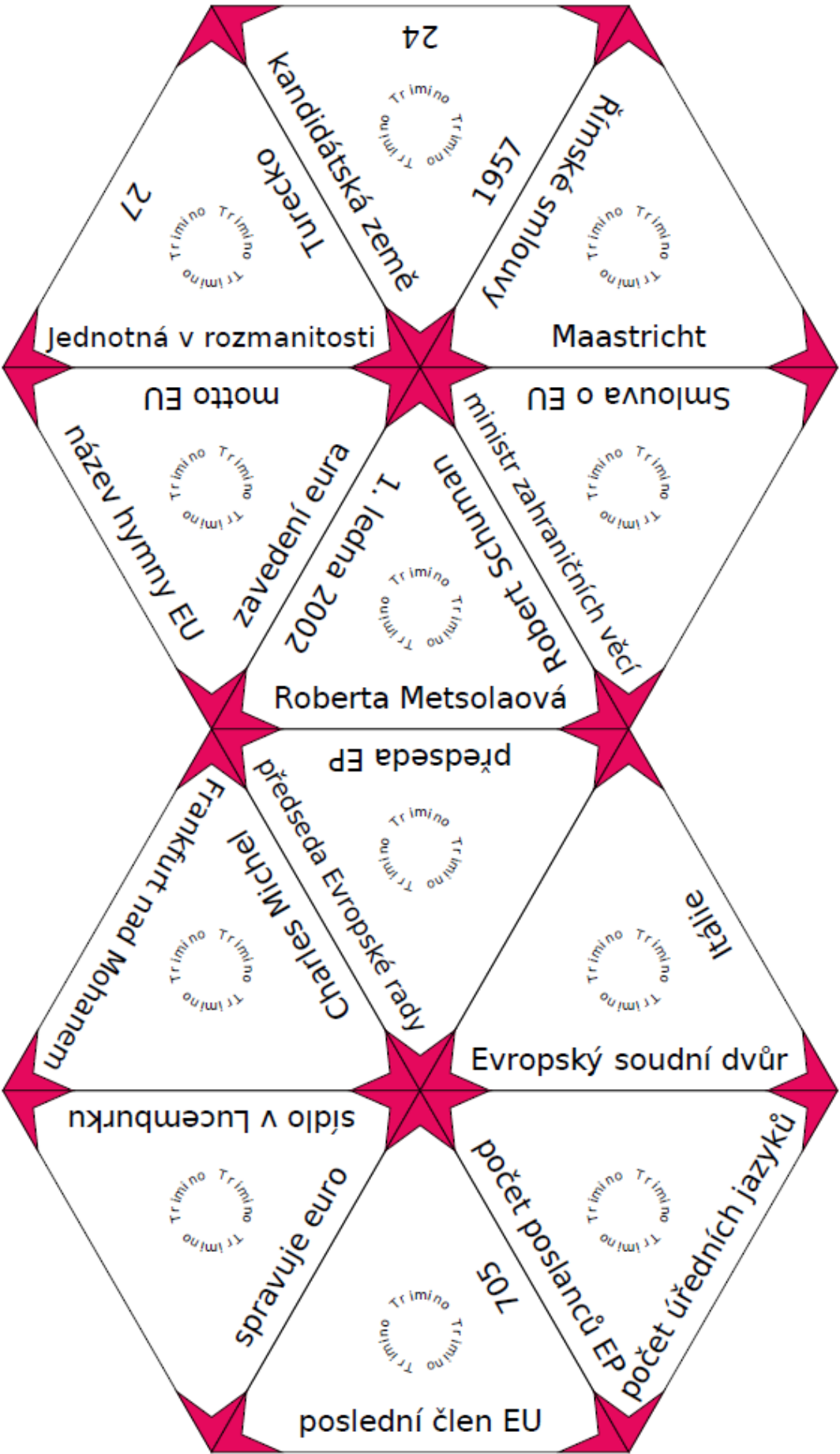
kahoot.it Game PIN: 2645642

Aktivita **Trimino** – cílem aktivity je, aby žáci ve skupinách složili z jednotlivých trojúhelníků jeden velký hexagon. Před hodinou Trimino vytiskněte podle požadovaného počtu skupin, např. skupiny po čtyřech žácích. Vytištěné Trimino zalaminujte a vystříhněte. Aktivita slouží k závěrečnému zopakování a fixaci učiva.

Řešení – správné dvojice:

Den Evropy – 9. května	zakládající stát EU – Itálie
poslední člen EU – Chorvatsko	čerpání rozpočtu EU – Evr. úč. dvůr
705 – počet poslanců EP	brexít – 31. ledna 2020
24 – počet úředních jazyků	neutrální země – Švýcarsko
1957 – Římské smlouvy	kandidátská země – Turecko
Smlouva o EU – Maastricht	zavedení eura – 1. ledna 2002
ministr zahraničních věcí – Robert Schuman	bývalý člen EU – Spojené král.
předseda EP – Roberta Metsolaová	Schengenská dohoda – 1985
předseda Evropské rady – Charles Michel	eurozóna – 20 zemí
sídlo ECB – Frankfurt nad Mohanem	počet členů Schengenu – 27
sídlo EU – Brusel	motto EU – Jednotná v rozmanitosti
předseda EK – Ursula von der Leyen	název hymny EU – Óda na radost
počet žlutých hvězd – 12	Kodaňská kritéria – podm. vstupu
spravuje euro – ECB	vstup ČR do EU – 1. května 2004
sídlo v Lucemburku – Evropský soudní dvůr	11. prosince 2019 – Green Deal





6. tematická část: **VNĚJŠÍ VZTAHY EVROPSKÉ UNIE, EU VE SVĚTOVÉ POLITICE**

Materiální a technické vybavení pro učitele: Geografie Evropské unie: učební text (tištěná nebo elektronická verze), pracovní listy, autorské řešení, počítač, dataprojektor, powerpointová prezentace – Vnější vztahy Evropské unie, EU ve světové politice, připojení k internetu

Učební pomůcky pro žáky: Geografie Evropské unie: pracovní listy, školní atlas světa, psací potřeby, mobilní telefon s možností připojení k internetu (popř. notebook, tablet)

Průřezová témata:

- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – Žijeme v Evropě – Evropská unie; geografická a geopolitická charakteristika Evropy a EU

Mezipředmětové vztahy:

- **informatika** – využívání internetu při vyhledávání geografických informací, práce s relevantními zdroji geografických dat a databázemi
- **základy společenských věd** – mezinárodní organizace, integrace, mezinárodní vztahy, mezinárodní obchod

Používaný hardware: počítač, dataprojektor

Používaný software/aplikace: Global Conflict Tracker, The World Factbook, Atlas of Economic Complexity

Cíle vyučovací hodiny:

- **žák:**
 - analyzuje komparativní výhody EU vzhledem ke světovým mocnostem, silné a slabé stránky EU, příležitosti a hrozby;
 - diskutuje o hlavních příčinách mezinárodních konfliktů;
 - analyzuje lokality globálních konfliktů;
 - diskutuje o mezinárodních vztazích EU s USA, Čínou a Ruskou federací

Klíčové kompetence: kompetence k řešení problémů, k učení, komunikativní, pracovní, sociální a personální

– *klíčové kompetence rozvíjené aktivitami z Nápadníku:*

○ aktivita „**Brainstorming**“

- **kompetence k řešení problémů** – aktivita podporuje tvorbu asociací a uvědomění si souvislostí
- **kompetence komunikativní** – žáci trénují přesné a srozumitelné vyjadřování, a především aktivní naslouchání
- vhodné jakožto úvodní motivace k tématu, pro zjištění prekonceptů žáků, v závěru hodiny je vhodné se k aktivitě vrátit k závěrečnému opakování

○ aktivita „**Spojování**“

- **kompetence k řešení problémů** – žáci vybírají a třídí informace a pojmy, které k sobě logicky náležejí; lze vytvořit více karet s pojmy, které nebudou s tématem souviset a budou navíc („černé ovce“) a úkolem žáků bude tyto nadbytečné karty s nesouvisejícími pojmy odhalit a vyřadit stranou
- zapojení kognitivních aktivit jako výběr, kategorizace, spojování
- v případě práce ve skupině dochází k rozvíjení klíčové **kompetence komunikativní** a též **personální a sociální**

Opěrné pojmy: Čína, Ruská federace, USA, EU

Nové pojmy: světová mocnost, bipolární uspořádání světa, geopolitika, emerging powers

Výuková metoda:

- slovní (výklad)
- samostatná práce (práce s pracovními listy)
- skupinová práce
- brainstorming
- diskuze
- práce s internetem – využívání relevantních zdrojů geografických dat
- dovednostně praktická – interpretace a analýza dat z map

Organizační forma výuky:

- hromadná výuka

Autorské řešení úloh z pracovních listů:

1. např.: silné stránky – sdílení společných hodnot, norem a politických cílů; slabé stránky – nedostatečná podpora umělé inteligence oproti USA nebo Číně; příležitosti – možnost spolupráce jednotlivých zemí na vesmírném programu (ESA – konkurence NASA), nutnost rozvoje v průmyslu (pokročilé technologie – čipy); hrozby – nedostatečné financování vojenské obrany a kontroly vnějších hranic EU

7. tematická část: **AKTUÁLNÍ DĚNÍ A PROBLÉMY EVROPSKÉ UNIE**

Materiální a technické vybavení pro učitele: Geografie Evropské unie: učební text (tištěná nebo elektronická verze), pracovní listy, autorské řešení, počítač, dataprojektor, powerpointová prezentace – Aktuální dění a problémy Evropské unie

Učební pomůcky pro žáky: Geografie Evropské unie: pracovní listy, psací potřeby, mobilní telefon s možností připojení k internetu (popř. notebook, tablet)

Průřezová témata:

- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** – Žijeme v Evropě – Evropská unie

Mezipředmětové vztahy:

- **informatika** – využívání internetu při vyhledávání geografických informací, práce s relevantními zdroji geografických dat a databázemi
- **základy společenských věd** – ekonomie, mezinárodní organizace, integrace

Používaný hardware: počítač, dataprojektor

Používaný software/aplikace: –

Cíle vyučovací hodiny:

- žák:
 - diskutuje o aktuálním dění EU a o jejích problémech;
 - analyzuje výhody a nevýhody rozšiřování EU;
 - porovná normativní koncepce s reálnou situací v EU;
 - zhodnotí možné scénáře budoucího vývoje evropské integrace a diskutuje o nich

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní, pracovní, sociální a personální

- *klíčové kompetence rozvíjené aktivitami z Nápadníku:*
 - aktivita „Diskuze“
 - **kompetence komunikativní** – žáci se učí aktivně naslouchat ostatním, argumentovat, vyjadřovat se srozumitelně a jasně, držet se tématu a následně shrnout podstatné informace vyplývající z diskuze; aktivita vede žáky k zamyšlení nad názory a postoji ostatních žáků ve třídě

- **kompetence sociální a personální** – respektování pravidel komunikace ve skupině, vzájemná inspirace
- rozvíjí u žáků schopnost hodnocení a syntézy

Opěrné pojmy: vývoj EU, kandidátská země, země s asociační dohodou

Nové pojmy: Spojené státy evropské, ncentralizované hospodářské sdružení, vícerychlostní Evropa, rozpad EU, neofederalismus, neofunkcionalismus, měkký a tvrdý euroskepticismus

Výuková metoda:

- slovní (výklad)
- samostatná práce (práce s pracovními listy)
- skupinová práce
- diskuze
- práce s internetem – využívání relevantních zdrojů geografických dat

Organizační forma výuky:

- hromadná výuka

Autorské řešení úloh z pracovních listů:

1. např.: pozitiva – větší možnost spolupráce jednotlivých členských zemí, ekonomický růst, prosazování demokratických hodnot, jednotný vnitřní trh (konkurence v Evropě, pokles cen),...; negativa – problémy ohledně spolupráce a vzájemné dohody, komplikovanější rozhodování, implementace evropské legislativy (příp. sankce),...

2. různé názory a postoje jednotlivých žáků

3. b)

4. 3)

6 Ověření vytvořených materiálů ve výuce

Vytvořené výukové materiály byly poprvé ověřeny ve středoškolské výuce v průběhu mé první souvislé pedagogické praxe během března a dubna 2022, a to postupně ve třech třídách druhého ročníku čtyřletého studia na Gymnáziu Cihelní ve Frýdku-Místku. Vzhledem k tomu, že na jaře 2022 ještě nebyl sepsán učební text pro žáky v současné podobě, byly ve výuce ověřeny navržené pracovní listy a kompletní prezentace k tematické části „Geografické vymezení EU“ včetně aktivity „Pravda, nebo lež?“ či diskuze o výhodách či nevýhodách zavedení jednotné společné měny v zemích eurozóny. Z druhé kapitoly práce, tedy „Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie“ byla taktéž ověřena aktivita „Pravda, nebo lež?“ a „Pexeso“, která byla žáky velmi pozitivně hodnocena a zaujala je. Třetí vyučovací hodina byla věnována tematické části „Vnitřní politika EU“, v níž byla ověřena kompletní prezentace k této kapitole. Žáky byl pozitivně hodnocen úvodní kvíz ve formě Kahoot, pomocí něhož byly zjištěny prekoncepty žáků ohledně obecných znalostí o fungování EU, jejich institucích, symbolech, členských zemích atp. Součástí této vyučovací hodiny byla taktéž skupinová aktivita „Vědecká konference“, při které bylo patrné zaujetí žáků při jejich vzájemné diskuzi. Při vyplňování zpětné vazby žáky byla tato aktivita kladně hodnocena, ocenili zejména přidělení jednotlivých rolí každému členu skupiny. Některý ze žáků uvedl, že: „nejsme na tyto aktivity ze svých hodin zeměpisu (nebo i z jiných předmětů) vůbec zvyklí, ale mohli bychom je mít častěji, diskuzní aktivita byla fajn a hodinu celkově hodnotím velmi kladně, dnes jsem se dozvěděl mnoho zajímavých informací o EU“.

Druhé ověření výukových materiálů bylo realizováno v rámci mé druhé souvislé pedagogické praxe během října 2022, a to ve dvou vyučovacích hodinách ve třetím ročníku všeobecného šestiletého studia na Gymnáziu ve Frýdlantu nad Ostravicí. V rámci první vyučovací hodiny byly ověřeny vytvořené pracovní listy k tematické části „Geografické vymezení EU“, přičemž pozornost byla věnována vymezení eurozóny i schengenského prostoru. Během tematické části „Obyvatelstvo“ bylo žáky aktivně pracováno s internetovými zdroji geografických dat a databázemi, konkrétně s vizualizačními nástroji na stránkách statistického úřadu Evropské unie (Eurostat), Gapminder, s daty The World Factbook, Data Migration Portal či s daty Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR). Na základě zjištěných informací žáky byla následně ověřena aktivita „Putovní mikrofon“, přičemž každý žák ve třídě sdělil ostatním spolužákům určitou pro něj novou informaci, kterou právě zjistil z těchto zdrojů a databází. V rámci tematické části „Hospodářství“ byla dále pozornost

věnována aktuálnímu tématu EU, energetice, se zaměřením na plánovaný odchod evropských zemí od využívání uhlí coby paliva k produkci elektřiny. Žáci pracovali s daty Beyond Fossil Fuels a Mezinárodní agentury pro energii (IEA). Poté byla ve skupinách ověřena aktivita „Spojování“, v rámci které byly žáky přiřazovány karty s pojmy a názvy zemí k odpovídajícím energetickým mixům. Během zpětné vazby žáky bylo sděleno např. to, že „o téma energií se vůbec nezajímám, ale tato hodina mě přesto bavila, dozvěděli jsme se o zajímavých stránkách na internetu, o kterých jsem nevěděla, že existují, doma se na ně znovu pořádně podívám, děkuji za tip...“. Dále byla provedena aktivita „Diskuze“, v rámci níž bylo žáky diskutováno o tom, zda Čína a Indie, popř. další rychle rostoucí rozvojové země, ohrožují pozici EU ve světové ekonomice. Avšak při této aktivitě bylo patrné, že někteří žáci nemají k tomuto tématu potřebné informace, nevěděli, o čem již mají dále diskutovat a názory byly předkládány pouze některými žáky, kteří se o toto téma sami aktivně zajímají a jsou tak schopni adekvátně argumentovat. Nicméně při závěrečné diskuzi o tom, zda a proč být součástí EU, kdy byli žáci rozděleni na dvě skupiny – příznivci EU vs. její odpůrci – již byla situace odlišná a všichni žáci byli do diskuze velmi aktivně zapojeni.

Třetí, a zároveň dosud poslední, ověření výukových materiálů bylo uskutečněno během února a začátku března 2023 opět na Gymnáziu Cihelní ve Frýdku-Místku. Nyní byla pozornost věnována tematickým částem, které nebyly žákům představeny během prvního ověření materiálů na této škole. Ve třech vyučovacích jednotkách byly žákům představeny vybrané úlohy a aktivity k tématu „Obyvatelstvo“, „Hospodářství“, „Vnější vztahy Evropské unie, EU ve světové politice“ a „Aktuální dění a problémy EU“. Žáky byla kladně hodnocena především práce a seznámení se se zdroji geografických dat – např. možnosti vizualizačních nástrojů Eurostatu, Migration Data Portal, The Atlas of Economic Complexity, IEA a také Global Conflict Tracker. Ocenili taktéž zapojení Mentimeteru na začátku vyučovací hodiny a hru Riskuj! v souvislosti s tématem energetiky. Naopak žáky příliš nezaujala úloha na tvorbu SWOT analýzy v pracovním listu kapitoly „Vnější vztahy Evropské unie, EU ve světové politice“.

Prostřednictvím ověření navržených materiálů bylo ve výuce zjišťováno, zda vytvořené aktivity v prezentacích žáky středních škol zaujmou, a také to, zda jsou zadání úloh v pracovních listech pro žáky srozumitelně formulována, zda odpovídají jejich věku, schopnostem, znalostem a nejsou příliš náročná.

Během prvního ověření vytvořených materiálů v březnu 2022 při tématu fyzické geografie EU měli již žáci získány prekoncepty z předcházejícího tematického celku regionální

geografie Evropy, tudíž nebylo potřeba se podrobněji věnovat tématu geologie, povrchu a vodstvu EU. Naopak prostřednictvím kvízu ve formě Kahoot bylo zjištěno, že žáci druhého ročníku čtyřletého gymnázia neměli přílišné povědomí o poměrně základních znalostech problematiky EU (členské země Unie, členové eurozóny, schengenského prostoru, symboly a instituce EU), přičemž bylo předpokládáno, že tyto znalosti žáci gymnázia již budou mít s ohledem k prolnutí učiva Evropské unie také v předmětu základy společenských věd. Vzhledem k této zkušenosti byla v rámci této diplomové práce následně vytvořena aktivita Trimino, jež slouží pro účely fixace učiva v závěru vyučovací hodiny, popř. lze využít také na začátku vyučovací hodiny coby motivační prvek. Tato aktivita žáky taktéž zaujala, jelikož si díky ní učivo zábavnou formou zapamatovali, a přitom museli přemýšlet, aby z jednotlivých trojúhelníků složili výsledný šestiúhelník. Při této aktivitě navíc žáci vzájemně komunikují a spolupracují ve skupině.

V rámci prvního ověření materiálů byl žákům rozdán dotazník sloužící coby zpětná vazba na kvalitu vytvořených materiálů a pojetí výuky. Dotazník sestával jak z polouzavřených, tak otevřených otázek k absolvované vyučovací hodině. Nicméně při této podobě zpětné vazby někteří žáci odpovídali poměrně stručnou formou, a naopak jiní žáci zhodnotili úlohy z pracovních listů a aktivity z prezentací detailněji. Aby žáci nebyli limitováni kladenými otázkami v dotazníku, nebyl již v dalších vyučovacích hodinách a při pedagogické praxi na podzim 2023 využit a jakožto zpětná vazba byl žákům rozdán prázdný list k libovolnému komplexnímu zhodnocení absolvované vyučovací hodiny.

Do budoucna by jistě bylo vhodné v rámci učebního textu určeného pro žáky aktualizovat některé informace, které již nemusejí být platné, např. demografické údaje, předseda EK a EP, členové EU a kandidáti vstupu, země s asociační dohodou, členové eurozóny, Schengenu atd. S tím souvisí také aktualizace vytvořených map. Také grafická podoba vytvořeného souboru pracovních listů by mohla být případně upravena, aby byla vizuálně atraktivnější pro žáky středních škol.

7 Diskuze

Evropská unie prostřednictvím profederativního integračního procesu evropských zemí vybudovala spolupracující regionální zónu až na úroveň hospodářské a měnové unie. Současných 27 členských zemí Unie kooperuje nejen v ekonomické oblasti. Díky integraci bylo docíleno rozvoje v mnoha směrech a jak zmiňuje také Strejček a kol. (2022), zásluhou sjednocování evropských zemí bylo docíleno zlepšení životní úrovně občanů Unie, prosperita měřená makroekonomickými ukazateli roste a země spolu vzájemně obchodují, namísto toho, aby spolu válčily. Členské země dosáhly vzájemné socioekonomické závislosti.

Jak podotýká Komárek (2015), proces evropské integrace a její rozšiřování se však po 70 letech její existence nachází na rozcestí. Stále častěji je diskutováno o modelu vícerychlostní Evropy, při kterém se některé evropské země po domluvě posunují v šíři spolupráce rychleji v porovnání s jinými členskými zeměmi EU, např. v otázce schengenského prostoru, eurozóny. Hrozí také možnost vystoupení některých členů z Unie po vzoru brexitu (grexit). Loužek (2017) zmiňuje, že EU čelí neustálým institucionálním problémům, kdy na jedné straně existuje napětí mezi prohlubováním integrace a rozšiřováním Unie, a na druhé straně kvůli stálému rozšiřování EU dochází k určité institucionální těžkopádnosti, jež se stává argumentem pro posílení většinového rozhodování v Unii, které je výhodné zejména pro velké země. Autor dále uvádí, že EU čelí náhle čtyřem krizím, a to migrační krizi, krizi eurozóny, krizi institucí a brexitu.

Jak uvádí Busek a Brix (2021), existuje mnoho problémů, jež lze na regionální úrovni řešit jednodušeji a efektivněji než na úrovni EU, aniž by u toho současně rezonovala myšlenka na nějakou autonomii či státní samostatnost. Zároveň dodávají, že pro zastupování zájmů menších evropských států má regionální spolupráce uvnitř EU skutečně zásadní význam. Není nutné, aby členské země měly za všech okolností identickou politiku, avšak podstatné je, aby byl zajištěn neustálý přenos informací na administrativní i politické úrovni tak, aby se dorovnaly nevýhody vůči větším členským zemím nebo stávajícím regionálním uskupením, jako jsou např. státy Beneluxu.

Krejčí (2017) zmiňuje, že Unie má své geopolitické zákonitosti, jež se stávají nejlépe viditelné v době krizí. Ideály míru a částečné demokracie jsou praktikovány dovnitř této organizace. Hledání unijní shody ve věci závažných problémů však napřed vyžaduje dohodu Německa a Francie, poté je utvářena úmluva obecná. Autor zde spatřuje skrytou politiku bilateralismu, kdy existence této geopolitické osy EU od Berlína do Paříže byla možno spatřit

při řešení krize eura (od konce roku 2009), dluhu Řecka a přívalu migrantů do Evropy (2015), v souvislosti s převratem v Kyjevě (2014 a poté). Proto brexit sice Unii oslabil, ale nezničil. Vystoupení Francie či Německa z EU by však zapříčinilo katastrofické následky.

Projekt poválečné evropské integrace je stále úspěšný. Důkazem toho je také to, že Unie je stále rozšiřována, zvyšuje se počet zemí do ní vstupujících či žádajících o členství v ní v porovnání s počtem zemí uvažujících o vystoupení. Úspěchem evropského integračního projektu je také to, že se mu podařilo na území Evropské unie dlouhodobě udržet mírovou situaci a nastartovat období socioekonomické prosperity, čímž byla EU jako celek v roce 2012 oceněna Nobelovou cenou za mír.

Jak podotýká Beckouche a kol. (2005), aby nedošlo ke vzniku nové dělicí čáry mezi bohatými a chudými, mezi členy EU a těmi, kdo jejími členy nejsou, je nutné společně více usilovat o vyřešení problémů přesahujících hranice národních států. Strejček a kol. (2022) navíc připomíná citát Richarda Mikuláše hraběte Coudenhove-Kalergiho (Znovusjednocení Evropy, 1963), a to: „Stále a stále musí být opakována jednoduchá pravda: roztříštěná Evropa vede k válce, utlačování, bídě, jednotná Evropa k míru, k blahobytu!“.

8 Závěr

Cílem diplomové práce bylo vytvořit soubor výukových materiálů pojednávajících o Evropské unii jakožto o politickém a hospodářském celku. Vytvořený učební text určený žákům středních škol nemá ambici podat detailní popis a náhled do jednotlivých oblastí Evropské unie, nýbrž seznámit žáky středních škol se základními informacemi o EU, jejím fungováním a postavením v mezinárodní ekonomice a politice, aby žáci lépe porozuměli současnému a budoucímu dění v Evropské unii, potažmo všeobecně v mezinárodní komunitě.

Tato diplomová práce se snaží nabídnout objektivní náhled na tuto mezinárodní instituci, podat žákům stručné vysvětlení vztahů EU se světovými mocnostmi a v neposlední řadě také nastínit aktuální otázky a problémy, se kterými se členské země EU nyní potýkají a jimž budou pravděpodobně i nadále čelit.

Vytvořené prezentace, které jsou nedílnou součástí a jádrem vytvořeného souboru výukových materiálů, obsahují různé aktivity pro rozvoj klíčových kompetenci žáků ve výuce, a současně s využitím vytvořených pracovních listů se snaží žáky motivovat k zamyšlení a diskuzi o rozličných souvislostech, vztazích a poznání o Unii jakožto o geografickém jednotném celku, jenž je možno srovnávat s podobně velkými a významnými územními celky, jako je USA, Čína, Indie apod.

Soubor vytvořených výukových materiálů byl ověřen ve výuce na dvou gymnáziích (Gymnázium Cihelní, Frýdek-Místek a Gymnázium Frýdlant nad Ostravicí) v hodinách zeměpisu celkem ve třech etapách od března 2022 do března 2023.

9 Summary

European integration has already started after the Second World War, when Europe committed itself to openness towards all European states in the Treaties of Rome from 1957. The EU was established on 1 November 1993 by the Treaty on European Union, also known as the Maastricht Treaty.

The project of European integration is a very challenging idea, because its basic principle is that it should not remove cultural borders, that is, cultural diversity, and yet it should remove borders within the EU. Internal and external borders have been constantly changing in the Union. However, the integration process did not replace nation states, as the EU is not a state, but a set of supranational and interstate structures and powers.

The European Union currently consists of 27 European states, the population of the EU is approximately 447 million. Such a grouping of states is unique in the world. However, the EU has now been facing with a number of demographic problems, such as the negative value of the natural increase in the EU, an aging population, a decrease in the representation of people under 20 years of age, an increasing age of women at the birth of their first child, almost 5% more women than men living in the Union and at the same time they live 5.5 years longer than men. Another problem is an increasing immigration. The future shape of the EU has still been discussed. There is also a threat of the withdrawal of some members from the Union, following the example of Brexit.

The diploma thesis discusses the European Union as a political and economic entity, not only as an international organization. The goal of the diploma thesis was to create a set of teaching materials intended for teaching secondary school students. The proposed teaching text, presentations, worksheets and activities for the development of key competences have been verified in the teaching of geography at secondary schools when discussing the topic of regional geography of Europe. The thesis tries to comprehensively introduce the European Union to secondary school students, motivate them to think and discuss various contexts, and at the same time it is not a matter of promoting the EU, but a purely academic comparison of this territorial unit with world powers such as the USA, China, India, Japan etc.

Seznam použité literatury a zdrojů

Anděl, J., Bičík, I. a Bláha, J. D.: *Makroregiony světa: nová regionální geografie*. Praha: nakladatelství Karolinum, 2019, 326 s. ISBN 978-80-246-4273-4

Barták, K.: *Průvodce Evropskou unií*. Praha: Min. zahraničních věcí ČR, 1999. ISBN 80-85865-74-6

Beckouche, P. a kol.: *Atlas nové Evropy: rozšířená Evropa a její sousedé Rusko, Blízký Východ, země Maghribu*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2005. 65 s. ISBN 80-00-01693-1

Beyond Fossil Fuels – Coal Exit Tracker [online]. 2022 [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://beyondfossilfuels.org/europes-coal-exit/>

Bičík, I. a kol.: *Hospodářský zeměpis: globální geografické aspekty světového hospodářství: učebnice pro obchodní akademie a jiné střední školy*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2003. 95 s. ISBN 80-86034-52-6

Bičík, I. a kol.: *Makroregiony světa – Regionální geografie pro gymnázia*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2019. 168 s. ISBN 978-80-87476-02-4

Bičík, I. a kol.: *Příroda a lidé Země: učebnice zeměpisu pro střední školy*. 1. vyd., dotisk. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2003. 135 s. ISBN 80-86034-45-3

Bičík, I. a kol.: *Regionální zeměpis světadílů: učebnice zeměpisu pro střední školy*. 1. vyd., dotisk. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2003. 137 s. ISBN 80-86034-43-7

Blouet, B. W.: *The EU & Neighbors: A Geography of Europe in the Modern World*. 2nd Ed. Wiley, 2012

Braniš, M. a Hůnová, I. ed.: *Atmosféra a klima: aktuální otázky ochrany ovzduší*. Praha: Karolinum, 2009, 351 s. ISBN 978-80-246-1598-1

Busek, E. a Brix, E.: *Revize střední Evropy: proč o budoucnosti Evropy rozhoduje střeoevropský region*. V českém jazyce 1. vydání. Přeložila Henešová, Z. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2021. 158 s. Fórum, 01. ISBN 978-80-88103-80-6

CIA (2022): *The World Factbook* [online]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>

Čechová, B. a kol.: *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí*. Praha: Scio, 2006. 186 s. ISBN 80-86910-53-9

Dočkal, V. a Kaniok, P.: *Evropská unie pro střední školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3976-0

Eichengreen, B.: *The European Economy since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond*. Princeton University Press, 2007

EU (2018): Directive (EU) 2018/410 of the European Parliament and of the Council of 14 March 2018 amending Directive 2003/87/EC to enhance cost-effective emission reductions and low-carbon investments, and Decision (EU) 2015/1814. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1581681536661&uri=CELEX:32018L0410>

European Commission (2021): European Climate Law [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/clima/policies/eu-climate-action/law_en

Eurostat (2021): *Visualisation Tools* [online]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/visualisation-tools>

Eurostat (2023): *Data Browser* [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/all_themes?lang=en&display=list&sort=category&extractionId=DEMO_PJANGROUP

Evropská komise (2019): *The European Green Deal: Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions* [online]. 11. 12. 2019 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

Evropský parlament (2022): *Financování společné zemědělské politiky* [online]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/106/financovani-spolecne-zemedelske-politiky>

Fiala, P.: *Rozum a odvaha: jak čelit současným výzvám a krizím Evropy*. Brno: Barrister & Principal, 2017. ISBN 978-80-7485-131-5

Fiala, P., Krutílek, O. a Pitrová, M.: *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. ISBN 978-80-7325-450-6

Fishman, T. C.: *China, Inc.: Jak Čína drtí Ameriku a svět*. Přeložil Kříž, M. et Hanzl, J. Praha: Alfa Publishing, 2006. Management praxe. ISBN 80-86851-44-3

He, K. et Hertwich, E. G. (2019): The flow of embodied carbon through the economies of China, the European Union, and the United States. *Resources, Conservation and Recycling* 145, 190–198

Hlaváček, P. a Romancov, M. ed.: *Vytěsněná Evropa?: kontexty a perspektivy evropské "východní otázky"*. Praha: Academia, 2020, 395 s. Společnost, sv. 41. ISBN 978-80-200-3138-9

Holeček, M., Mariot, P. a Střída, M.: *Zeměpis cestovního ruchu: učebnice pro hotelové a jiné střední školy: příručka pro průvodce cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 1999. 99 s. ISBN 80-86034-39-9

IEA (2022) – International Energy Agency [online]. Dostupné z: <http://www.iea.org>

IMF (2021) – World Economic and Financial Surveys – World Economic Outlook Database. April 2021. Dostupné z: imf.org

IMF (2022) – World Economic and Financial Surveys – World Economic Outlook Database. April 2022. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/April>

IOM (2022): *Migration Data Portal*. Berlin: IOM's Global Migration Data Analysis Centre [online]. Dostupné z: <https://www.migrationdataportal.org/>

Kaplan, R. D.: *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Přeložila Bačová, A. a Molnár, O. Praha: Bourdon, 2013, 383 s. ISBN 978-80-905173-6-3

Karas, P. a Hanák, L.: *Příprava na státní maturitu, Zeměpis*. 4. vydání. Praha: Fragment, 2022. 215 stran. ISBN 978-80-253-5616-6

Kašparovský, K.: *Zeměpis II. v kostce : pro střední školy*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008. 184 s.: Maturita v kostce. ISBN 978-80-253-0585-0

King, R.: *Atlas lidské migrace*. Přeložil Olehla, R. Praha: Mladá fronta, 2008, 192 s. ISBN 978-80-204-1706-0

Kironská, K. a Turcsányi, R. ed.: *Supervelmoc?: vše, co potřebujete vědět o současné Číně*. Přeložila Dubravčíková, K. Praha: Epocha, 2021, 406 s. ISBN 978-80-278-0047-6

Komárek, S.: *Evropa na rozcestí*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2015. 397 stran. ISBN 978-80-200-2510-4

Král, V.: *Fyzická geografie Evropy*. Praha: Academia, 1999, 348 s. ISBN 8020006842

Krejčí, O.: *Geopolitika Číny*. Praha: Professional Publishing, 2021, 489 s. ISBN 978-80-88260-51-6

Krejčí, O.: *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017, 534 s. ISBN 978-80-906594-9-0

Krejčí, O.: *Geopolitika středoevropského prostoru: horizonty zahraniční politiky České republiky a Slovenské republiky*. Praha: Ekopress, 2000, 318 s. ISBN 8086119297

Lacina, L. a Bližkovský, P.: *Učebnice evropské integrace*. 5. přepracované a aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2022. ISBN 978-80-7364-145-0

Liessmann, K. P.: *Chvála hranic. Kritika politické rozlišovací schopnosti*. Praha, 2014, s. 69–70

Loužek, M.: *Evropská integrace z pohledu teorie veřejné volby*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017, 205 s. ISBN 978-80-246-3064-9

Marshall, T.: *Moc geografie v 21. století*. Přeložil Prokeš, J. Praha: Rybka Publishers, 2022, 373 s. ISBN 978-80-87950-38-8

Marshall, T.: *V zajetí geografie: jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Přeložil Prokeš, J. Praha: Rybka Publishers, 2018. ISBN 978-80-87950-49-4

MF ČR (2022): *Národní strany euromincí* [online]. Dostupné z:
<https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurobankovky-a-euromince/narodni-strany-eurominci>

MŠMT (2021): *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G)*. Praha [online]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

Neal, L.: *The Economics of Europe and the European Union*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. xiv, 440 s. brož. ISBN:978-0-521-68301-7

Novotný, J. (2017): *Konec americké dominance. Do roku 2030 svět ovládne několik supervelmocí* [online]. In: euro.cz. 9. 2. 2017 [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/politika/konec-americke-dominance-do-roku-2030-svet-ovladne-nekolik-supervelmoci-1329519>

Novotný, R.: *Průmyslové centrum Evropy se přesouvá do jejího středu*. In: Ekonom, Logistika, 17. 4. 2015 [online]. Dostupné z: <https://logistika.ekonom.cz/c1-63866810-prumyslove-centrum-evropy-se-presouva-do-jejeho-stredu>

O'Loughlin, J. (2009): Superpower. *International Encyclopedia of Human Geography*, 82–86.

O'Loughlin, J. et Yamazaki, T. (2020): Superpower. *International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition)*, 133–137

OSN (2015): *Pařížská dohoda. United Nations Treaty Collection* [online]. Dostupné z: https://treaties.un.org/doc/Treaties/2016/02/20160215%2006-03%20PM/Ch_XXVII-7-d.pdf

OSN (2022): *World Population Prospects 2022* [online]. Dostupné z: <https://population.un.org/wpp/>

Ostergren, R. C. et Le Bossé, M. (2011): *The Europeans: A Geography of People, Culture, and Environment (Texts in Regional Geography)*. Second Edition. The Guilford Press

Panagos, P., Montanarella, L., Barbero, M., Schneegans, A., Aguglia, L., et Jones, A. (2022): Soil priorities in the European Union. *Geoderma Regional* 29, e00510.

Panfil, T.: *Evropská unie: vše, co bychom měli vědět*. 1. vyd., Havlíčkův Brod: Fragment, 2003. ISBN 80-7200-805-6

Petrželová, J.: *Evropská unie k maturitě a přijímacím zkouškám na VŠ: [k maturitě z OSZ, k přijímacím zkouškám na VŠ, pro studium EU a mezinárodních vztahů v prvních ročnících humanitních VŠ]*. 1. vyd., Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3373-6

Piknerová, L., Šanc, D. a kol.: *Nové mocnosti globálního Jihu: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému*. Praha: Dokořán, 2014. Bod. ISBN 978-80-7363-679-1

Pomfret, R. W. T.: *The economic integration of Europe*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2021. ISBN 978-0-674-24413-9

Průcha, J.: *Moderní pedagogika*. 4. aktual. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009, 481 s. ISBN 978-80-7367-503-5

Rumpel, P. a kol.: *Geografické aspekty evropské integrace*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Katedra sociální geografie a regionální geografie, 2007. 262 s. ISBN 978-80-7368-264-4

Smil, V.: *Čísla nelžou: 71 věcí, které byste měli vědět o světě*. Přeložil Šolc, R. Praha: Kniha Zlin, 2021, 399 s. Tema, 38. ISBN 978-80-7662-220-3

Snyder, T.: *Cesta k nsvobodě: Rusko, Evropa, Amerika*. Přeložil Pokorný, M. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2019. 355 stran. ISBN 978-80-7432-981-4

Strejček, P., Broul, D. a Janega, J.: *Evropa spolu: průvodce po historii i současnosti Evropské unie*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2022, 314 s. ISBN 978-80-244-6185-4

UNHCR (2022): *Operational Data Portal: Refugee Situations*. UN High Commissioner for Refugees [online]. Dostupné z: <https://data.unhcr.org/en/situations>

Wenden, C. W. a Benoit-Guyod, M.: *Atlas migrace: hledání nové světové rovnováhy*. Přeložila Štáblová, K. Brno: Lingea, 2020, 91 s. ISBN 978-80-7508-627-3

Wolf, M.: *Posuny a otřesy: ponaučení z finanční krize*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2016. 490 s. ISBN 978-80-242-5448-7

World Bank (2017): online. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/home>

WTO (2020) – *World Trade Statistical Review 2020*. WTO: Geneva, 2020, str. 80–81

Zubov, A. B., ed.: *Dějiny Ruska 20. století. Díl II, 1939-2007*. Přeložil Dvořák, L. Praha: Argo, 2015, xiv, 769 s. ISBN 978-80-257-0964-1

Zdroje fotografií a doprovodných ilustrací v učebním textu

Titulní strana učebního textu *Geografie Evropské unie*

mapa světa s hracími kostkami: Pettersen, H. B.: *Norway's Arctic policy: Still High North, low tension?* [online]. 30. 04. 2021 [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.nord.no/en/about/faculties-and-centres/business-school/research-centres/highnorthcenter/nyheter/Pages/norways-arctic-policy-still-high-north-low-tension.aspx>

EU jako jezevčík – USA vs. Čína: Financial Times: *Why Europe will choose the US over China* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/d6ec28de-1a61-11ea-9186-7348c2f183af>

eurobankovky a euromince: Echo24.cz: *Z Visegrádu mají euro jen Slováci. Ti si ho zatím pochvalují* [online]. 27. 12. 2018 [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/Shwi7/z-visegradu-maji-euro-jen-slovaci-ti-si-ho-zatim-pochvaluji>

vlajka EU: Cvetanovic, D.: *EU – flag* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/photos/eu-vlajka-eu-evropsk%C3%A1-unie-prapor-7256144/>

členské státy EU: Žižka, J.: *Mezinárodní obchod: Uzavře se pevnost Evropa?* [online]. 21. 12. 2021 [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.export.cz/nazory-a-analyzy/mezinarodni-obchod-uzavre-se-pevnost-evropa/>

1. kapitola: Geografické vymezení Evropské unie

Európa: Cosmoclasic [online]. [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: <http://elisaibaor.blogspot.com/2014/09/europa-europa-mito-y-realidad.html>

EU: Seigland, L.: *3D map of European Union* [online]. 03. 05. 2019 [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.istockphoto.com/cs/fotografie/3d-mapa-evropsk%C3%A9-unie-po-brexitu-s-texturou-modr%C3%A9-vlajky-eu-a-zlat%C3%BDmi-hv%C4%9Bzdami-gm1146111981-308725892>

brexit: Milne, R. et Spiegel, P.: *Brexit: Fraying union* [online]. 25. 02. 2016 [cit. 2022-08-03]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/8710df70-d49d-11e5-8887-98e7feb46f27>

2. kapitola: Fyzická geografie a životní prostředí Evropské unie

Mont Blanc: Michálková, S.: *Nejvyšší hora Evropy – výstup na Mont Blanc* [online]. 31. 08. 2018 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.invia.cz/blog/nejvyssi-hora-evropy-vystup-na-mont-blanc/>

Dunaj: Ježek, M.: *Jak moc je voda v Dunaji opravdu čistá?* [online]. 05. 04. 2019 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/521542-voda-v-dunaji/>

Německý roh – vlastní fotografie, Koblenz (Německo), 2. 7. 2022

uhlíková neutralita: Tacka: *Zero Emission* [online]. [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://cz.depositphotos.com/528576012/stock-illustration-zero-emission-2050-carbon-neutral.html>

3. kapitola: Obyvatelstvo

migrace: Nosyrevy: *Group of refugees migration crisis in Europe* [online]. [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: https://stock.adobe.com/cz/search?k=human+migration&asset_id=275851105

4. kapitola: Hospodářství

rybolov: Český rozhlas: *Třetina vylovených ryb se nedostane na talíř* [online]. 15. 07. 2018 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/tretina-vylovenych-ryb-se-nedostane-na-talir-7566164>

5. kapitola: Vnitřní politika Evropské unie

Robert Schuman: Příspěvatelé Wikipedie, *Robert Schuman* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2022. Datum poslední revize 25. 11. 2022, 12:04 UTC, [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Schuman

EP (Štrasburk): vlastní fotografie, Štrasburk (Francie), 13. 7. 2022

EP (Brusel): vlastní fotografie, Brusel (Belgie), 4. 7. 2022

EP (Brusel) – jednací sál: vlastní fotografie, Brusel (Belgie), 4. 7. 2022

Roberta Metsola: Příspěvatelé Wikipedie, *Roberta Metsolaová* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2022. Datum poslední revize 30. 11. 2022, 10:52 UTC, [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Roberta_Metsolaov%C3%A1

státní vlajky členských zemí EU: vlastní fotografie, Brusel (Belgie), 4. 7. 2022

Charles Michel: Příspěvatelé Wikipedie, *Charles Michel* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2022. Datum poslední revize 30. 11. 2022, 12:37 UTC, [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Charles_Michel

Ursula von der Leyen: Příspěvatelé Wikipedie, *Ursula von der Leyenová* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2022. Datum poslední revize 30. 11. 2022, 12:04 UTC, [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ursula_von_der_Leyenov%C3%A1

6. kapitola: Vnější vztahy Evropské unie, EU ve světové politice

USA vs. Čína: ČTK: Spory Pekingu a Washingtonu maří boj s epidemií, říká velvyslanec EU v Číně [online]. 07. 05. 2020 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/spory-pekingu-a-washingtonu-mari-boj-s-epidemii-rika-velvyslanec-eu-v-cine/>

7. kapitola: Aktuální dění a problémy Evropské unie

Turecko a EU: Echo24.cz: Evropu formuje křesťanství, Turecko má zůstat vně EU, říká kandidát EPP na šéfa Komise EU [online]. 27. 04. 2019 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/S3Vce/evropu-formuje-krestanstvi-turecko-ma-zustat-vne-eu-rika-kandidat-epp-na-sefa-komise-eu>